

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Bakalářská práce

Helena Gaudeková

SOCHAŘ KAREL NOVÁK A JEHO UMĚLECKÝ ZÁVOD

The sculptor Karel Novák and his artistic enterprise

Mé vřelé díky patří především vedoucímu této práce Prof. PhDr. Romanu Prahlovi, CSc. za mnohé cenné a inspirativní rady. Velmi též děkuji ing. Vojtěchu Haluzovi za záchranu a zpřístupnění pozůstalosti K. Nováka, která by se bez jeho přičinění jen stěží dochovala, natož aby mohla být vědecky zpracována. V neposlední řadě děkuji svému muži za podporu a trpělivost.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů a literatury.

V Praze dne 9. 5. 2011

Helena Gaudeková

Anotace

Tato práce se zabývá životem a dílem českého sochaře Karla Nováka (1871 – 1955) a fungováním jím založeného sochařského závodu, provozovaného v Praze. Hlavní důraz je kladen na podrobnější analýzu exteriérové dekorace fasád (zejména) pražských soukromých či nájemních domů a ústavů v letech 1898 až 1913, která tvořila převažující část sochařových zakázek v období před první světovou válkou. Součástí této práce je také nový katalog sochařova díla, založený (krom jiného) na nově objeveném rukopisném soupisu sochařova díla z roku 1953. Tento pramen rovněž umožnil zmapovat určitou část Novákových spolupracovníků, jimž se v této práci věnujeme. Závěr práce pak tvoří krátké shrnutí Novákovy poválečné tvorby.

Klíčová slova:

Karel Novák, sochařství, umělecký závod, štuková výzdoba, fasáda, secese

Abstract:

This thesis deals with life and work of the Czech sculptor Karel Novák (1871 - 1955) and the functioning of the artistic enterprise he founded in Prague. The emphasis is put on a detailed analysis of exterior facade decoration of private or rental houses and institutions (mainly) in Prague between 1898 and 1913 as this type of order was among the sculptor's most numerous ones in the pre first world war years. A new catalogue of the sculptor's works based (not only) on the newly discovered handwritten inventory from 1953 is also included in this thesis. This source has also enabled the mapping of a certain number of Novák's associates who are, therefore, as well mentioned in the thesis. The last part of this text is then devoted to a short summary of the sculptor's post war artistic production.

Key words:

Karel Novák, sculpture, artistic enterprise, stucco decoration, facade, art nouveau

OBSAH

Úvodem.....	6
1. Stručný životopis Karla Nováka.....	6
2. Novákovi spolupracovníci.....	9
3. Výzdoba fasád.....	22
3.1 Spolkový dům Domácnost, Praha, 1898 – 99.....	22
3.2 Peterkův dům, Praha, 1899 – 1900.....	23
3.3 Lyceum spolku Vesna, Brno – Veveří, 1900.....	28
3.4 Grabův dům, Praha, 1903.....	29
3.5 Nájemní dům Petřinská, Praha, 1903 – 4.....	30
3.6 Dům stavitele Matěje Blechy, Praha, 1904.....	32
3.7 Hilbertův dům, Praha, 1904-5.....	33
3.8 Dörflerův dům, Praha, 1904 – 1905.....	36
3.9 Dům poslance Rožánka, 1905.....	37
3.10 Sakařova škola, Praha, 1905.....	39
3.11 Letní hrádek Ant. Kunze, Hranice na Moravě, 1907 – 08.....	41
3.12 Hotel Palace, Praha, 1909.....	42
3.13 Dům Dr. Brzoráda, Nymburk 1910.....	43
3.14 Obecní dům, Praha, 1906 – 11.....	44
3.15 Občanská záložna ve Vršovicích, Praha, 1913.....	47
4. Fungování Novákova sochařského závodu v období 1912 – 1945.....	48
Závěrem.....	49
5. Katalog díla Karla Nováka.....	50
6. Soupis díla K. Nováka (z xerokopie rukopisu Antonína Zítka s přípisky Ludmily Novákové).....	59
Soupis použité literatury.....	74
Obrazová příloha – seznam vyobrazení.....	78

Úvodem

Postava Karla Nováka byla dosud v odborné literatuře zmiňována jen okrajově, ve spojení s jeho nejexponovanějšími díly. Objev rukopisného seznamu Novákova díla z roku 1953, za jehož uchování a zpřístupnění vděčíme ing. Vojtěchu Haluzovi, umožňuje zcela nový pohled na celek sochařova díla. Otvírá se před námi nebyvalá šíře umělcova záběru, z níž se pro účely tohoto pojednání budeme primárně věnovat exteriérové výzdobě fasád veřejných i soukromých staveb zejména v první dekádě provozu sochařova uměleckého závodu.¹ Krom podrobnější analýzy jednotlivých vybraných děl zde uvádíme také nový katalog Novákova díla, kombinující archivní zdroje s novější odbornou literaturou. Ačkoli skromný formát této práce nemůže obsáhnout celé spektrum činnosti Karla Nováka do takových podrobností, jaké by bylo záhodno, klade si přesto za cíl zprostředkovat zcela nová zjištění o životě a díle sochaře, jehož činnost spoluvytvářela vrcholné období českého secesního dekorativství.

1. Stručný životopis Karla Nováka (1871 – 1955)

Budoucí sochař Karel Novák² se narodil v obci Lysice do nepříliš zámožné rodiny. Otec, taktéž Karel, byl tkadlec a matka Josefa pocházela z rodiny místního bednáře. Novákovi vlastnili malý domek a hlásili se k římsko-katolickému vyznání. Karel byl nejstarším z pěti sourozenců, měl tři bratry a dvě sestry. Bratr František se později podílel na činnosti Novákovy sochařské dílny.

Po absolvování obecné školy v Lysicích se Karel od roku 1885 učil uměleckému soustružnictví a řezbářství u místního soustružníka. Po vyučení a krátkém pobytu v Brně pracoval od roku 1890 v uměleckém závodě Josefa Smetany v Praze. Téhož roku začal navštěvovat večerní odborný kurz modelování na pražské Uměleckoprůmyslové škole. Následujícího roku byl na tuto školu přijat již jako řádný žák. V letech 1891 až 1894 studoval

¹ Dílo Karla Nováka je po objevu rukopisného seznamu natolik širokým tématem, že by pro účely bakalářské práce nebylo možné je pojmut jako celek. Proto byl jako hlavní téma této práce zvolen motiv v Novákově díle nejsilnější, tedy dekorace fasád. Ačkoli zde tedy nelze Nováka prezentovat v celé šíři jeho uměleckého záběru, autorka přesto doufá této ambici v blízké budoucnosti dostat.

² Prokop TOMAN: Nový slovník československých výtvarných umělců II, Praha 1950, 210

ve všeobecné škole se zaměřením na modelování, poté v letech 1894 – 96 a znovu ve školním roce 1897 – 98 v odborné škole pro dekorativní modelování. Absolvoval pod vedením Celestina Kloučka (1855 – 1916),³ v posledním ročníku byl též žákem Stanislava Suchardy (1866 – 1916). V roce 1896 – 97 navštěvoval odbornou školu pro figurální modelování, vedenou profesorem Josefem Václavem Myslbekem (1848 – 1922) na Akademii výtvarných umění.⁴

Již v průběhu studia si profesor Klouček Nováka zvolil za svého pomocníka při realizaci ornamentální výzdoby vnitřku novobarokní budovy Strakovy akademie v Praze na Klárově. K Novákovým vrstevníkům v oboru modelování patřili budoucí přátelé a spolupracovníci Bohumil Kafka (1878 – 1942) a Štěpán Zálešák (1874 – 1945). Sochař Stanislav Sucharda dokončil obor modelování v průběhu Novákova studia a na jeho konci se stal na krátko jeho profesorem. Ke starším spolužákům krom něj patřili ještě například sochaři Quido st. Kocián a Josef Mařatka či malíři František Urban, Karel Špillar, Jan Preisler, a Herbert Masaryk. O něco mladším kolegou ze studií byl František Anýž, se kterým také později Novák spolupracoval. Již za studií (roku 1896) se Novák stal řádným členem spolku Mánes, avšak od roku 1909 byl veden jako člen mimořádný. Studium zabralo Novákovi celkem sedm let, na jeho konci byl dvaceti sedmiletý.

Z dochovaných nepublikovaných písemností víme,⁵ že brzy po studiích roku 1899 si Novák založil vlastní řemeslnicko-sochařskou dílnu, „Uměleckoprůmyslový závod pro práce ornamentální a figurální“. Na počátku fungování podniku stál po boku Nováka jeho přítel sochař Josef V. Pekárek (1873 – 1930). Pekárek byl od roku 1889 Novákovým spolužákem u Kloučka na UPŠ a mezi lety 1892 a 1894 studoval v Myslbekově speciálce. Nakonec v letech 1896–1898 také přešel za Myslbekem na AVU. Forma i průběh spolupráce obou těchto sochařů nejsou zatím příliš zřetelné. Josef Pekárek z role společníka tohoto podniku vystoupil asi již roku 1902 poté, co mu bylo nabídnuto místo profesora kreslení na

³ Srov. Jana TEICHMANOVÁ: Osobnost Celdy Kloučka a jeho dílo (diplomová práce Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2007

⁴ Sochař J. V. Myslbek byl do roku 1896 profesorem na Uměleckoprůmyslové škole, v letech 1893 – 96 byl jejím ředitelem. V září 1896 byl ale jeho sochařský atelier, stejně jako malířský atelier Františka Ženíška, převeden výnosem vídeňského ministerstva kultu a vyučování na nově zestátněnou Akademii výtvarných umění. Myslbekovi studenti z Uměleckoprůmyslové školy tak za svým profesorem alespoň na část studia přecházeli na Akademii. TOMAN 1950 (pozn. 2), 172 – 4; Anděla HOROVÁ (ed.): Nová encyklopedie českého výtvarného umění I (A-M), Praha 1995, 544

⁵ Soupis díla Karla Nováka – nepublikovaný rukopisný seznam (v soukromém vlastnictví). Viz níže přepis za katalogem.

průmyslové škole v Jaroměři.⁶ Karel Novák s Pekárkem spolupracoval i později, ale firmu vedl nadále sám.⁷ Firma sídlila zprvu v pronajatých prostorách ve Svobodově ulici č. 137 (poblíž železničního nádraží Praha Vyšehrad). Po Pekárkově odchodu vybudoval Novák na tomto místě nový ateliér se štukatérskou dílnou a dílnou na výrobu kamnářských forem. Roku 1924 zakoupil Novák pozemek mezi dnešní Čiklovou ulicí a železniční tratí, na němž vystavěl nový atelier s technickou dílnou. Zde se věnoval především využití pantografu, unikátního přístroje z kloubovitě spojených tyčí, umožňujícího přenášení rozměrů soch ve zvětšeném či zmenšeném měřítku. Závod pod názvem „Sochařství K. Novák“ úspěšně fungoval až do roku 1949, kdy bylo soukromé podnikání tohoto druhu zákonem znemožněno. Sedmasedmdesátiletý Novák byl krátce poté stížen závažnou chorobou, které padl za oběť umělcův zrak. Zemřel roku 1955 a byl pohřben na vyšehradském Slavíně. Za dobu své umělecké činnosti spolupracoval s význačnými osobnostmi české umělecké scény a širě zakázek, které závod dostával, sahala od drobných dekoračních předmětů, přes štuky a architektonickou plastiku až k nadživotním pomníkům a jejich modelům.

⁶ Petr ŠISLER: Karel Novák (1871-1955) a jeho umělecký závod v Praze pod Vyšehradem (1898-1949), 2008 (nepublikovaný rukopis). – Pekárek se záhy vrátil z Jaroměře do Prahy, kde působil až do smrti jako profesor kreslení a modelování na státní průmyslové škole.

⁷ V atelieru Karla Nováka působila řada lidí, jak je patrné ze soupisu. Zároveň lze jen těžko rozeznat, kdy se jednalo o přímé pracovníky dílny a kdy o externí spolupracovníky na větší zakázce. Častěji jsou zmiňováni například Ant. Mára či Ant. Štrunc, jejichž příslušnost k Novákovu atelieru je nepravděpodobná. Naproti tomu významným členem atelieru byl blíže neznámý p. Zítek, kterému Novák svěřoval dohled a provedení většiny mimopražských zakázek.

2. Novákovi spolupracovníci⁸

Karel Babka (1880 – 1953)⁹

Pražský rodák Babka studoval na zdejší uměleckoprůmyslové škole v letech 1901 – 1907 ve speciálce St. Suchardy, který jako profesor na školu nastupoval krátce před Novákovým absolutoriem. Již za studia byl Babka u Nováka zaměstnán, krom toho pracoval i u dalších firem. Poslední spolupráce s Novákem proběhla v roce 1911, od roku 1912 byl Babka činný v Moskvě. Jako člen české družiny realizoval za první světové války ve spolupráci s arch. V. Kvasničkou mnoho pomníků. Poválce se navrátil do Prahy a od roku 1922 pracoval jako konzervátor Památníku osvobození, přičemž dále vytvářel četné pomníky, plakety a portréty účastníků zahraničního odboje.

Jako zaměstnanec Novákovy firmy se již v roce 1902, tedy pouhý rok po započetí studia, podílel na výzdobě interiéru Pražské úvěrní banky (nanášené stropy). Výstava obchodní a živnostenské komory (1908) představovala pro Nováka velkou zakázku, na níž krom jiných participoval také Babka, a to především prováděním reliéfů podle Hergesela a spoluprací na proslavené restauraci U slona. Objednávka výzdoby interiéru nádraží Františka Josefa (do 1909) zaměstnala celou řadu Novákových pomocníků, mezi nimi také Babku, který byl pověřen jednak zhotovením četných modelů v ateliéru, jednak větším úkolem provést figury u schodiště dle Šalounova návrhu. Spolu s dalšími se účastnil také vnitřní výzdoby refektáře v klášteře augustiniánů v Brně (1910), kde se Novák zabýval především bohatým stropem a několika bustami; jeho „chasa“ pak mohla být i k ruce J. V. Pekárkovi, který tamtéž navrhl rozměrný reliéf s Apoteózou sv. Augustina. Poslední Babkova spolupráce s Novákem proběhla do roku 1911, jednalo se o práce na Obecním domě. Babka přispěl prací na fasádě, zejména se podílel na provedení maskaronů nad okny.

⁸ Z bohatého seznamu Novákových spolupracovníků zde uvádíme pouze ty, kteří nepatří k notoricky známým dobovým osobnostem a jejichž život a dílo není v obecném povědomí. Rovněž se zde nevěnujeme osobnostem, se kterými se Novák setkal jen na jedné zakázce a s nimiž je tedy jeho dílo svázáno jen velmi okrajově.

⁹ Prokop TOMAN: Dodatky ke slovníku československých výtvarných umělců, Praha 1955, 21; Prokop TOMAN: Nový slovník československých výtvarných umělců I, Praha 1947, 31

Ladislav Beneš (1883 – 1956)¹⁰

Úspěšný sochař začínal jako asistent nejen u Nováka, ale pomáhal s realizacemi i Novákovu někdejšímu společníku J. V. Pekárkovi. Mezi lety 1911 a 1931 důkladně procestoval Německo a Itálii. Byl dvakrát vyznamenán Turovou cenou, osudově jej ale ovlivnila účast v soutěži na pomník Jana Žižky pro pražský Památník národního osvobození roku 1928. Spolu s K. Dvořákem získal sice druhou cenu, pomník ale nakonec mimo soutěž realizoval B. Kafka. Znechucen politikařením v této soutěži odešel demonstrativně z Prahy a uchýlil se do Častolovic, kde setrval až do konce života. V první části své tvorby byl silně pod doznívajícím Rodinovým vlivem, poté na něj zapůsobil Bourdelle a Maillol. Spolu s J. Štursou a O. Španielem dále tvořil ve stylu dobového návratu k neoklasicismu, částečně byl také ovlivněn kubismem. Tvořil série volných alegorických plastik, opakovaně se vracel k motivu tance, od 20. let se pak soustředil na sociální tematiku. Snaha po společenském uplatnění tvorby, kterou ukončila zmanipulovaná soutěž na Žižkův pomník, vedla k sérii sportovních plastik ve stylu sociálního civilismu. Po odjezdu z Prahy se uchýlil k tématům zaměřeným na filosofickou a duchovní introspekci, inspiraci čerpal mimo jiné i z indických duchovních nauk.

Z dob působení u Karla Nováka je Benešovo jméno spojeno s účastí na dekoraci slavobrána pro císařskou návštěvu Prahy roku 1907. Beneš měl spolupracovat především na velkém znaku Prahy. Kromě toho se podílel na dosud nedatované zakázce opravy dekorace kostela Nejsv. Salvátora v Praze. V soupisu díla je jméno Beneš zmíněno také v souvislosti s dílenskou produkcí drobné keramiky a bust slavných osobností.¹¹

¹⁰ HOROVÁ 1995 (pozn. 4), 61; TOMAN 1947 (pozn. 9), 54; Petr WITTLICH: České sochařství ve XX. století, Praha 1978, 149 – 151

¹¹ Beneš je tu uveden bez křestního jména, ale s titulem prof. a jako návrhář rakovnických závodů. Z životopisných dat Benešových ale nevyplývá, že by tento post kdy zastával. Je proto možné, že jde v tomto případě o jiného umělce téhož jména.

Matěj Blecha (1861 – 1919)

Architekt a stavitel Matěj Blecha, se kterým Novák nejednou spolupracoval, se narodil roku 1861 ve Štítarech u Kolína a zemřel roku 1919 v Praze, pohřben je na Olšanském hřbitově.¹² Byl bratrem Aloise a Josefa st. Blechy. V letech 1879 – 81 studoval nejprve na české technice v Praze, poté na vídeňské technické univerzitě a taktéž na tamní Akademii. Ve Vídni také začal ponejprv působit jako stavitel. Podle R. Šváchy absolvoval také uměleckoprůmyslová studia v Darmstadtu. Od roku 1890 pracoval jako společník svých bratrů v úspěšně zavedeném karlínském podniku jeho otce Josefa. Po smrti bratra Josefa roku 1900 převzal s druhým bratrem Aloisem celý podnik. Již po dvou letech ale zemřel i Alois, čímž se Matěj Blecha stal jediným majitelem této již renomované stavitelské firmy. Jako hlava tohoto gigantického podniku se ujal stavby mnohých činžovních i obchodních domů, stejně tak i bankovních ústavů. Krom Prahy se jeho stavitelské umění prokázalo i v Itálii, Srbsku, Polsku, Maďarsku, Západní Indii a Německu. Spolu s Josefem Fantou obdržel roku 1906 rytířský řád císaře Františka Josefa za zásluhy o výstavbu studentské koleje na Novém Městě pražském. Na výstavě architektury a inženýrství roku 1898 znovupostavil spolu s Josefem Sochořem pavilon pro Maroldovo panorama (autorem prvního pavilonu byl Jiří Justich). Na výstavě krom toho také vystavoval vlastní architektonické plány. V těchto letech se také věnoval přestavbám několika evangelických kostelů. V letech 1900 – 02 stavěl palác Pražské úvěrové banky, na jejíž štukové výzdobě interiéru se také podílel Karel Novák, doporučený Celdou Kloučkem, jehož dílem je fasáda stavby. V roce 1902 se Novák ještě se svým tehdejším společníkem Pekárkem stali autory sochařské výzdoby majestátního pomníku Josefa Blechy (otce), jehož architektonické řešení dodal sám Matěj Blecha.¹³ Krom dekoračních rozměrných váz po stranách žulového náhrobku vévodí celému dílu bronzový reliéf s bustou zemřelého, orámovanou festony. Hned následného Novák zhotovil taktéž podle Blechova návrhu náhrobek Aloise Blechy (bratra) pro olšanské hřbitovy.¹⁴ Tento náhrobek působí intimnějším dojmem a projevuje se na něm výrazněji dynamika secesní florální dekorace. Dvě vázy po stranách náhrobku, který je architektonicky sehnutější, jsou obtočeny divokými květinovými výhonky s plody. Na samém vrcholku střední části náhrobku pak

¹² Pavel VLČEK (ed): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, 69 – 71

¹³ Architektonický obzor II (1903), 43 – 45

¹⁴ Dílo I (1903), 224

vidíme ukázněnější květinové aranžmá, svírající ve svém středu pohár / kalich. Téhož roku, tedy r. 1903, postavil M. Blecha na pražském Senovážném náměstí Grabův dům, jehož fasády se ujal Karel Novák (více o tomto domě bude pojednáno níže). Spolupráce Blechy s Novákem byla evidentně velmi úspěšná, neboť hned roku 1904 byla Novákovi svěřena výzdoba Blechova vlastního domu čp. 235/II na Masarykově nábřeží a roku 1905 se pak Novák ujal výzdoby Dřflerova domu, který Blecha stavěl podle návrhu architekta Justicha (oběma stavbám bude věnována větší pozornost níže). Stejného roku Novák opatřuje bohatou štukovou dekorací Blechovu stavbu činžovního domu poslance Rožánka na tehdejší Mikulášské třídě (podrobněji níže). Mezi lety 1905-1906 vznikl opět za součinnosti s Novákovým podnik dům tiskárny Politika na Václavském náměstí. Kontinuální spolupráce obou umělců se pak na nějaký čas odmlčí, avšak v roce 1914 se Novák několika reliéfy podílel na výzdobě interiéru pražského paláce Koruna, na němž Blecha také spolupracoval. V období let 1909 – 12 se Blechovým hlavním spolupracovníkem stal architekt Emil Králíček, s nímž vystavěl celou řadu soukromých vil a domů. Blechův styl se díky Králíčkově obohatil o nové kubistické tvarosloví.

Josef Hladík (1874 – ?)¹⁵

Vyučený štukatér, pozdější medailér a sochař docházel v letech 1891 – 93 na kurzy modelování pořádané pražskou uměleckoprůmyslovou školou. Později založil vlastní sochařsko – štukatérský podnik v Olomouci. Vytvořil několik portrétů olomouckých biskupů, věnoval se pomníkům a medailérství. Věnoval se také restaurování sakrálních plastik. S Novákem spolupracoval v roce 1902 na interiérové výzdobě Pražské úvěrní banky a podílel se rovněž na bohaté vnitřní výzdobě refektáře augustiniánů v Brně.

Jiří Justich (1877 - ?)

Justich se narodil pravděpodobně roku 1877, žádná podrobnější data k jeho narození ani úmrtí však nejsou známa. Studoval na pražské Uměleckoprůmyslové škole a na Akademii ve Vídni pod vedením profesora Fridricha Ohmanna. Patřil k prvním představitelům architektonické secese v Čechách. Pro pražskou Výstavu architektury a inženýrství nejen

¹⁵ TOMAN 1947 (pozn. 9), 336

nakreslil sérii elegantních secesních pohlednic, ale především roku 1898 postavil pavilon pro Maroldovo panorama. Pavilon byl později zbořen a přestavěn. Po roce 1900 projektoval mnohá domovní průčelí, většinou spojená motivem zoomorfní secese. Roku 1905 projektoval Dřflerův dům, který realizoval Matěj Blecha, jehož dekorace byla dílem Novákovým. Následného roku spolupracoval s Novákem na nájemním domě v tehdejší Mikulášské třídě, dům byl ale roku 1945 zničen bombardováním. Roku 1909 projektoval Hotel Palace v Panské ulici, který poté postavil František Buldra a jehož štuková dekorace byla svěřena Novákovi. Krom těchto staveb je Justich autorem několika domů v pražské Pařížské třídě.¹⁶

Antonín Liška (1877 –?)

Liška byl žákem uměleckoprůmyslové školy (speciálky zaměřené na ornament) v Praze v letech 1903 – 08.¹⁷ S Novákem se nejspíše znal již před vstupem na školu, neboť již v roce 1902 pro něj pracoval při dekoraci interiérů Pražské úvěrní banky. O dva roky později pomáhal ještě s kolegou Várou při realizaci dekorace domu stav. M. Blechy čp. 235/ II na pražském Masarykově nábřeží. Těsně před dokončením studia, v roce 1907, pracoval na slavobráně pro návštěvu císaře Františka Josefa v Praze. Následujícího roku se s četnými ostatními kolegy ze závodu podílel na dekoraci pavilonů pro Výstavu živnostenské a obchodní komory. Současně pracoval v Novákově atelieru na modelech pro nádraží Františka Josefa. K dosud nedatovaným pracím patří dekorace domů v Ústí nad Orlicí a Úpici, domu továrníka Hesse v Karlíně a blíže neurčený podíl při opravách v pražském kostele Nejsv. Salvátora. Liška měl být také autorem některých modelů pro výzdobu domu pražské tiskárny Politika na Václavském náměstí. Podobně jako někteří další spolupracovníci z Novákova závodu, i Liška se věnoval drobnější užitkové keramické tvorbě, včetně kachlíků, krbů či komorních bust slavných osobností.

¹⁶ Anděla HOROVÁ (ed.): Nová encyklopedie českého výtvarného umění – Dodatky, Praha 2006, 344; VLČEK 2004 (pozn 12), 291

¹⁷ TOMAN 1950 (pozn. 2), 39

Antonín Mára (1877 – 1946)

Syn pražského dřevorubce Václava Máry patří taktéž mezi Novákovy spolužáky. Absolvoval roku 1899 speciální oddělení Uměleckoprůmyslové školy v Praze pod vedením profesorů Kloučka, později Suchardy a Jeneweina. Na rozdíl od Nováka a Pekárka podnikl mnoho zahraničních cest, například do Francie, Belgie, Itálie, Německa, Anglie a do severských zemí. V roce 1902 se spolu se sochaři z Novákovy dílny podílel na výzdobě interiéru Pražské úvěrní banky. Od roku 1903 byl činný ve Vídni, kde pod vedením architekta Ohmanna získal zakázky na plastickou výzdobu nového dvorního hradu a uměleckoprůmyslového muzea v Magdeburgu. Podobně jako Pekárek se rovněž věnoval medailérství a drobné plastice. V roce 1909 se vrátil do Čech a až do roku 1930 pracoval jako profesor státní průmyslové školy sochařské a kamenické v Hořicích. Během této doby je také několikrát veden jako Novákův spolupracovník například při výzdobě refektáře kláštera augustiniánů v Brně (1910) či interiéru Mariánského kostela ve Svaté Hoře u Příbrami (1913) ad.¹⁸ S Novákem se dále setkal především na větších dekorativních zakázkách, jakým byla Sakařova škola v Karlíně (1905), Obecní dům (do 1911) či nádraží Františka Josefa (do 1909). Do roku 1909 spadá též Novákova výzdoba Hotelu Palace, pro nějž vytvořil Mára nadživotní figury Světloňů u portálu. Samostatně se Mára podílel na příklad na výzdobě Zemské banky v Praze. V roce 1920 slavily velký úspěch jeho návrhy nových československých mincí, spolu s návrhy Španielovými a Štursovými byly uznány za nejlepší. V poválečné době se věnoval především tvorbě památníků a pomníků, v akordu s dílem Pekárkovým i u Máry nalezneme četné portrétní figury a busty.¹⁹

Karel Pavlík (1874 – 1947)

Studoval nejprve na odborné škole keramické v Bechyni, poté na uměleckoprůmyslové škole v Praze (1895 – 1901), kde byl Novákovým spolužákem u prof. Kloučka.²⁰ Pro Novákovu firmu pracoval v roce 1913, kdy se podílel na výzdobě kostela na

¹⁸ U těchto realizací je v soupisu díla vyloženě zmiňován spolu s ostatními členy Novákova atelieru. Vzhledem k úspěšné samostatné dráze Máry je ale nepravděpodobné, že by pracoval jako Novákův zaměstnanec. Přesná forma jejich spolupráce není vyjasněna.

¹⁹ TOMAN 1950 (pozn. 2), 87

²⁰ Ibidem, 253

Svaté Hoře u Příbrami. Pro výstavu J. Husa v Táboře pak nejspíše pořizoval četné sochařské kopie; o velkém podílu na této zakázce svědčí i to, že Pavlíkův bratr byl protektorem výstavy. V Táboře měl také pracovat na opravě sgrafit Stárkova domu v Pražské ulici. Další větší počiny pod Novákovou patronací uskutečnil v Hradci Králové, kde se účastnil výzdoby Grandhotelu (1904) a dekorace fasády nové biskupské rezidence (podle soupisu zvané též jezuitská kolej). Později se věnoval pomníkové tvorbě, na které opakovaně spolupracoval s A. Odehnalem.

Josef Pekárek (1873 – 1930)

Dočasný spolumajitel Novákova sochařského podniku Josef Pekárek²¹ byl Novákovým spolužákem již na uměleckoprůmyslové škole v Praze u profesora C. Kloučka (1889 – 92) a i ve speciálce J. V. Myslbeka na pražské Akademii (1892 – 94). Novákovu firmu, kterou původně založili oba sochaři společně, opustil nejspíše poté, co mu bylo nabídnuto místo profesora na průmyslové škole v Jaroměři. Později také působil na pražské státní průmyslové škole, kde vyučoval modelování a kreslení. Jeho sochařská dráha by se dala označit za komerčně velmi úspěšnou. Od počátku se více soustředil na plnění zakázek než na nějaký vlastní sochařský ideový program, což zajistilo jemu i jeho početné rodině dobré živobytí. Jeho dílo má rozpětí od drobnějších nábožensky laděných plastik jako je Zpověď (1897)²² či Víra (1899)²³ přes četné medailérské práce až k jeho typickým portrétním sochám (reliéfům, bustám i celopostavám). Mezi nejznámější patří například portrétní hlava presidenta T. G. Masaryka (1920)²⁴ či busta Dr. Jindry Vaníčka (1921).²⁵ Značnou část jeho díla tvoří také náhrobní plastiky. Dnes je nicméně s Pekárkem především spojována postava Vltavy,²⁶ doplněná reliéfy čtyř jejích přítoků na Dětském ostrově v Praze. Na tomto díle

²¹ Ibidem, 210

²² Volné Směry I (1897), 356, 442, 436-444

²³ Světozor XXXIII (1899), 44

²⁴ Zlatá Praha XXXVIII (1921) č. 23-24, 244, 248

²⁵ Zlatá Praha XXXVIII (1921) č. 37-38, 413, 428

²⁶ Dílo XXIII (1931) 213

participoval také Novák, kterému bylo svěřeno zvětšení díla pomocí pantografu (1928 pro Výstavu soudobé kultury v Brně).

Do doby, v níž byl Pekárek spolumajitelem Novákovy sochařské firmy, spadá jeho práce na majestátných atlantech pro spolkový dům Domácnost (1899). Již na této první společné realizaci se ustavil způsob spolupráce obou sochařů, který se pravděpodobně dále zachovával i u následných realizací: Pekárkovi byla svěřena hlavní figurální výzdoba, zatímco Novák se specializoval na drobnější plastiku a ornamentální dekoraci. Podobně se oba podíleli na výzdobě pražského Peterkova domu (arch. Kotěra, 1899 – 1900) a budovy dívčího lycea Vesna v Brně (1900). I po Pekárkově odchodu se ale oba sochaři často potkávali u větších zakázek.²⁷ Oba pracovali v roce 1910 v refektáři augustiniánů v Brně, kde Pekárek vytvořil rozměrný reliéf Apoteóza sv. Augustina. V roce 1913 se setkali při výzdobě kostela na Svaté Hoře u Příbrami, kde je Pekárek spojen především s postavami putti. Téhož roku realizoval Pekárek kamenný portál k hotelu Beránek v Náchodě, na jehož výzdobě se dekoratérky uplatnila Novákova firma. Pekárkova díla ze stejného roku, zejména tematické reliéfy, nalezneme také ve vršovické záložně, na níž se podílela celá řada sochařů, včetně Nováka.

Antonín Pfeiffer (1870 – 1938)

Budoucí architekt a stavitel, plzeňský rodák, již v začátku své kariéry hojně cestoval. Studoval nejprve u Jana Kotěry, poté odjel pracovat do Budapešti (1892 – 95), Paříže (1895 – 99) a Bruselu.²⁸ V těchto metropolích uměleckého kvasu se formoval jeho architektonický rukopis i osobnost, která prý vyzařovala nadhled a svěťáckost neobvyklou u jeho českých kolegů. Po roce 1900 se natrvalo usadil v Praze. Roku 1908 se stal členem výboru Sdružení architektů SVU Mánes pod předsednictvím svého někdejšího profesora Jana Kotěry. Stal se úspěšným autorem mnohých nájemních domů, vytvořil také návrhy pro některé bankovní ústavy, většinou v Praze, z nichž je nejznámější palác Ústřední banky československých spořitelů v Jindřišské ulici.

²⁷ V soupisu díla je zaznamenána celá řada položek, na nichž se Pekárek podílel. Soudě podle záznamů mu mnohdy byla k ruce i Novákova „chasa“.

²⁸ VLČEK 2004 (pozn. 12) 500; TOMAN 1950 (pozn. 2) 267

S Novákem se Pfeiffer setkal hned po přestěhování do Prahy, v roce 1900, kdy se stal autorem projektu dívčího lycea spolku Vesna v Brně – Veveří. Dekorace fasády budovy byla svěřena Novákově firmě. Roku 1907 bylo Pfeifferovi svěřeno architektonické řešení Šalounova pomníku Mistra Jana Husa na Staroměstském náměstí. Kaširovaný model pomníku v životní velikosti (zhotoveného podle osminového modelu Šalounova) dodala Novákova firma. V roce 1914 se Novák podílel na interiérové dekoraci Paláce Koruna, jehož byl Pfeiffer projektantem.

Albín Poláček (někdy též psáno Polášek, 1879 – 1965)

Rodák z Frenštátu pod Radhoštěm proslul především svým působením ve Spojených státech amerických, kde se stal profesorem na akademii krásných umění v Chicagu.²⁹ Roku 1893 studoval dřevorezbu ve Vídni, po návratu domů navštěvoval školu tkalcovskou. Vztah k dřevorezbě mu přišel obzvláště vhod poté, co mu bratr Emil roku 1898 zajistí práci ve Spojených státech v továrně na výrobu oltářů. Po následném pětiletém studiu na umělecké akademii v Pensylvanii obdržel stipendium na cestu do Evropy, poté získal také Prix de Rome na tříletý studijní pobyt v Římě. Po návratu nastoupil již jako profesor na výše zmíněnou uměleckou akademii v Chicagu. Během svého působení obdržel řadu amerických poct a vyznamenání. S Novákem se setkal při tvorbě pomníku W. Wilsona pro Wilsonovo nádraží v Praze, který tvořil koncem roku 1927 v Novákově atelieru.³⁰ Novák mu pravděpodobně byl k ruce se svým pantografem. Pomník byl odhalen 4. července 1928, za války byl ale zničen. Silnou vazbu na svůj rodný kraj stvrdil Poláček sérií soch určených pro Radhošť a okolí, mezi nimiž je nejznámější nadživotní socha Radegasta, na níž opět spolupracoval s Novákem. Socha byla odhalena 5. července 1931 společně s dalším Poláčkovým sousoším Cyrila a Metoděje. V den svátku věrozvěstů se konala velká slovanská pouť, pořádaná Maticí radhošťskou pod záštitou československé vlády. Vytvoření sochy bylo hrazeno českými rodáky v Americe, kteří ji pak darovali své vlasti. Na Radegastovi začal Poláček pracovat již ve Státech; roku 1930 si pak najal Novákův závod, kde vznikla konečná podoba sochy. Do umělého kamene bylo dílo za účasti autora odlito ve slévárně firmy Maška hned ve dvou

²⁹ TOMAN 1950 (pozn. 2) 294-5

³⁰ O obnovení sochy v jejím původním umístění se v poslední době snaží společnost American Friends of the Czech Republic.

exemplářích, krom toho zde byla odlita i socha věrozvěstů. Socha Radegasta byla roku 1998 restaurována. V současné době se největší kolekce Poláčkových děl nachází v muzeu The Albin Polasek Museum and Sculpture Garden ve městě Winter Park na Floridě, USA.³¹

Bohumil Stehlík (1885 - ?)

Novákův spolužák ze speciálky profesora Kloučka na uměleckoprůmyslové škole z let 1904 – 1906 pokračoval také v Novákových stopách do Myslbekovy speciálky na akademii v letech 1906 – 1909.³² Samostatně příliš neprorazil, nicméně objevuje se jako spoluautor dekorativních plastik na veřejných budovách v Praze. S Novákem spolupracoval ještě za studia v roce 1908 při příležitosti Výstavy obchodní a živnostenské komory, kde se mj. podílel na realizaci Šalounovy restaurace U Slona. Roku 1913 prováděl spolu s p. Zítkem v Náchodě realizace výzdoby hotelu Beránek podle Novákových skic a Štruncových modelů. Je také veden jako významný pomocník na figurální, ornamentální a mramorářské výzdobě kostela ve slezském Holešově – Góleszow (oltáře, Boží hrob a kazatelna). Pravděpodobně se jedná o kostel sv. Archanděla Michaela, vybudovaný v letech 1913 – 1921.³³ V roce 1914 se podílel na reliéfech a ornamentální výzdobě paláce Koruna. V letech 1921 – 22 se s Novákem věnoval výzdobě posledních architektonických realizací K. Hilberta v pražské Podskalské ulici. Ve třicátých letech se účastnil Novákovy spolupráce s A. Poláčkem, spolu s p. Kudrnou je veden jako realizátor sochy Radegasta z umělého kamene pro vrch Radhošť.

Antonín Štrunc (1871 – ?)

Plzeňský rodák se prosadil jako sochař a štukatér v Praze, kde si roku 1913 zařídil závod dekorativního sochařství. Mezi jeho nejslavnější díla patří spolupráce s Ant. Márou na Sakařově škole v Karlíně, kde se setkal také s K. Novákem. Spolu s Novákovým hlavním pomocníkem p. Zítkem je Štrunc veden jako dohled při realizaci Novákových modelů pro

³¹ <http://polasek.org/>, naposledy staženo 2. 5. 2011.

³² TOMAN 1950 (pozn. 2) 482

³³ http://slaskie.fotopolska.eu/Góleszow/b40426,Kosciol_katolicki_pw_Sw_Michala_Archaniola.html, naposledy staženo 2. 5. 2011.

Smetanovu síň Obecního domu; krom dohledu měl být pověřen i finální úpravou těchto děl. Před rokem 1909 se podílel na dekoraci prostor Nádraží Františka Josefa, zejména na velkých figurách v průčelí budovy, které prováděl podle Šalounových modelů. S p. Zítkem se podílel na provedení velkolepého reliéfu na domě dr. Brzoráda v Nymburce roku 1910. S Novákem dále pracoval v roce 1913 na výzdobě Mariánského kostela na Svaté Hoře v Příbrami, a to zvláště na postranních cviklech. Téhož roku se zúčastnil výzdoby vršovické záložny v Praze, kde měl vytvořit ústřední dvojici chlapců na fasádě; také je veden jako autor některých modelů pro hotel Beránek v Náchodě. Pracoval také na domě tiskárny Politika na Václavském náměstí (čp. 835/ II), kde se měl věnovat zejména plastikám dětí v patře. Pravděpodobně byl také autorem portálu (dosud neidentifikovaného) domu továrníka Hesseho v Karlíně. Dále je znám jako autor náhrobků s náboženskou tematikou a dětských portrétů. Roku 1903 se mu narodil syn Vladimír, který později studoval jednak na uměleckoprůmyslové škole v Praze, jednak na akademii výtvarných umění tamtéž, aby nakonec roku 1927 přesídlil jako sochař a filmový výtvarník do Paříže.³⁴

Josef Vála (1883 – ?)

Pražský rodák,³⁵ v letech 1898 – 1904 studoval tamtéž uměleckoprůmyslovou školu, kde se mohl ještě setkat s Novákem, těsně před jeho absolutoriem. Zde si ho pravděpodobně Novák vyhlédl pro další spolupráci. Roku 1902, tedy ještě za studia, pomáhal Vála s vnitřní výzdobou pražské Úvěrní banky, téhož roku prováděl rostlinné a ornamentální štuky na domě čp. 1075 v dnešní Pařížské ulici. O dva roky později nanášel štuky spolu s kolegou p. Liškou z Novákova atelieru na Blechově domě čp. 235/II na Masarykově nábřeží. S dalšími kolegy z Novákova podniku se roku 1907 podílel na pracích na slavobráně pro návštěvu císaře Františka Josefa. Následného roku vypomáhal při dekoraci pavilonů pro výstavu Obchodní a živnostenské komory, včetně i za rámec výstavy proslavené restaurace „U Slona“. Roku 1908 spolu se Štruncem a Zítkem pracoval na pražské Pojišťovně proti škodám z ohně a krupobití, kde Novákova firma prováděla dva reliéfy ve vrchních štítech podle Šalounových modelů. Před rokem 1909 pracoval v Novákově atelieru na modelech pro interiérové dekorace pro císařský salon Nádraží Františka Josefa, na místě pak prováděl velkou část ornamentální

³⁴ TOMAN 1950 (pozn. 2), 567

³⁵ Ibidem, 635

výzdoby podle Novákových autorských návrhů. Účastnil se též prací na Obecním domě, kde je dílensky spojován především s maskarony na hlavním průčelí budovy. V roce 1913 je spolu s p. Zítkem veden jako autor kolorovaného znaku ve štítě vršovické záložny v Praze. Účastnil se také práce na výzdobě domu tiskárny Politika na Václavském náměstí (čp. 835/II). Významně se též podílel na výrobě keramických váz a drobných předmětů, stejně jako výrobě kachlíků a krbů a komorních bust slavných osobností, což tvořilo nezanedbatelnou část Novákovy dílenské produkce.

Bohumil Waigant (1885 – 1930)³⁶

Waigant proslul především jak spolupracovník J. Kotěry. Začínal jako sochař a malíř, studoval na uměleckoprůmyslové škole u Suchardy a Maška. Posléze vstoupil do Kotěrova atelieru a byl přijat i do jeho speciálky.³⁷ U prof. Suchardy se pravděpodobně seznámil s Novákem, pro kterého pak opakovaně pracoval. V roce 1907 se spolu s celým kolektivem Novákovy dílny podílel na slavobráně pro návštěvu císaře Františka Josefa v Praze. Roku 1908 taktéž s mnoha ostatními z firmy participoval na výzdobě pavilonů Výstavy obchodní a živnostenské komory, včetně restaurace U slona. O dva roky později spolupracoval na výzdobě refektáře kláštera augustiniánů v Brně. S bratrem Antonínem (1880 – 1918) se zapojil do výroby kachlíků, krbů, keramických drobností (váz, popelníků, svícňů apod.) a bust slavných osobností, což patřilo k nezanedbatelné agendě Novákova závodu. Dosud nedatovaná je zakázka Novákovy firmy na opravu kostela Nejsv. Salvátora v Praze, na níž se měl Waigant věnovat zejména poničenému portálu. Jako Kotěrovův spolupracovník se významně podílel na stavbě Městského muzea v Hradci Králové, kde pracoval též Novák. Waigant následně až do první světové války působil jako vedoucí Kotěrových atelierů v Praze, Plzni i Hradci Králové. Po válce přijal místo profesora stavitelství na průmyslové škole v Prešově (od 1929 přesídlena do Hradce Králové).

³⁶ V rukopisném soupisu díla se jeho jméno objevuje s jednoduchým V, a to ve variantě Vaigant či Vajgant.

³⁷ TOMAN 1950 (pozn. 2) 683; WITTLICH (pozn. 10) 1978, 102

Štěpán Zálešák (1874 – 1945)

Tento na Moravě narozený řezbář a sochař absolvoval nejprve Odbornou školu pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí (1888 – 1892), obor ornamentální řezbářství pod vedením profesora Aloise Balána. Roku 1898 dokončil řezbářskou speciálku na uměleckoprůmyslové škole v Praze u profesora Jana Kastnera.³⁸ V období 1898 – 1912 působil ve vlastním atelieru v pražské Říční ulici. Roku 1912, po smrti prof. Kastnera, převzal vedení jeho speciálky a pokračoval ve výuce v duchu svého předchůdce s důrazem především na sakrální uplatnění řezeb až do roku 1934. Jeho dílo se vyznačuje především novogotickým laděním se snahou o věrné postihnutí realistického detailu. Nejznámější jsou jeho práce pro kostely sv. Ludmily v Praze (mariánský oltář), sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, Sv. Barbory v Kutné Hoře apod. Pro staroměstskou radnici v Praze zhotovil velký městský znak. Krom sakrálních prostor stal se autorem dřevořezebné výzdoby mnoha profánních interiérů.³⁹ S Novákem se setkal při tvorbě drobnějších náboženských plastik, které mu pravděpodobně Novák pomáhal multiplikovat v různých velikostech (pomocí pantografu) a také zprostředkovával jejich prodej pod hlavičkou svého závodu. Zálešák je pohřben na Vyšehradském hřbitově.

³⁸ Ibidem, 718

³⁹ Podrobněji se tímto sochařem zabývá Vladimír DRAHOŇOVSKÝ: Štěpán Zálešák, 1934

3. Výzdoba fasád

3.1 Spolkový dům Domácnost, Praha, 1898 – 99

Stavba této rozsáhlé budovy souvisela s rostoucí oblibou spolku Domácnost, který dříve sídlil „u Doušů“ na Václavském náměstí a v domě První pražské pojišťovny ve Spálené ulici. Prosperující spolek zakoupil při parcelování bloku Trinitářských kasáren dvě parcely v Lazarské ulici, jejichž spojením pak vznikla dostatečně velká stavební plocha. Plány vypracovala firma Stark a Gregor, která se ale zdráhala ujmout se stavby samotné a tak byly plány postoupeny Josefu Blechovi a jeho Karlínské firmě. Blecha plány částečně přepracoval s tím, že byla ponechána celková dispozice budovy. Změněna byla ale fasáda, která se musela přizpůsobit nové úpravě okenních otvorů a vchodů. Spolkový dům obsahoval krom hospodářských místností také reprezentativní prostory a obytnou část pro chovanky a zaměstnance spolku. Domácnost byla posledním dílem Josefa Blechy, který téhož roku zemřel ve věku 59 let.⁴⁰

Průčelí je podle dobového tisku „koncipováno v klidných pochopených formách modernisující renaissance se zřetelem na to, aby tak důležitý a zasloužilý spolek (...) i na venek důstojně byl repraesentován.“⁴¹ Hlavní sochařskou dominantou fasády jsou rozměrní atlanti nesoucí rizalit ve středu budovy. Jejich autorem byl Josef Pekárek.⁴² Řemeslně zvládnutí siláci v elegantním kontrastu působí velmi zdařile. Zajímavý je pohled do jejich tváří, které jsou opatřeny mondénním knírkem; i účes obou mužů působí moderně a vyvolává tak dojem, že jde nikoli o bájně atlanty, ale o mladíky soudobého světa. Nejvyšší patro budovy je zdobeno postavami putti; na hlavním průčelí nalezneme dva, další dva pak spočívají na boční fasádě. Jde vždy o dvojici chlapce a dívky s motivy vaření: chlapecký putti je opatřen kuchařskou čepicí, pánví a vařečkou, jeho protějšek tvoří dívenka s šátkem na hlavě a husou připravenou ke škubání. Nad posledním patrem a obdélným polem s nápisem

⁴⁰ Za autora náhrobku Jos. Blechy na Olšanských hřbitovech byl Matějem Blechou zvolen Karel Novák (viz medailon M. Blechy výše a katalog)

⁴¹ Zprávy spolku architektů a inženýrů XXXV (1901) 1

⁴² Podle rukopisného soupisu díla jsou atlanti dílem Pekárkovým, zatímco všichni ostatní štuk pochází z ruky Novákovy. Údajně měl při této práci pomáhat též Sucharda a Kocián.

Domácnost se klene trojúhelný štít s datem 1899 a ženským maskaronem. Další dva maskarony s bohatým dekorem rostlin a ovoce najdeme po stranách štítu. Z trojice maskaronů je nejzajímavější mužský, představující boha Dionýsa. Zatím co oba ženské maskarony jsou zcela typové (a téměř identické), Dionýsa přesvědčivě představuje rozchechtaná mužská tvář s polovypadanými zuby a širokým nosem. Kvalitně řemeslně propracované jsou ovocné a květinové festony ve štítu, i několik žardiniér s motivem dětského obličejce, které najdeme pravidelně rozmístěny na hlavní i boční fasádě. Pekárek s Novákem odvedli na této fasádě kvalitní práci a ukázali se jako dobře sešraný pracovní tým. Tím bezesporu pozvedli renomé své čerstvě založené firmy a pravděpodobně si tak otevřeli dveře k dalším prominentním zakázkám.

3.2 Peterkův dům, Praha, 1899 – 1900

Ztvárnění domu, označovaného v příslušné literatuře jako Peterkův, bylo vůbec první zakázkou, kterou Jan Kotěra uskutečnil v Praze, a zároveň i jednou z prvních zakázek Novákovy a Pekárkovy tehdy ještě společné firmy.⁴³ Toto dílo provází navzdory jeho historickému významu v odborné literatuře stále nejasnosti. A to počínaje totožností jeho stavebníka, protože tento dům bývá běžně spojován se jménem Lva Peterky, ostatně osobnosti málo známé,⁴⁴ zatímco to byla jeho choť Františka, dědička původního domu čp. II.-777 na Václavském náměstí, která roku 1898 musela rozhodnout o demolici domu a jeho nahrazení novostavbou.⁴⁵

⁴³ Helena GAUDEKOVÁ: Peterkův dům a jeho sochařská výzdoba, in: Kotěra rulez - I. Bulletin Kotěrova centra, Praha 2009, 6-11

⁴⁴ Lev (Leo) Peterka (1865-1939) byl úředníkem Hypoteční banky a později mj. členem správní rady Pražské úvěrní banky i pokladníkem či revizorem řady spolků. Působil rovněž jako člen zastupitelstva hl. m. Prahy a v letech 1904-1909 jako městský radní. Srov. Almanach královského hl. města Prahy za roky 1908 a 1914 (Praha 1908 a 1914), 15, 24. - V této funkci také zasáhl při soutěži na dostavbu Staroměstské radnice ve prospěch moderní architektury. Srov. Rostislav ŠVÁCHA: Josef Chochol: Pokus o intimnější portrét, in: Umění XXXXII, 1994, 21-49

⁴⁵ Pro tuto i další informace srov. D. LÍBAL / L. LANCINGER / D. ŠIMKOVÁ: Č. p. 777 (Peterkův dům), Pasport SÚRPMO, Praha 1985, s odkazem na dochovanou stavební dokumentaci. – Rozhodující slovo při zadávání projektů novostaveb mívá vlastník stávající budovy. Pražský adresář z roku 1896 za majitelku domu čp II. 777 uvádí Františku Kühnlovou (pravděpodobně rodné příjmení), a jako majitele novostavby uvádí Almanach kr. hl. m. Prahy v roce 1904 Lva Peterku. Za vlastníka téhož domu je v Archivu hl. m. Prahy vedena Františka Peterková, a to od roku 1897 až do roku 1913, kdy záznamy končí. O její roli svědčí mimo jiné i kartuše s iniciálami „FP“ na mozaikové podlaze 1. obytného patra budovy.

Novostavba měla kombinovat obchodní prostory v přízemí s byty v dalších patrech. Hrubá stavba vznikla ještě podle projektu stavitele Viléma Thierhiera,⁴⁶ avšak jeho konvenční návrh fasády stavební odbor města zamítl, vzhledem k prominentnímu umístění objektu. O návržení konečné podoby stavby byl požádán Jan Kotěra, nově působící jako profesor architektury na pražské Uměleckoprůmyslové škole. Jeho návrh fasády byl schválen 8. srpna 1899.⁴⁷ Kotěra kromě fasády a jejích součástí, jako byla kovová vrata hlavního vchodu, navrhl také přinejmenším část vybavení interiérů budovy a zřejmě zodpovídal i za její celkovou uměleckou výzdobu. Stavba byla kolaudována 2. května 1900.⁴⁸ Téhož roku založil Peterka Lidovou banku pro drobný vklad a úvěr,⁴⁹ které byly vyhrazeny prostory přízemí, jak o tom vypovídá i fotografie z roku 1901.

Fasáda domu je zřetelně dělena na dvě podlaží s prostory banky a na tři obytná patra. Odlišení pater obchodních prostor je provedeno obkladem v pískovci, zatímco obytné části fasády jsou opatřeny štukovou výzdobou. Přejít mezi těmito dvěma částmi fasády tvoří rozměrný štukový florální ornament, obklopující nápisové štítky s názvem banky. Právě v prvním patře nad tímto výrazným dekorem se nacházel salon Peterkových. Visuální vyvrcholení fasády spočívá v podobně vymezeném sektoru střední osy nejvyššího patra, obsahujícím reliéfní plastiky muže a ženy provedené v umělém kameni. Odlišení těchto sekcí s figurální výzdobou a ornamentem od jinak zjednodušené plošné podoby fasády bylo jedním z mnohých přínosů této Kotěrovy realizace v Praze.

Vezmeme-li v úvahu dobově převažující zvyklosti, kdy akademický architekt byl zodpovědný i za uměleckou výzdobu stavby, je zřejmé, že Jan Kotěra se do značné míry podílel i na podobě umělecké výzdoby Peterkova domu. Na druhé straně jako autoři sochařské výzdoby bývají uváděni Karel Novák a Josef Pekárek.⁵⁰

⁴⁶ Jméno architekta se také často objevuje psané jako „Tierhier“. Zde se přidržíme psaní podle VLČEK 2004 (pozn. 12), 661

⁴⁷ Konečnému schválení Kotěrovy fasády předcházelo dlouhé a nesnadné jednání mezi arch. Thierhierem (zástupcem F. Peterkové při úředním jednání stran novostavby) a pražským magistrátem. Majitelka domu byla rozhořčena zamítnutím původního Thierhierova návrhu fasády. Obeslala proto magistrát obsáhlým odvoláním, vyzdvihujícím kvalitu návrhu i Thierhierovy architektury obecně. Jedním dechem se nepřilíš vybíravě vyjádřila o soudobých pražských novostavbách. K nejodvážnějším patří poznámka na adresu kavárny Corso, jejíž „průčelí vykazuje výzdobu, která jakoby pocházela z nějakého konkursu obrázků na dýmky.“ (Odvolání F. Peterkové a část dochované dokumentace se nachází v dosud badatelsky opomíjené složce Archivu hl.m. Prahy)

⁴⁸ Srov. D. LÍBAL / L. LANCINGER / D. ŠIMKOVÁ (cit. pozn.45), 7

⁴⁹ František RUTH: Kronika královské Prahy a obcí sousedních, díl III., Praha 1904, 1089

⁵⁰ Ottův slovník naučný. Praha 1902, 408; TOMAN 1950 (pozn. 2) 210, 256

Jan Kotěra prošel v letech 1894-1897 studiem architektury ve Vídni u průkopníka secese a moderny Otto Wagnera. V Praze se tehdy prosazoval spíše neobarokní styl, ražený Fridrichem Ohmannem jako Kotěrovým předchůdcem v roli učitele architektury na pražské Uměleckoprůmyslové škole. Nicméně zájem o vídeňskou secesi tu rostl (příkladem toho je Spolek výtvarných umělců Mánes, jehož členové byli z Kotěrova příchodu do Prahy nadšeni⁵¹). Kotěra během 2. poloviny 90. let 19. století navrhl stavby v Plzni i Červeném Hrádku a účastnil se soutěží na budovy Živnostenské banky v Praze i radnice v Kladně. Teprve v roce 1898 se mu naskytla výjimečná příležitost s Ohmannovým odchodem z Prahy do Vídně. Uvolněné místo vedoucího architektonické speciálky na UPŠ získal Jan Kotěra ve věku pouhých 27 let. Přechodem z Vídně do Prahy se ocitl v prostředí ovládaném architekty vyznávajícími převážně historizující slohy. V Praze se zpočátku k moderní architektuře klonil pouze časopis SVU Mánes Volné směry a Kotěru podporoval jeho kolega učitel na UPŠ umělecký historik a kritik K. B. Mádl.

Své první zakázky v Praze se Jan Kotěra snažil využít a na Peterkově domě ozřejmil principy, které vyznával a záhy nato i formuloval v textu O novém umění.⁵² Šlo mimo jiné o revizi historizujícího členění fasády i článkování jejích prvků, a především o skoncování s přebujelým historizujícím dekorem. Na Peterkově domě architekt zdůraznil plošnost fasády, a v kontrastu s tím vyhradil místa pro ornamentální i figurální výzdobu. Je to znát již u skic fasády. Její definitivní návrh zachycuje, kde se má tato dekorace nacházet a také její podoba je tu už zřetelně vyjádřena.

Výzdoba stavby byla v detailech její realizace ponechána umělcům, což je důležité vzhledem k dobově rostoucímu uznání významu realizace uměleckého díla. Pokud jde o konkrétní zásluhy obou výše zmíněných sochařů, je vzhledem k jejich další dráze pravděpodobné, že na plastikách fasády Peterkova domu se podílel více Pekárek a na veškerém štukovém dekoru naopak zase Novák.⁵³ Novákova firma se i později podílela na významných Kotěrových realizacích.⁵⁴

Přízemí Peterkova domu, určené Lidové bance, je vyznačeno pískovcovým obkladem. Nad domovním vchodem je tu osazena bronzová plastika Madony s Ježíškem na pozadí v

⁵¹ Vladimír ŠLAPETA (ed.): Jan Kotěra 1871-1923 (Zakladatel moderní české architektury), Praha 2001, 95

⁵² Volné směry IV (1900) 189-196

⁵³ O této dělbě rolí svědčí záhy nato výzdoba budovy dívčího lycea Vesna v Brně, kde Novák opatřil fasádu jemným štukem, zatímco Pekárek dodal na střed fasády figurální reliéf génia. Pochvalná kritika budovy a její výzdoby pochází od D. Jurkoviče (Zlatá Praha XVII (1900), č. 7., 84).

⁵⁴ Šlo o štuk pro pavilon SVU Mánes v Praze, Grandhotel i další novostavby v Hradci Králové a později o přestavbu zámku v Ratboři u Kolína.

pískovci provedeného dvojhlavého orla s rozevřenými křídly, což představuje variaci na původní domovní znamení „U černého orla“. Autorem konceptu tohoto prvku výzdoby byl Jan Kotěra, který se pro další součásti výzdoby tohoto domu výslovně autorizace zřekl.⁵⁵

Od sféry pískovcového obkladu výše se na fasádě uplatňuje štukový ornament, tvořený nejprve v jejích bočních sektorech pletencem růžových stonků a květů. Sochařská dekorace fasády vrcholí v její střední ose postavami muže a ženy. Na Kotěrově definitivním návrhu fasády vidíme, že postava muže má obě ruce založeny v bok. Realizovaná socha má ale levou ruku opřenu o kladivo. U ženského protějšku je na základě srovnání s dobovými fotografiemi patrná chybějící ornamentální stuha pod prsy postavy, která dříve významně přesahovala do levé okenní osy, a kterou najdeme i na původním Kotěrově nákresu.

Také ikonografie figurální dominanty výzdoby fasády Peterkova domu je zajímavá. Muž se opírá o dlouhé kladivo a hledí k ženě. Ta drží v pravé ruce věnec a vztahuje ji k pásu stylizovaných růží. Takto však dvojice se svými atributy sotva mohla odkazovat na Lidovou banku v přízemí budovy, protože pak by musela mít ustálenou podobu skutečně protějškových alegorií, na které při sledování výzdoby vlastních prostor banky ještě později narazíme. Dvojici na průčelí budovy naopak charakterizuje, že žena je tu zpodobena jako ideální bytost, zatímco muž dostal velmi realistickou podobu člověka spočívavšího po práci, a to i svým oděním (pracovní halena).

Pro setkání reálné postavy s múzou se ve výzdobě Peterkova domu nabízí srovnání se slavným triptychem Jaro od Jana Preislera, objednaném záhy po dokončení stavby právě do bytu Peterkových. Tento obraz byl vlastně prvním malovaným triptychem Preislera a stal se jedním z manifestů nastupující umělecké generace. Podobnost výzdoby fasády s koncepcí hlavní malby v interiéru domu spočívá v odlišné povaze figurálních protějšků. U Preislera i v Kotěrově fasádě se realisticky chápaný jinoch setkává s múzou spíše nežli se skutečnou ženou, a ztělesnění drsné hmotné skutečnosti je konfrontováno s ideální postavou odkazující k obecnému blahu, kráse a vyšší skutečnosti. Tento protiklad je ovšem uplatněn v různém uměleckém smyslu i působení obou děl, z nichž Preislerovo Jaro bylo už vícekrát důkladně interpretováno.⁵⁶ Setkání obou postav u Preislera odkazuje k nitru lidské bytosti, ke střetu touhy s nemožností jejího ukojení, k ženskému alter egu hrdiny výjevu a podobně. Naopak na Kotěrově fasádě působí figurální dvojice jako obecněji srozumitelná teze harmonie vezdejší práce s vyššími silami, které ji patronují, nebo i jako konvenční symbol rodinného sídla.

⁵⁵ Jan KOTĚRA: *Práce mé a mých žáků 1899-1901*. Vídeň, nedat.

⁵⁶ Např. Petr WITTLICH: *Preislerovo Jaro* (Slohová syntéza a vývojové tendence českého umění kolem 1900), in: *Umění XXVIII*, Praha 1980, 401 - 422; Petr WITTLICH: *Česká secese*, Praha 1982, 155

U Peterkova domu můžeme podle dobových zvyklostí předpokládat, že právo volby i zodpovědnost za uměleckou výzdobu spočívala na architektovi. Zároveň v daném případě došlo, i díky náklonnosti stavebníka k současné umělecké tvorbě, k její realizaci v Praze tehdy ještě výjimečné. Janu Kotěrovi asi patří zásluha i za zprostředkování zakázky Janu Preislerovi na triptych Jaro, které se stalo základním dílem tohoto malíře. Kromě toho ale také už při fasádě Peterkova domu Kotěra využil individuálně modelovanou sochařskou výzdobu, a navíc do této složky výtvarné práce uvedl barevnost (a to nyní už nejen v interiéru, nýbrž i na fasádě). Novák s Pekárkem šli nad standard reprezentovaný jejich učitelem Kloučkem právě schopností vybavit exteriér stavby barevnou nebo polychromovanou štukovou dekorací.

V konečném důsledku se vrcholná kvalita této architektury pojí s kvalitou její umělecké výzdoby.⁵⁷ To zůstalo i později charakteristickou ambicí Kotěrovy tvorby v případech, kdy dostával od stavebníků volnější ruku. Peterkův dům svou realizací představuje začátek té linie tvorby Jana Kotěry, která by se ve svém celkovém působení bez zásadního podílu výtvarných umělců neobešla.

⁵⁷ Velmi kvalitní je také štuková dekorace reprezentačních prostor interiéru Peterkova domu. Vestibul a chodby přízemí jsou zdobeny pásem slunečnic se stužkami a dívčími maskarony orámovanými stuhami. V chodbách dalších pater pak nacházíme variace na stylizované květiny, stromy apod. Na průčelí podesty v interiéru přízemí vyhrazeném bance se kromě dekorativních prvků nachází dva figurální reliéfy: mladík s atributy Merkura a dívka objímající snop trávy. Symbolika zde odkazuje k Obchodu a Hojnosti (či Úrodě). Tuto dvojici reliéfů mohli (vzhledem k jejich typové blízkosti s tím, co produkoval jejich učitel Klouček) snadno provést Novák s Pekárkem. Štukovou výzdobu výtvarně náročnější a zároveň ikonograficky méně jednoznačnou najdeme v někdejší salonu Peterkových. Do rohů této velké místnosti jsou vsazeny čtyři reliéfy zpodobující životní období člověka či muže. Na prvním z reliéfů vidíme mladíka vedle staršího muže, snad jeho otce. Druhý reliéf znázorňuje léta učenického, kdy mladý muž obdivně vzhlíží ke stavbám znázorněným v pozadí. Třetí z reliéfů se týká realizace životního díla hrdiny: vidíme tu čtyři mladíky v plné síle při práci na stavbě. Čtvrtý reliéf představuje závěr života. Protagonista výjevu je zde u konce svých sil a anděl smrti jej odvádí stranou. Autorem těchto reliéfů byl Stanislav Sucharda. Svědčí o tom především fakt, že několik výjevů později přepracoval do drobných plaket a opatřil samostatnými názvy. Kvůli výjimečnosti takového cyklu je pravděpodobné, že za jeho základním konceptem stojí Jan Kotěra. Lze také předpokládat, že právě Sucharda mohl Kotěrovi doporučit Nováka a Pekárka jako šikovné začínající sochaře. Suchardův podíl je konečně možné si představit tak, že tento sochař pro Kotěru načrtl podobu jednotlivých reliéfů, a ten pak jejich provedením pověřil duo Novák-Pekárek.

3.3 Lyceum spolku Vesna, Brno – Veverí, 1900

Roku 1870 byla v Brně založena pěvecká jednota Vesna, která byla již dva roky nato proměněna na ženský vzdělávací spolek.⁵⁸ K velkému úspěchu spolku patřilo založení první pokračovací dívčí školy na Moravě roku 1886. Velkou postavou v moravském ženském hnutí byla Eliška Machová, která se také nejvíce zasloužila o založení Vesniny školy a hrála roli i v jejím financování. Patrně i její zásluhou, spolu s úsilím ředitele Vesniných ústavů F. Mareše, mohl být roku 1899 vypracován projekt na budovu nového dívčího lycea, celkově čtvrté budovy komplexu Vesna. Stavba byla dokončena roku 1900 architektem Antonínem Pfeifferem a stavitelem Antonínem Tebichem. O kvalitách tohoto počínu svědčí pochvalný článek Dušana Jurkoviče ve Zlaté Praze ze stejného roku.⁵⁹ Autor v ní píše: „Vedle dobře citěného římsování jemná výzdoba sochařská dochází plné platnosti a tvoří ladný celek. Z klidné, hladké plochy středního pilíře vystupuje nízký relief genia, zvedajícího pochodeň a otevřenou knihu. Vzlet, rozmach, případné roucho, krásná hlava, skvostně stylisovaná křídla mocně účinkují. Figura na klidně hladké ploše, prosta všech možných obrub, ozdob a přítěžků, působí monumentálně. Autorem jejím je sochař p. Josef Pekárek z Prahy. Ornamentální výzdoba – nízký plochý relief – je výborně modelována. Plna citu a elegance upomíná na školu prof. Kloučka. Autorem ornamentální ozdoby je sochař p. Karel Novák z Prahy, rodák moravský, jenž o vkus fačady má přední zásluhu.“ Tak jako u již výše zmíněného Peterkova domu, základem úspěchu díla bylo přidělení hlavní figurální výzdoby Pekárkovi, zatímco Novák se věnoval celkovému rozvržení štukové dekorace a jeho provedení. Fasáda Vesny působí vskutku velice ladným, elegantním dojmem. Novákův štukový dekor je střídavý a vyvážený, se stává se z vhodně stanoveného poměru secesní ornamentace vůči eleganci prázdného prostoru. Zkušenost z Peterkova domu architekta Kotěry jistě byla pro Pekárka s Novákem cenným poučením, z něhož i nadále vycházeli. Samozřejmě základem fasády je práce architekta. Jurkovič například kvituje velká okna, umožňující správné prosvětlení školních místností. V sedmi svislých osách fasády najdeme tři typy oken, což napomáhá její originalitě a vizuální odlehčenosti. Celá fasáda pak vrcholí netradičním štítem, jehož střed činí rozměrný orel na střední ose. Štukové maskarony a glóby vhodně pointují osvěžující tvar celého štítu. Jurkovič poeticky uzavírá: „Vedle ukrutných

⁵⁸ Světozor XXXIII, 263

⁵⁹ Zlatá Praha XVII (1900) č. 7. 84

nových staveb brněnských, ve Vídni špatně odkoukaných a plných banálností, působí budova Vesnina jako ladný elegantní celek s úplným projádřením svého určení.“

3.4 Grabův dům, Praha, 1903

Dům úspěšného továrníka Graba byl rozdělen na dvě části, obytnou čtyřpatrovou a kancelářskou dvoupatrovou. Byty měly v průměru 7 pokojů a do domu bylo od počátku zavedeno ústřední topení, teplá a studená voda i elektrický výtah. Jednalo se tedy o luxusní bydlení.

Fasáda domu je velmi bohatě dekorována, Novák tu pracoval podle návrhů C. Kloučka a Matěje Blechy.⁶⁰ Dům je členěn na pět svislých okenních os, střední část tvoří půkruhový rizalit. Ze štukového dekoru jsou výrazné figurální skupiny v krajních štítech. Jedná se o dvě ženské postavy na pozadí rostlinného dekoru. Ženy s rozevlátými draperiemi svírají mezi sebou nápisový obdélný štít s monogramy majitelů: E.H.G. Při bližším pohledu na obě postavy vidíme, že se jedná o konkrétní osoby, nejspíše paní Grabovou s dcerou.⁶¹ Dcerka působí velmi mladě, čemuž přispívá i kratší sestřih vlasů. Oděna je do velmi lehkých dívčích šatů.⁶² Paní Grabová je naopak vyvedena prozaičtěji v kuchařské zástěře a s vyhrnutými rukávy. Její postoj s rukou v bok působí velmi rázně, čemuž odpovídá i poněkud přísný výraz její tváře.

Dolní části vystouplého rizalitu dominuje reliéf s letící postavou viktorie, držící v jedné ruce věnec a v druhé ratolest s laurovými listy. V pozadí se rýsuje rozsáhlý komplex továrny doplněný o dva bujně kouřící komíny. Jde bezesporu o ódu na prosperující továrnickou dráhu pana Graba. Všechny prostory mezi jednotlivými okny jsou také štukově pojednány, většinou jde o kombinaci rostlinných motivů s dětskými / andílčími hlavami či polopostavami. Na architektonicky zajímavě pojaté atice se pak opakuje motiv ženského

⁶⁰ Dílo I (1903), 221; Architektonický obzor III (1904) 9

⁶¹ Tyto dvě postavy jsou na celé fasádě jediné, které disponují individuálními rysy. Maskarony na střední části atiky, postavičky dítek v rostlinném dekoru po stranách rizalitu i tvář viktorie a Merkura v dolní části domu mají zcela typizované obličejy.

⁶² Na levé straně domu je dívčí postava oděna do šatů, které působí poměrně civilně, zatímco na pravé straně má dívka odhalena obě nadra, což sice podtrhuje její něžný vzhled múzy, avšak o to více to kontrastuje s přísně praktickým zobrazením její matky.

maskaronu. Pletence vavřínových listů s bobulemi rámuje portál domu, označený typicky secesně stylizovaným nápisem Anno Domini 1903, pod nímž vidíme mužský maskaron zpodobňující Merkura, patrona obchodu a podnikání.⁶³ Tato fasáda je pravděpodobně první pražskou zakázkou tohoto typu, kterou Novák dostal po odchodu kolegy Pekárka ze společného podniku.⁶⁴

Z architektonického hlediska je zajímavé srovnání postranních vrcholků fasády nad krajními okenními osami s podobně pojatým Peterkovým domem architekta Kotěry, který byl očividně Blechovi inspirací i v celkovém vzhledu domu. Grabův dům totiž působí jako poněkud rozšířená a více dekorativně pojatá varianta Kotěrovy stavby, včetně obchodních prostor v přízemí. Na rozdíl od elegance a odlehčenosti Kotěrovy ale působí Blechova stavba těžším dojmem, což je mimo jiné způsobeno větším užitím drobnopisné štukové dekorace. Grabův dům nicméně tvoří zajímavý mezičlánek vývoje české secesní architektury a přispívá k mapování ohlasů rané Kotěrovy tvorby u nás.

3.5 Nájemní dům Petřínská, Praha, 1903 – 4

Autorem bytového domu na pražském Smíchově byl arch. Alois Zázvorka, jehož většina realizací pochází právě z této městské čtvrti.⁶⁵ Novákovi byla svěřena dekorace fasády, kombinující secesní prvky s celkovým nebarokním vyzněním. Přízemí domu je charakterizováno přísnou pásovou bosáží, provedenou v omítce. Portál je zdobený jen mírně pomocí dvou závitnic, odvolávajících se na barokní tvarosloví. Dvě střední z celkových čtyř svislých okenních os domu jsou mezi prvním a druhým patrem akcentovány balkonem na čtyřech konsolách. Na konsolách nalezneme čtyři typizované maskarony ve formě dětských či dívčích tváří, vzájemně odlišených jen pomocí detailů. Postranní okenní osy jsou zdobeny rostlinnými pásy, jakoby spadávajícími z třetího až do prvního patra. Jedná se o zajímavý typ

⁶³ Symboliku obchodu a průmyslu můžeme vidět i ve výzdobě vestibulu domu, opakují se zde motivy ozubených kol a okřídlené Merkurovy přilby. Lze předpokládat, že interiérové prostory určené k obývání rodiny Grabových byly taktéž bohatě zdobeny (avšak kvůli soukromému vlastnictví stavby nejsou veřejně přístupné).

⁶⁴ Po Pekárkově odchodu Novák pracoval na štukové výzdobě interiéru Pražské úvěrní banky a pravděpodobně též na výzdobě Kotěrova pavilonu SVU Mánes pro výstavu A. Rodina v Praze.

⁶⁵ Architektonický obzor III (1904) 11, 14

rostliny, připomínající svými šišticemi chmel.⁶⁶ Mezi druhým a třetím patrem je v přesném středu fasády umístěn dosti drobný a proto nelehce čitelný reliéf. Při pohledu z dálky vyvolává dojem, že jde o Pannu Marii skloněnou nad děťátkem Ježíška. Při pohledu zblízka ale vyvstává skutečnost, že Panna Marie není něžně skloněna nad nemluvnětem, ale spíná ruce v plačtivé modlitbě, skláněje se nad mrtvou tváří Ježíše, zavinuté do pohřebního roucha. Jde o ikonograficky zajímavé pojetí motivu kladení do hrobu či variaci na téma Mater Dolorosa. Novák tu naprosto minimálními prostředky dosáhl maximální sdělnosti. Reliéf je rámován opět květinovým motivem s šišticemi, nad horním okrajem reliéfu jsou dokonce stvolý rostlin symbolicky opatřeny rozměrnými trny.

Nad okny třetího patra nalezneme čtyři zajímavé ornamenty utvořené z propletených stvolů rostlin. Atika nad čtvrtým patrem je nesena odstupňovanými konsolami, kolem nichž se vinou opět splývavé pásy chmelu podobných šištic v listoví. Celkově fasáda působí poměrně (nicméně příjemně) stroze, což je dáno rozmístěním dekoru a jeho úsporností. Z hlediska sochařské práce je krom půvabně stylizovaného rostlinstva působivý zejména náboženský reliéf, jehož malé rozměry zajímavě kontrastují s velikostí prázdné plochy kolem něj a s rozměrově výraznějšími typizovanými maskarony na konsolách balkonu.⁶⁷

⁶⁶ Šištice jsou sice podobné chmelu, avšak listy se klasickému vzhledu chmelových listů spíše vymykají. Je možné, že dekor ve tvaru šištic byl zvolen z čistě estetických důvodů a nemá jít o konkrétní rostlinu a její symboliku. Na druhou stranu je také možné, že původní majitel domu (o němž se nic neví) mohl mít nějaké napojení na pivovarský průmysl.

⁶⁷ V případě Mariánského reliéfu se asi jednalo o speciální přání zadavatele stavby. Bylo by zajímavé sledovat, zda má toto téma nějaké ozvuky v interiéru stavby. Chodby domu a jeho veřejné prostory byly ale bohužel podrobeny neodborným úpravám již v dřívějších dobách. Dnes je dům po další rekonstrukci, v interiéru se nenachází naprosto žádná štuková dekorace, jediným pozůstatkem původní podoby zůstává secesní zábradlí. Nemůžeme ale vyloučit možnost, že se nějaká dekorace přeci jen nezachovala v některém ze soukromých bytů.

3.6 Dům stavitele Matěje Blechy, Praha, 1904

Secesní dům stavitele a majitele M. Blechy s portálem od Celdy Kloučka z let 1904 – 5 vyniká umírněným řádem dekorace.⁶⁸ Pětiosé čtyřpatrové uliční průčelí je doplněno polosuterénem, mezaninem a podkrovím. Převládajícím zdobným prvkem je pásová bosáž. Střední osa od prvního patra je akcentována vystupujícím arkýřem, podklenutým segmentem. Arkýř vrcholí balkonem s dekorativní mříží. Balkonové okno je bohatě členěné a akcentuje tak svou polohu ve středu nad ním se klenoucím segmentového štítu, který dominuje celé budově. V krajních osách druhého patra vidíme balkony na trojicích volutových konzol, opět se secesními kovanými mřížemi. Hlavní vchod s vjezdem je zaklenut stlačeným obloukem. Štukové zdobení nacházíme až v horní polovině domu, nejvíce na jeho vrcholovém oblém štítu. Pět okenních os je ve třetím a pátém patře zdobeno drobným florálním štukem suprafenester. Variace motivu laurových lístků s občasnými trsy bobulí se opakuje i na štítu, který je tímto zdobením pokryt hustěji než zbytek fasády. Nad střední osou se na štítu objevuje drapérií ovázaný medailon se zlatým monogramem Matěje Blechy. Po stranách štítu vrcholí dvěma postavami putti, obklopenými malými jabloněmi s plody. Tím fasáda rezonuje s Kloučkovým kamenným portálem, na němž se také objevují putti i jablka v pletencích listoví. Putti na pravé straně portálu drží v ruce štítek, na němž je lineárně vyryt trojúhelník a nahazovací lžice coby symbol stavitelství. Štít protilehlého putti ukazuje znak tří štítků symbolizujících malířství. Odkaz na malířství je ještě podtržen „malířskou“ čapkou na andílčí hlavě. Zdobnost portálu zvláště kontrastuje s absencí štukového dekoru v dolní polovině domu. Kumulace dekoru na portálu a poté na vrchním štítu domu působí poněkud nevyváženým dojmem. Novákova práce na této fasádě navíc poněkud zaniká ve srovnání s jeho mistrovským kouskem na sousedním domě architekta Kamila Hilberta.⁶⁹

⁶⁸ Růžena BAŤKOVÁ (ed.): Umělecké památky Prahy. Nové Něsto, Vyšehrad, Vinohrady, Praha 1998, 268; Blokový pasport NPÚ, blok 1103, čp 235/II, Praha 1978 - zde je mylně uveden stavitel „F. Blecha“. V pasportu zcela chybí informace k interiéru, neboť dům toho času sloužil jako velvyslanectví (a tedy i jako území) NDR. V NPÚ se nenachází samostatný pasport domu, ačkoli je fasáda renovována. Pravděpodobně je tedy vlastnictví pasportu soukromé.

⁶⁹ Ačkoli většina Novákovy práce na tomto domě spočívala ve výzdobě fasády, i v interiéru domu najdeme jeho dílo, a to velmi působivou secesní hlavici dynamických rostlinných tvarů.

3.7 Hilbertův dům, Praha, 1904-5

Jsou hned dva důvody, proč nazývat tento dům jako „Hilbertův“. Postavil ho totiž architekt Kamil Hilbert⁷⁰ pro svého bratra, spisovatele Jaroslava Hilberta. Kamil Hilbert se narodil roku 1869 v Lounech, navštěvoval nejprve Vyšší průmyslovou školu v Plzni, poté studoval ve Vídni u architekta Maxe Fleischera a posléze pokračoval na tamní Akademii výtvarných umění ve speciálce profesora V. Luntze. Působil v Praze i rodných Lounech, roku 1896 dostal stavitelskou koncesi na královských Vinohradech, od roku 1900 byl stavitelem na Hradčanech. V červnu 1899 byl po odchodu Josefa Mockera ustanoven vedoucím stavitelem Svatovítské katedrály v Praze, v této funkci strávil dalších třicet let života. Paralelně vystavěl několik školních budov a rodinných domů v rodných Lounech, kde se také věnoval restaurování a renovaci tamních kostelů. Největší restaurátorské úsilí ale věnoval pražské katedrále. Na rozdíl od Mockera přistupoval ke stavbě velmi citlivě a s respektem k památkové hodnotě architektury. Zasloužil se například o záchranu řady prvků, které byly původně určeny k odstranění a regotizaci. Krom katedrály se restaurátorsky věnoval celé řadě kostelů (Kouřim, Domažlice, Čáslav, Nymburk, Mělník, Plzeň ad.), o památkovou péči se zajímal i vědecky. Mezi jeho nejvýznamnější původní stavby patří kostel sv. Jana Nepomuckého ve Štěchovicích v secesním stylu, jehož plány pocházejí z let 1907 – 08. Stavba sama byla dokončena o čtyři roky později. Roku 1921 byl pověřen úpravou hradu Křivoklát. Krom restaurátorské dráhy byl autorem mnoha secesních a novogotických novostaveb, mezi něž patří i dům na Masarykově nábřeží, navržený pro bratra Jaroslava.

Jaroslav Hilbert se narodil roku 1871 v Lounech a zemřel roku 1936 v Praze. Vystudoval strojní fakultu ČVUT v Praze a zprvu pracoval jako inženýr. Po úspěšné adaptaci jeho první divadelní hry na prknech Národního divadla ale dráhy inženýra zanechal a věnoval se nadále pouze umění. Byl spoluzakladatelem Kruhu českých spisovatelů a Dramatického svazu. Krom divadla se také věnoval psaní románů. Uměleckou dráhu mu umožňovala především podpora rodiny, včetně bratra Kamila.

Čtyřpatrový dům o pěti svislých okenních osách, postavený pro Jaroslava Hilberta, patří ke skvostům pražské secese, míšené s historismem, především s vlasdlavskou gotikou

⁷⁰ VLČEK 2004 (pozn 12), 234 – 5

a orientálními vlivy.⁷¹ Nemalou měrou se na tom podílí právě štuková výzdoba fasády. Plocha fasády je dělena pomocí dvou arkýřů, umístěných v krajních okenních osách. Arkýře pokrývají plochu tří pater, v posledním patře je okno zapuštěno do hmoty, čímž vzniká lodžiový balkon. Okna v patře nad arkýřem jsou opatřena otevřeným balkonem. Nad těmito okny vrcholí fasáda dvěma půlroutovými štíty se sochami ptáků. Prostřední svislá okenní osa fasády je také zakončena štítem, tentokrát menším, se skosenou špičkou. Vchod do domu je umístěn zcela vpravo. Představena je mu vchodová brána, tvořená půlkruhově zaklenutou edikulou barvy pískovce, která navazuje na pravý svislý arkýřový pás. Edikulu tvoří po stranách kamenné bosované a hladké kvádry, překlad je ozdoben vpadlým polem s bujnou vegetabilní výplní. Nad edikulou je pak vysoký, opět půlkruhově zaklenutý otvor, lemovaný dvěma šedými štukovými sovami, usazenými pod krakorci arkýře na zelených větvích se zlatými plody, které pak bujně porůstají celé pole pod krakorcem. Samotný vchod do domu je opatřen elegantní mříží ve stylu stylizovaných rostlinných úponků. Nad dveřmi začíná nápaditá štuková výzdoba maskaronem vodníka. Je to podivínská hlava s vytřeštěnými očima a divoce dlouhými vlasy a vousy, včetně sumčích knírů na vrchním rtu. Maskaron je zasazen do vegetabilní listové zhměti, zakončené po stranách plochými kruhovými květy či plody zlaté barvy. Nad maskaron je položena okenní římsa, na jejíchž koncích jsou hravě umístěny dvě štukové veverky. Veverka vpravo svírá v tlapkách lískový oříšek a je otočena směrem k přichozímu, zatímco veverka na levém konci římsy nakukuje přímo do okna, jakoby komunikovala s obyvatelem pokoje za oknem. Je možné, že se za tímto oknem se skrýval dětský pokoj, ačkoli kvůli zastínění portálem musela být místnost poměrně tmavá. Okno je dále obkrouženo rostlinnými stvoly, stejnými jako kolem maskaronu. Prostor mezi oknem a vstupní edikulou je zaklenut valenou klenbou s lunetovými výsečemi a štukovými žebry, tvořícími síťový obrazec. Do rohů obrazce jsou vloženy menší rostlinné ornamenty, které se opět projeví i menší klenbičce nad hranou edikuly a pokračují poté kolem štukových sov až pod arkýř na krakorcích. Pod arkýřem rostlinný dekor zbytní a dominují mu dva kmeny stromu, představené ploše fasády a tedy plně prostorové, na jejichž větvích jsou usazeny zmíněné sovy. Podobný typ úponků pak nalezneme v různé úpravě po celé fasádě, zejména

⁷¹ BAŤKOVÁ 1998 (pozn 68) 267 – 8; Věra MÜLLEROVÁ: SHP Hilbertův dům (Masarykovo nábř 26, čp 234/ II), NPÚ, 1995

v podokenních polích třetího patra, pod balkonkem ve střední okenní ose třetího patra a na balkonech pátého patra. Rovněž dva postranní štíty fasády jsou zakončeny jakoby novogotickou kytkou spletenou z úponků. Krom kytek štítům vévodí čtveřice ptáků, zleva doprava sup, orel, krocan a pelikán. Na původních plánech domů jsou ptáci jen letmo naznačeni a nelze je proto blíže určit. Je možné, že mělo jít o nějakou konkrétní symboliku, spjatou s literárním dílem Jaroslava Hilberta. Pozoruhodný je především krocan, typicky americký pták, který by mohl naznačovat, že jednotliví ptáci mají symboliku světadílů. Naopak pelikán je zas tradičně ikonograficky ztotožňován s Kristem. Sup a orel jsou oba dravci; lze uvažovat o jejich symbolice v rámci heraldiky, ale celkově se nezdá, že by tito ptáci měli vyjadřovat nějaké konkrétní, jasně čitelné podobenství.

Ke zvířecí symbolice lze přičíst také dekoraci spodních okenních říms prvního patra. Novák tu uplatnil velmi efektně stylizovanou můru a sumce, kteří předvádí lehce mrazivý pohled, podobný vytřeštěné tváři vodníkova maskaronu. Celý dům je oslavou přírodní pohádkovosti, které ovšem nechybí také fantaskní ráz. S mystičností celého pojetí korespondoval i vestibul domu, který byl pojat jako jakási temnělá svatyně, osvětlena jen duhově barevným vitrážovým oknem. Okno bylo situováno centrálně tak, aby simulovalo oltář. Potemnělá „kaple“ vestibulu byla prosvětlována šafránově zbarveným pozadím plastických reliéfů kolem okna. Podle pamětníků byl navíc strop kolem štukových rozet vymalován barevně bohatými zvířecími motivy, navazujícími tematicky na koncepci portálu jako slavnostního vstupu do pohádkové zvířecí říše.⁷²

Při srovnání dochovaného plánu fasády z 22. srpna 1904, dobových fotografií a dnešního stavu najdeme několik zajímavých rozdílů.⁷³ V ploše nad pravým krakorcem je na původním plánu vyhrazeno místo na nápis, jehož obsah ale není znám. Vedle nápisu mělo být umístěno asymetrické pole s florálním ornamentem či zoomorfním motivem. Na analogických polích levého arkýře se nachází štukové štítky s monogramem Kamila Hilberta (vlevo) a římským letopočtem stavby domu (vpravo). Podobné dekorační pole jako na

⁷² Ve zprávě o stavu interiéru domu z roku 1995 se píše (MÜLLEROVÁ, cit. pozn. 71, 15), že malby na stropě jsou zakryté vrstvami pozdějších nátěrů. Zmiňovány jsou také plastiky labutě a hada, údajně umístěné v prostorách vestibulu a schodů, které ale byly v roce 1995 již odstraněny. Závěrečná zpráva o stavu domu doporučuje odkrýt stropní malby a pořídit repliky obou plastik. Současný stav vestibulu (poté co fasáda již byla restaurována) nám není znám. Dům je dnes ve správě firmy Pragocongress.

⁷³ Plánek z 22. 8. 1904 je mimo jiné zdrojem informací o vlastnících domu, jímž podle něj byly paní Ludmila Weissové, Lousa (má být asi Louisa) Frantová a Milada Hilbertová. Podepsán je MuDr. Jaroslav Franta coby zástupce majitele, a architekt Kamil Hilbert.

arkýřích mělo být umístěno i v nevelkém prostoru, ve kterém dnes vidíme tabulku s označením čísla popisného. Srovnání se staršími fotografiemi ukazuje, že se na fasádě původně nacházel vegetabilní ornament s rozeklanými listy, organicky napojený na boční šambrány okna pod středním atikovým štítem, který korespondoval s podobně pojatým motivem rozvětveného stromu na hlavním portálu. Tento půvabný prvek, známý z fotografií, zcela chybí na původních plánech, což svědčí o tom, že Hilbert či / a Novák neváhali fasádu důmyslně vylepšovat i v průběhu realizace stavby. Bohužel tento působivý ornament byl po druhé světové válce odstraněn a při nedávné rekonstrukci domu neobnoven. Po válce byl taktéž zlikvidován i plastický pás se štukovými liliemi, původně umístěný nad kordonovou římsou. Plochy fasády se zrnitou omítkou byly na některých místech zahlazený.⁷⁴

3.8 Dörflerův dům, Praha, 1904 – 1905

Tento nájemní dům s obchodním přízemím byl postaven pro Ondřeje Dörflera. Dům byl realizován Matějem Blechou, autorem projektu byl architekt Jiří Justich⁷⁵. Tato novostavba stojí na místě původního čtyřkřídlého klasicistního domu s dvorem.⁷⁶ Již v roce 1920 byl dům upravován, a to zejména v interiérech, v letech 1928 – 9 pak došlo k úpravám výkladce a dvorany. Prostory lékárny a restaurace Pelikán byly pak přestavovány v letech 1939 a 1943, dalších zásahů se stavba dočkala v letech 1958 a 1970. V nedávné době byla opravena fasáda.

Přízemí a první patro domu je věnováno obchodním prostorám, druhé až šesté patro náleží bytům. Fasáda je dělena do třech svislých a čtyřech okenních os. Ve čtvrtém až šestém

⁷⁴ Stavebně historický průzkum (cit. pozn. 71) se dále zmiňuje o tom, že sokly portálu měly původně sloužit jako podstavce pro plastiku labutě (levý) a lampu (pravý). Socha labutě je ale také zmiňována v souvislosti s úpatím schodiště interiéru. Protože ale není známo žádné vyobrazení zmíněných variant, nezbyvá než považovat je za hypotézy.

⁷⁵ Petr ŠÁMAL / Alexandr RYMAREV: Domy na Starém městě pražském I., Praha 2006, 28; V NPÚ se nenachází samostatný pasport domu. Protože byla fasáda nedávno renovována, pravděpodobně byl pasport vypracován na objednávku soukromé osoby či instituce a jeho vlastnictví je taktéž soukromé. V pražském blokovém pasportu NPÚ by se měl dům nacházet v bloku č. 1118, který je ale v dokumentaci pražské pobočky NPÚ veden jako dosud nezpracovaný.

⁷⁶ Pavel VLČEK (ed): Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov, Praha 1996, 280

patře se vzhled oken neopakuje, každé patro působí jako stylově sladěný celek. Mezi třetím a čtvrtým patrem vidíme dva štukové věnce doplněné drapérií. Nejdekorativněji jsou poté zpracovaná okna čtvrtého patra, obkroužená stylizovanými pávy a zlatými draperiemi. Pávi, tradiční symboly nesmrtelnosti, jsou provedeni velmi svěže v neotřelém postoji, doplněny zlatými šupinkami a stvoly listoví. Florální dekor poté pokračuje nad pávy směrem k balkonu pátého patra, centrálnímu bodu celé fasády. Mřížový balkon je taktéž velmi dekorativně vyvedeno, jeho střed tvoří písmeno D orámované vegetabilními ornamenty a spirálkami. Florální pletence doplněné zlatými draperiemi najdeme i v prostoru mezi okny šestého patra. Celá fasáda pak vrcholí oblým štítem, do jehož vrchní niky je vložena zlatá váza ověšená drobnou drapérií. Na štítě také najdeme nápisy „U Dörflerů“ a „Postaveno L. P. 1905“. Tato fasáda, uzavírající prvních pět let Novákovy sochařské dráhy, je vynikajícím dílem. Dokazuje Novákovu schopnost samostatné kvalitní práce, která nejen technicky, ale i stylově odpovídala dobové špičce.

3.9 Dům poslance Rožánka, Praha, 1905

Rozměrný nárožní dům patří k nejbohatším Novákovým fasádám. Krom toho je jeho výzdoba i významně unifikována politicky podbarvenou aluzí na Bílou horu. Většina štukové dekorace se proto víceméně přímo této tematiky dotýká. Přízemí budovy s obchodními prostory je opatřeno štukovou bosáží, dosahující až do výše oken prvního patra. Suprafenestry oken prvního patra pak tvoří hluboké reliéfy, sestávající se z několika hlav a zlaceným nápisem pod nimi (jedná se o dva reliéfy, které jsou následně vždy na přeskáčku opakovány a pozměněn je jen nápis pod nimi). Nápisové pásy střídají sloky chorálů Svatý Václave, vévodo české země a Kdož jste Boží bojovníci. Jde tedy o skupiny ztělesňující dvě větve české zbožnosti: katolickou a kališnickou.

Kališnický reliéf sestává ze čtyř hlav; krom toho zcela vlevo vidíme pravici pevně svírající kalich, odkazující na husitství. Vedle kalicha se nachází tvář bojovníka, z části zakrytá rozměrnou přilbou. Centrálně umístěná hlava staršího muže s bujným vousem pravděpodobně odkazuje přímo k Janu Husovi. Zbývající dvě hlavy, natočené více z profilu, představují vesničany, muže a ženu, s lidovými pokrývkami hlavy. Bohatě a moderně modelované vlasy a vousy postav dynamicky vlají i do prostoru nápisové pásy. Výrazy všech zobrazených tváří ukazují bolestné napětí jakoby překlenuté vážností a rozhodností.

Pod tímto reliéfem najdeme text chorálu, rozdělený do těchto nápisů: „Kdož jste Boží“, „a zákona jeho“, „prostež od Boha“, „pomoc a doufejte“.

Katolickému reliéfu dominuje ve středu umístěná hlava sv. Václava v přilbě. Jeho tvář je důstojná a výrazně zachmuřená; kruhy pod očima a náznak slz umocňují její silný citový dopad. Po stranách světce doplňují coby symboly řeholního života tváře jeptišky (v typizovaném závoji, součásti řeholního hábitu) a mnicha (s tonzурou). Jeptiška má meditativně zavřené oči a hlavu nakloněnou dozadu, čímž může odkazovat na kontemplativní řády. Mladě vyhlížející mnich je otočen ke světci, kterému vzdává úctu pevně sepjatýma rukama. Posledním zobrazeným je muž v klobouku; vzhledem k celkovému ideovému programu této skupiny se pravděpodobně jedná o člena jezuitského řádu, neboť klobouk býval součástí jezuitského řádového šatu. Na nápisových páskách pod tímto reliéfem můžeme číst: „Svatý Václave“, „vévodo české země“, „kníže náš!“.

Nad okny čtvrtého patra pokračuje výzdoba další ideovou linií. Nacházíme tu zlatý nápis „1621“, nad nímž sedí v hlubokém štukovém reliéfu modelování havrani. Vodorovně podél celé vrchní římsy domu probíhá defilé erbů jednadvaceti českých pánů, popravených po bitvě na Bílé hoře. Erby jsou vyvedeny barevně, některé z nich jsou ještě akcentovány dekorativní drapérií a přilbami.

Nejvýraznější dominantou domu je ale především socha sv. Jiří, umístěná na nároží v úrovni třetího patra. Jedná se celoplastickou, do detailů propracovanou figuru. I v širším kontextu Novákova díla, co se dekorace fasád týče, je tato socha naprostou raritou. Světec je zachycen v dynamickém napětí pravice, ve které třímá meč. Pohledem sleduje již na zádech ležícího přemoženého draka. Celá postava světce je umístěna volně v prostoru podesty, k fasádě je přimknuta jen špičkou meče a koncem drakova točitého chvostu. Na hlavě nese sv. Jiří přilbu s bujných chocholem; šupinová zbroj, kryjící jeho trup, je také vyvedena velmi drobnopisně, včetně ozdob ve tvaru kříže na pásku či šroubovitě stáčeného jílce dýky. Bohatě zdobené spirálami a lvími hlavami jsou i ochranné pláty na nohou bojovníka, jehož celkový postoj působí dynamicky i vyrovnaně zároveň. Drak pod světcovými nohama leží na zádech s otevřenou tlamou a vyplazeným jazykem. Spirálově protočený chvost draka dodává celé kompozici na eleganci a také výrazněji propojuje sousoší s fasádou, takže tato skupina nepůsobí jako solitér.

Dům poslance Rožánka patří k nejzajímavějším Novákovým fasádám jak ideově tak i kvalitou provedení. Cílem výzdobného programu fasády byla jakási několikaúrovňová óda na české země. Odkaz na Bílou horu a popravené české pány můžeme vnímat jako silný

politický apel vlastníka domu. Reliéfy věnované kališnictví a katolictví pak nejsou postaveny proti sobě, ale jsou oslavovány současně, jako dva stejně charakteristické a důležité fenomény české zbožnosti. Sv. Jiří a sv. Václav stojí po boku Mistra Jana Husa nikoli jako odkaz na historii náboženských sporů, ale jako spojenci vyššího zájmu, zájmu o český lid a jeho autonomii.

3.10 Sakařova škola, Praha, 1905

Tato rozsáhlá a působivá škola byla postavena v letech 1904 – 06 v neorenesančním stylu. Po stranách dvoupatrová, ve střední části pak třípatrová stavba s téměř palácovou dispozicí je bohatě zdobena plasticky i malířsky. Stavba byla provedena podle plánů Josefa Sakaře⁷⁷ nákladem politické a školní obce Karlínské. Práce vedl Matěj Blecha. Celkem tato nová škola čítala 21 učeben, v nichž působila obecná i měšťanská škola, dívčí i chlapecké třídy, dokonce i mateřská škola a nacházela se tu také tělocvična, doplněná venkovními dvorky a hřišti. Majestátná škola se tak stala přirozenou dominantou tehdejšího Riegrova (dnešního Lyčkova) náměstí.

Doloženým Novákovým dílem je především jezdecká socha sv. Václava v samém hlavním štítu⁷⁸. Dynamicky pojatá a hluboce plastická postava světce se vyklání ze sedla koně a shlíží na prostranství náměstí. Kůň je v nároku, jezdec se opírá do třmenů a jeho dlouhý plášť vane jakoby ve větru po celé délce od ramen světce až ke kopytům oře; celá skupina působí tedy velmi živě. Novákovi se podařilo spojit důstojnost českého zemského patrona s vřelostí, se kterou se z výšin svého umístění sklání dolů ke svému lidu. Jakousi aureolu výjevu tvoří kruhový secesně stylizovaný nápis „Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím“. Součástí sochy tvořily také pozlacené kovové prvky: železný kříž a mosazná svatozář.⁷⁹ Pod štítem se nachází rozměrný štukový reliéf, zobrazující alegorii poznání

⁷⁷ Josef Sakař (1856 – 1936) byl architektem působícím především na území pražského Karlína. Také zastával funkci stavebního rady a člena české akademie věd a umění. V mládí se při delších pobytech v Římě a Florencii zabýval studiem antiky a renesance. Jako památkově zaměřený architekt se věnoval přestavbám a úpravám, například přestavěl palác Křižovníků, Zemskou banku aj. Zasazoval se o historickou věrnost a i o uchování dobového ducha historických staveb i v nově přidaných dekorativních detailech. Jeho posledním dílem je filosofická fakulta University Karlovy. TOMAN 1950 (pozn. 2) 394

⁷⁸ Český svět II (1905-6) č. 4, nestránkováno, sekce Časovosti.

⁷⁹ Cenné technické informace a bohatou fotodokumentaci lze nalézt in: Restaurátorská zpráva základní škola čp. 460/II Lyčkovo n., Praha 8. Restaurování plastických prvků vnějších fasád, závěrečná zpráva. Akant Art, Praha

pomocí motivu okřídlených přesýpacích hodin, lemovaných větví jabloně. Je možné, že se Novák mohl podílet i na další štukové výzdobě fasády školy. Protože rozpětí věku a úrovně vzdělání frekventantů ústavu bylo značné, objevují se tu ikonograficky poměrně originální motivy, kombinující pohádkovou imaginaci s ideovou didaktičností. Najdeme tu žabku královnu v rákosí, zajíce se snopem, globus s laurovými listy, lučního koníka v družném hovoru s mravencem, Jana Amose Komenského s dvěma andílky a rostlinným dekorem, dále listovím rámovanou knihu, osazenou po stranách sovami, sedící kočku či kompozici sestavenou z tenisových raket.

Autory soch nad portály a reliéfu J.A. Komenského jsou sochaři Štrunc a Mára, ostatní plastiky zhotovili štukatéři Kuneš a Rákosník. Fasáda je také hojně pokryta sgrafity o rozměrech 7 x 7 m, znázorňujícími historické události odehrávající se na území Karlína: Smíření Jana Žižky s Pražany na Špitálském poli roku 1424, korunovace krále Ferdinanda na Invalidovně roku 1863. Dále meziokenní výjevy ze školního života pokračují v linii didaktického pojetí výzdoby, přizpůsobené dětskému vnímání: škola druhá matka sladká, každý počátek je těžký, zdravé tělo zdravý duch, vlast poznej a miluj, vědění poklad největší, co poznáš – k dobrému užij.⁸⁰ Všechny výjevy jsou rámovány sgrafitovým rostlinným ornamentem a nápisy, podobně je tomu i na bočních stěnách hlavního průčelí. Ve štítech bočních křídel nalezneme oválné medailony (pravděpodobně Cyril a Metoděj). Autory maleb a sgrafit jsou Karel L. Klusáček a Jano Köhler. Učebny byly vyzdobeny bordurami dle návrhů J. Weniga.

listopad 2002; Markéta HAVLÍNOVÁ / Jan TURSKÝ: Restaurátorská zpráva a dokumentace oprav plastické výzdoby štítu čelní fasády a konzolové (korunní) římsy, Základní škola, Lyčkově nám. 6, Praha 8. Čp 460/II. Ak. soch Jan Turský, Markéta Havlíková, restaurátoři. Praha 1998; Arnold BARTŮNĚK / Jiří STŘEDA: Restaurátorská zpráva, sochařská štuková výzdoba štítů průčelí budovy školy Lyčkově nám, Praha 8. Praha, 2003

⁸⁰ Jiří MAŠEK / Tomáš SKOŘEPA: Restaurátorská zpráva restaurování malované sgrafitové výzdoby na fasádě školní budovy v Praze 8 – Karlíně, Lyčkově nám. 6, čp. 460/II, Praha 2001-2

3.11 Letní hrádek Ant. Kunze, Hranice na Moravě – 1907-08

Továrník Antonín Kunz, výrobce vodovodů a čerpadel, byl pravděpodobně poněkud podivínskou, avšak nadmíru úspěšnou osobností. Roku 1883 založil v Hranicích továrnu na vodovody a pumpy. Tento podnik se posléze stal největším svého druhu v celém Rakousko-Uhersku. Již roku 1897 si nechal od pražských architektů Jana Kříženeckého a Josefa Pokorného postavit rozsáhlou obytnou správní budovu v nebarokním stylu. Podle dobových pramenů tato stavba ostře kontrastovala se svým okolím. Tato bohatě štukově zdobená stavba je dnes památkově chráněna a byla zařazena mezi slavné vily Olomouckého kraje. Po přelomu století usiloval Kunz mimo jiné o získání šlechtického titulu, což se pravděpodobně projevilo na výběru podoby jeho letního sídla. Spolu se stavitelem Vladislavem Mikolášem vybudoval romantickou novogotickou vilu, napodobující dispozici středověkého hradu. Původně byla stavba označována za „hájovnu“, postupně ale převládla hradní koncepce stavby, o čemž svědčí i fakt, že areálu měla dominovat nakonec nerealizovaná třicetimetrová věž. Stavba byla dokončena roku 1908, nicméně již dva roky nato továrník Kunz náhle umírá, což způsobilo úpadek celé firmy. Ta se však nakonec díky válečným zakázkám udržela a přetrvala dodnes pod názvem Sigma pumpy Hranice. V roce 2007 byl hrad na doporučení olomouckých pracovníků NPU zapsán do seznamu památek.⁸¹ Příznačné je, že firma Rent Building Plus, vlastník hradu, s tímto krokem památkářů nesouhlasila.

Celá stavba hrádku, nazývaného podle majitele Kunzov, se otvírá mohutnou bránou, do kamenných hradeb s majestátním cimbuřím je zapuštěno několik věží. Novákovi se tu nabízela možnost opravdu širokého využití štukového dekoru a především popuštění fantazie. O štukové dekoraci výstižně píše Tomáš Pospěch: „Bohatá figurální štuková výzdoba hrádku je inspirační směsicí anglického černého románu a pohádek, alegorický program je však výrazně pročeský. Lvi po stranách portálu nesoucí svatováclavskou korunu a štíty s erby Čech a Moravy nebo socha Jana Žižky z Trocnova zcela odpovídají českému image Kunzovy firmy.“⁸² U brány posedávající lvi s erby opravdu přitahují pozornost, stejně jako celá brána, opatřena krom maskaronů a erbů také secesně stylizovaný nápis Kunzov. Po levé straně brány

⁸¹ <http://prerov-zpravy.nejlepsi-adresa.cz/clanky/Tovarnikuv-hrad-se-stal-kulturni-pamatkou-4131>

⁸² Tomáš POSPĚCH: Hranická architektura 1815 – 1948, Hranice 2000, 40

je pak osazena velká socha rytíře ve zbroji,⁸³ což byl zřejmě pro Kunze klíčový motiv, neboť hned na druhé straně brány se v horní části nachází další dva rytíři, tentokrát v neogotických hrotitých nikách, a také reliéf jezdce na koni s bojovým dřevcem. Motivy brnění se pak uplatňují v plošném štuku i na jiných místech stavby. Na vnitřních fasádách areálu nacházíme štukové reliéfy s pohádkovými motivy draků a dokonce i čarodějnicí na koštěti. Protože hrad je vlastněn soukromou firmou a není veřejně přístupný, je možno posuzovat kvalitu Novákova díla pouze z fotografií, což předem vylučuje detailní zkoumání. Zdá se však, že se Novák této zakázce poctivě věnoval a dokázal přesvědčivě naplnit požadavky zadavatele. Specifiku této stavby trefně shrnuje Václav Burian z NPU: „Podle památkářů je stavba ojedinělým příkladem obytného sídla jakožto stylizace kapitalisty do role a životního stylu středověkého aristokrata.“

3.12 Hotel Palace, Praha, 1909

Autory hotelu, který byl slavnostně otevřen 21. 4. 1909, byli František Buldra a Jiří Justich. Justich se pravděpodobně pouze autorsky podílel na projektu, zatímco František Buldra byl zároveň majitelem, projektantem i stavitelem hotelu. Stavba v pozdně historizujícím slohu se secesními prvky probíhala v letech 1907 – 09. Na místě dnešního hotelu stával původně starobylý dům U Šopů; hostinec u Rajtknehtů nebo u Rejtarů s pivovarem, který byl zmiňován již v 17. století, musel ustoupit budoucímu hotelu a byl proto zbourán.⁸⁴ Novostavba hotelu Palace byla několikrát upravována, poprvé v již v roce 1920, poté v letech 1930, 1933. Zvláště od 20. let se hotel těšil nebývalé oblibě, čehož důkazem jsou jména některých jeho návštěvníků: Emma Destinová, Enrico Caruso, Josephine Baker a další. Úspěšná dráha hotelu skončila roku 1986, kdy byl uzavřen. V letech 1988 – 89 došlo k zatím poslední, avšak velmi necitlivé rekonstrukci, během níž byly ze stavby zachovány jen obvodové zdi, a interiér byl zcela přestavěn.

Stavba hotelu je rohová na půdorysu písmene L se skoseným nárožím. Po přestavbách má tři podzemní podlaží, přízemí, osm pater a dvě patra v mansardové střeše. Nárožní arkýř na konzolách sahá po zvýrazněnou římsu nad třetím patrem. Uliční fasáda do ulice Jindřišské je

⁸³ Nepříliš dobře dochovaná socha rytíře ve zbroji se dnes nachází v pozůstalosti K. Nováka v zahradě firmy Unista Haluza pod Vyšehradem. Tato se však od Kunzovského rytíře v mnohém liší, pravděpodobně jde o model pro dekoraci některé jiné fasády.

⁸⁴ BAŤKOVÁ 1998 (pozn 68), 501 – 502

pětiosá a do ulice Panské dvanáctiosá. Na nároží se vypíná šestiboká věž, zakončená stupňovitou lucernou. Z hlediska štukové dekorace není fasáda hotelu nijak bohatá, zdobena je rustikou, v suprafenestrách a pod parapety secesními florálními štuky ve stylu prosté elegance střídmeho geometricko-florálního dekoru, doplněné mozaikami a nápisy Hotel Palace. Bronzoví světlonoši u vchodu jsou dílem Antonína Máry, se kterým se Novák již setkal v Karlínské Sakařově škole. Je možné, že Novák mohl díky pantografu Márovi pomáhat s převodem soch do nadživotního měřítko.

3.13 Dům Dr. Brzoráda, Nymburk, 1910

Autorem historizujícího činžovního domu na hranici historického jádra města byl pražský architekt Osvald Polívka, který krom toho v Nymburce projektoval též secesní vodárenskou věž či letní vilu svého tchána Dr. Tomáše Černého. Mudr. Antonín Brzorád proslul jako mecenáš a milovník umění⁸⁵. Na místě dnešního činžáku podle legendy stával dům, ve kterém měla nocovat v červnu roku 1310 Eliška Přemyslovna, dcera krále Václava II. Proto byl jako hlavní téma celé exteriérové výzdoby zvolen Eliščin slavný příjezd do Nymburka. Měšťané Nymburka vítali tuto královskou dceru s nadšením, neboť jejímu otci vděčili za mnohé výsady a zbudování opevnění města. Eliška sama se do Nymburka vydala v převleku ve snaze uniknout před Jindřichem Korutanským. Pobývala zde měsíc, od května do června roku 1310. V době zhotovení reliéfu uběhlo tedy od Eliščina příjezdu celých 600 let. Novákův reliéf pokrývá celé jedno patro domu, tedy šíří pěti oken, z nichž prostřední je výrazně větší a dělené na tři díly. Plastické prvky na několika místech zasahují i do prostoru oken, což je prvek, se kterým se lze setkat i na jiných Novákových fasádách, například na Peterkově či Hilbertově domě. Podobně jako v pozdně barokních kostelích, i na fasádách profánních staveb mají takové přesahující štukové motivy oživující dopad, spojující plochu vymezenou alegorií či historií s plochou reálně určenou pro obývání; prostor imaginace a reality splývá.

V pravé půli Nymburského reliéfu vidíme Elišku na koni, oděnou do prostých šatů svého převleku. V popředí ji vstřícnými gesty vítají měšťané a konšelé. Za královskou dcerou se rýsuje další ženská postava na koni, nejspíše dvorní dáma a další členové utajené výpravy.

⁸⁵ Ester HAVLOVÁ / Jiří JUNEK / Šárka KOUKALOVÁ / Zdeněk LUKEŠ: 100 staveb – moderní architektura Středočeského kraje, Praha 2006, 30

Druhé půli výjevu dominuje kůň vypínající se na zadních nohou, mezi košatými stromy se rýsují další jezdci. Dílo je velmi plastické, s důrazem na realistický detail a snahu o historickou věrnost. Modelace působí svěže a nevtíravě. Reliéf tak beze sporu patří k nejlepším dílům, která realizoval Novák samostatně, bez pomoci jiného sochaře. Zatímco v případě Peterkova domu či brněnské Vesny nemáme jistu, zda se většího podílu na figurální sochařské práci neujal Pekárek, případ Nymburského reliéfu nám nabízí doklad vysoké úrovně Novákových vlastních schopností. Už proto má v korpusu Novákova díla Brzorádův dům výjimečné postavení.

3.14 Obecní dům, Praha, 1906 – 11

První dekáda samostatné Novákovy tvorby se uzavírá jeho snad nejznámější a nejoceňovanější zakázkou, výzdobou pražského Obecního domu. I vzhledem k pozdější Novákově tvorbě lze jeho díla pro Obecní dům vnímat jako pomyslný vrchol sochařovy kariéry.

Novostavba Obecního domu byla společným dílem arch. Antonína Balšánka, profesora české vysoké školy technické, a arch. Osvalda Polívky, c.k. stav. rady v Praze. Jakožto experti jejich návrh schválili dvorní rada prof. Josef Schulz, vládní rada Jiří Stibral a arch. Václav Roštlapil. Téma výzdoby této výjimečné stavby je natolik široké (a naštěstí také z velké části již kvalitně zpracované), že se zde nebudeme pokoušet je shrnout, ale soustředíme se rovnou na Novákův podíl na této stavbě. V dobovém tisku, který se tématu Obecního domu pochopitelně se zájmem a opakovaně věnoval, najdeme mj. i kompletní seznam všech dekorativních prací, které na domě proběhly. Karel Novák je veden jako autor vnější kamenické práce na hlavním průčelí, krom toho se ale podílel i na kamenické práci vnitřní; byl mu svěřen sál Sladkovského, sál Palackého, sál Julia Grégra, Smetanův sál, jídelny v 1. patře, dámské salony a cukrárna, bar a lidová restaurace.⁸⁶ Dále najdeme Novákovo jméno ve výčtu sochařů, kteří se podíleli na sochařské výzdobě průčelí. Novákovým souputníkem zde byl i bývalý spoluvlastník jeho firmy a nynější profesor Josef Pekárek, dále Ladislav Šaloun, František Rous, Čeněk Vosmík, Antonín Mára, Franta Úprka, Josef Mařatka a Augustin Zoula. Vnitřní sochařské výzdobě se pak krom nezanedbatelného

⁸⁶ Architektonický obzor XI (1912), 86

Novákova podílu měl věnovat také Josef Václav Myslbek, prof. Pekárek, prof. Ant. Mára a L. Šaloun.⁸⁷

Byla to právě exteriérová výzdoba fasád Obecního domu, tedy maskaronové klenáky nad okny hlavního průčelí a postavy Světloňošů, která Nováka nejvíce proslavila a s níž je dodnes nejčastěji spojován. Každý ze série maskaronů představuje určitou alegorii, přičemž přesné názvy jednotlivých hlav nejsou známy. Můžeme se proto jen dohadovat, co který symbolizuje. Například maskaron, na kterém nad v bolesti sevřeným obličejem trůní sova s roztaženými křídly, bývá označován za alegorii filozofie, zatímco klenák s tváří zastřenou leteckou kuklou a brýlemi, doplněný ještě o pár křídel, má oslavovat letectví. Vedení řeči symbolů můžeme předpokládat, že hlava s bujnou kšticí, za níž jsou dekorativně naskládány trubky a tamburínky, odkazuje k hudbě; stejně čitelná je i hlava staršího muže s tradičními atributy Merkura, tedy obchodu. Některé symboly jsou však dosti mnohoznačné. Tvář staršího muže je doplněna svitky papíru s pečetěmi, což můžeme vnímat jako oslavu písemnictví, či dokonce právnictví či politiky (pečeti). Ženská tvář s ornamentálními stuhami a festony je doplněna jakýmsi rohy hojnosti s ovocem, oslavována je tu tedy hojnost plodin země, možná i specificky chvála ovocnářství. Další mužská tvář, zřejmě alegorie průmyslu a techniky, vystupuje na pozadí ozubeného kola, umístěného téměř jako svatozář. Alegorie malířství je představována postarším mužem s dlouhými vlasy, po stranách jehož obličej vidíme rozměrné dekorativní voluty. Teprve za těmito volutami jsou zastrčené štětce, jakoby tam schované. Identifikovat tento maskaron bez možnosti vidět jej zblízka muselo být pro běžného diváka velmi těžké; vodítkem ale mohlo být umístění maskaronu na nároží, které je v horní části osázeno figurálními sochami alegorií krásných umění. Z druhé strany nároží se nachází dívčí maskaron, který ale není doplněn žádným konkrétním vodítkem, jen záplavou květů, připomínajících vlčí máky. Všechny dosud popsané maskarony se nacházejí v jedné linii nad okny průčelí. Další maskaron, představující patronku umění bohyni Athénu, najdeme ještě nahoře pod atikovou římsou. Všechny maskarony jsou velmi působivě sochařsky zvládnuty a upoutají především nevšedními výrazy ve tvářích. Propracovaná obličejová mimika ve spojení s nápaditými atributy a jejich aranžováním působí svěže a právem poutá zaslouženou pozornost.

⁸⁷ Novák se na výzdobě interiéru podílel poměrně velkou měrou. Nejznámější jeho počiny najdeme ve Smetanově síni; jejich podrobnější analýza, kterou si bezesporu zaslouží, přesahuje však vymezení této práce.

Z Novákovy ruky pochází také další štukový dekor fasády: kolorované a zlacené městské znaky, plastické rostlinné a ornamentální motivy, vázy apod. Je pravděpodobné, že je také autorem postav sedících mladíků nad okny bočních fasád, kteří svou obličejovou typikou i způsobem zpracování navazují na styl maskaronů.⁸⁸

Vyvrcholením Novákova podílu na výzdobě Obecního domu se staly sochy Světlonošů nad hlavním vchodem, nesoucí velké elektrické lampy.⁸⁹ Celofigurální plně prostorová plastika je v korpusu sochařova díla ojedinělá, proto lze světlonoše považovat za skutečně výjimečné dílo nejen v rámci dekorace Obecního domu. Sochy světlonošů jsou komponovány zrcadlově, natočeny směrem k sobě (resp. k hlavnímu vchodu). Jsou téměř totožné, poněkud je ale pozměněn způsob sezení obou figur; levá postava sedí s rozkročenýma nohama, zatímco pravá má nohy blíže k sobě překřížené v kotnících. Obě postavy působí sugestivní kombinací uvolnění a síly. Ztepilé mužské figury třímající nad hlavou krystalickou konstrukci lampy jsou usazeny na sloupech, jejichž hlavice tvoří bukraniony; pomyslné voluty jsou nahrazeny býčími rohy. Antická symbolika pokračuje motivem Herkulovy lví kůže, kterou mají muži ovázanu kolem pasu; způsobem uvázání se obě sochy drobně liší. Na klíně každého muže stojí malý chlapec, zdvíhající rukou planoucí pochodeň. Tvář mladíků je velmi jemná, klidná a důstojná. Vanoucí vlasy i draperie koresponduje s motivem ohně pochodně. Festony, visící ozdobně podél býčích hlavic, představují stylizované plody (podobné šípkům), ostře řezané, jakoby v souznění s ostrými hranami světelných krystalů. Ačkoli se exteriér Obecního domu pyšní celou řadou kvalitních soch, umístění světlonošů na nejexponovanějším místě ukazuje, o jak prominentní zakázku se jednalo. Skutečnost, že byl Novákovi takto důležitý úkol svěřen, dokazuje nejlépe, že byl svými současníky právem řazen k dobové špičce⁹⁰.

⁸⁸ K této atribuci se přiklání též Věra MÜLLEROVÁ: *Galerie pod širým nebem*. In: *Obecní dům v Praze / Historie a rekonstrukce*, Praha 1997, 101.

⁸⁹ *Architektonický obzor* XI (1912), 26

⁹⁰ Hovoříme-li tu o práci na Obecním domě jako znaku přináležitosti k dobové špičce, ponecháváme stranou celou agendu týkající se kritiky Obecního domu, která byla velmi silná již v době jeho vzniku. Fakt, že Obecní dům byl v době svého dokončení vlastně již stylově passé, je obecně známý. Přesto se na něm podíleli umělci, které právem považujeme za vrcholné representanty své doby. Novákovo místo v jejich středu má proto dostatečně silnou výpovědní hodnotu. Ostatně Novákova tvorba plně spadá do proudu secesních umělců – dekoratérů a zůstává pozdějším stylovým vývojem sochařství v podstatě nedotčena. Proto spatřujeme její vrchol právě v realizacích pro Obecní dům, jakkoli jej samotný můžeme považovat za retrográdní.

3.15 Občanská záložna ve Vršovicích, Praha, 1913

Působivá budova občanské záložny ve Vršovicích představuje labutí píseň té části Novákovy tvorby, jejíž hlavní složku tvořila dekorace fasád v secesním stylu. Soutěž na stavbu nové budovy Záložny byla vypsaná již v roce 1910, avšak její výsledky nebyly uspokojivé.⁹¹ Výbor se proto rozhodl svěřit vypracování definitivních plánů Antonínu Balšánkovi, který se musel vypořádat s náročnostmi ostře se svažujícího terénu. Vnitřní dominantou stavby se stala rozsáhlá dvorana s konstrukcí z armovaného betonu, umožňující horní osvětlení. První patro náleželo provozním prostorům záložny, v druhém až čtvrtém patře nacházely se byty. Přední část přízemního průčelí je obložena bílou žulou, ve vestibulu a dvoraně se nachází leštěný mramor. Z uměleckých děl dominují průčelí dvě kamenné sochy umístěné na štítu, jejichž autorem je Ladislav Šaloun. Svorník nad vchodem a figurální náplně ve vestibulu jsou dílem J. V. Pekárka. Na pestré dekoraci interiéru se podíleli také sochaři Fr. Úprka a Ant. Štrunc a malíř Jak. Obrovský. Modely sokolů před vchodem pocházejí od sochaře A. Hlavy.⁹²

Veškerou práci štukatérskou a ornamentální na fasádě prováděl Novák, stejně tak jako práci štukatérskou taženou ve dvoraně.⁹³ Dominantu fasády tvoří dvojice figur posazená po stranách balkonku, jímž vrcholí střední rizalit. Dva mladíci, polozahalení draperií, mají přes záda přehozeny silné festony, které spadají od balkonu dolů téměř po celé délce rizalitu, čímž příjemně akcentují vertikálu vrcholící úzkým hlavním štítem. Štít sám je zajímavě dělen svislými štukovými pásy; jejich meziprostory jsou osázeny opět svislými řadami menších štukových oválek. Novákovým dílem jsou také dva figurální reliéfy s postavami klečících žen s nápisy 1911 a 1912 a čtyři maskarony, připomínající masky řecké tragedie; tyto jsou již modelovány ve stylu pozdní geometrizující secese.

⁹¹ Architektonický obzor XII. (1913), 109-110, 133 – 136; tab. 47 – 55

⁹² Je pravděpodobné, že na zvětšení modelů se podílel také Novák.

⁹³ Architektonický obzor XII (1913), 121

4. Fungování Novákova sochařského závodu v období 1912 – 1945

Výzdoba Obecního domu patřila k vrcholům Novákovy umělecké dráhy nejen kvalitativně, ale i svým rozsahem, což je dobře patrné při srovnání s následnou zakázkou vršovické Záložny. Téhož roku se Novák ještě podílel na dekoraci fasády hotelu Beránek v Náchodě; o rok později už podíl na interiérové dekoraci Paláce Koruna představoval jen malou objednávku. Období bohatě zdobených fasád i štukem posázených interiérů se chýlilo k závěru, což pochopitelně souvisí s válkou i dobovou změnou vkusu. V dalších letech se proto v sochařově tvorbě objevuje důraz na nový prvek: pomníky. Z roku 1922 pochází slavný (později zničený) pomník Woodrowa Wilsona, jehož autorem byl Albín Polášek, a na jehož vzniku Novák též participoval.⁹⁴ Pravděpodobně ve 30. letech se podílel na vzniku několika pomníků Djordje Jovanoviče v Bělehradě. V letech 1929 – 32 se Novák podílel na vzniku Pomníku padlým pražanům Josefa Mařatky, umístěného v Praze pod Emauzy. V roce 1938 vznikl Pomník selského povstání sochaře Jakuba Obrovského pro Chlumec nad Cidlinou.

Další důležitou agendou tohoto období byl obchod s drobnou plastikou, který pravděpodobně zajišťoval Novákovi stabilní příjem. V pozůstalosti sochaře se nacházejí nekompletní, avšak i tak bohaté pohlednicové katalogy plastik všech žánrových kategorií, od náboženské tematiky po kýčovitě doplňky zahradních fontán. Oblíbenou kategorií byly kopie známých či populárních soch od středověku po soudobou produkci. K frekventovaným patřily zejména busty slavných osobností české historie a umění. Rovněž velmi početnou skupinu tvoří plastika zvířat, z nichž většina byla nejspíše určena jako zahradní dekorace. Tuto funkci plnily také různé varianty vodníků a pohádkových postav či (rádoby) komických figurek, jejichž umělecká úroveň evidentně nebyla rozhodujícím kritériem.

⁹⁴ Novákova role při vzniku pomníků byla pravděpodobně spojena s pantografem. O Novákově autorském podílu na tom kterém pomníku lze jen spekulovat.

Závěrem

Dílo Karla Nováka představuje fascinující celek nejen z hlediska své rozmanitosti, ale je i zajímavým příspěvkem k tématice proměny role sochaře a jeho dílny na pozadí vývoje dobového vkusu. Novákovu dráhu můžeme sledovat od chvíle rozkvětu secesního dekoratérství, jehož vrcholem se pro něj stal Obecní dům, až do období, které bylo postupně poznamenáváno válkou a změnou vkusu. Novák se od počátku své kariéry pohyboval mezi uměleckou elitou doby a hned jeho rané realizace prozrazují řemeslnou zručnost i stylovou zralost. Celá první dekáda jeho tvorby ukazuje vyvážený poměr mezi zakázkami, které měly sloužit především finančnímu zajištění, a těmi, díky nimž se držel ve společnosti vedoucích uměleckých osobností doby. Šíře jeho záběru sahala od spíše řemeslnických úkonů, s nimiž byla spojena práce s pantografem či štukatérské opravy a rekonstrukce, až po značnou stylovou invenci, s níž přetvářel fasády domů a ústavů v originální umělecká díla. Bližší pohled na dílo Karla Nováka tak dokonale odráží vysokou úroveň české umělecké a řemeslné produkce počátku 20. století.

5. Katalog díla Karla Nováka

Tento katalog vychází z rukopisného seznamu sochařova díla z roku 1953, který ale není chronologický a představuje dosti kusé informace. Oproti rukopisnému seznamu jsou některé položky nově přidány na základě studia dobových periodik. Naopak jiné položky jsou z katalogu vyjmuty; katalog se soustředí pouze na bezpečně vročená a literaturou doložená díla. Až na výjimky pomíjí veškeré restaurátorské a pomocné práce.

Přepis pramene je přiložen za katalogem.

Chronologický katalog díla Karla Nováka

Před 1899 – Praha. Strakova akademie, interiéry – provedení štuky (nejspíš podle C. Kloučka, který Novákovi tuto práci zprostředkoval ještě za jeho studií)

Literatura: Světozor XXVII (1893) 178 – 179; AO I (1902), 49, Tab. 52, 53; Dílo I (1903), 217; UPP MS, 237 – 239

1898 – 9 Praha. Lazarská 3/1718. Spolkový dům Domácnost. (arch. Blecha podle opravených plánů K. Starka a Č. Gregora). Dekorace fasády spolu s J. V. Pekárkem.

Literatura: ZSAI 1901, 1, 2, tab. 1, 2; SVOBODA / LUKEŠ / HAVLOVÁ 1997, 104; UPP NMVV, 677

1899 – 1900 Škola v Kuklenách, výzdoba fasády (arch. Josef Žák)

Literatura: VLČEK 2004, 735

1899 – 1900 Praha, Hradčany. Kadetní škola.

Literatura: *Nekvasil* 63 (s obr. v příl.); UPP PH 436-7

1899 – 1900 Praha. Peterkův dům, Václavské nám. čp. 777 (arch. Jan Kotěra). Reliéfy (s J. V. Pekárkem), dekorace fasády a pravděpodobně i interiéru.

Literatura: VS IV (1900) 12; WITTLICH 1982, 155 – 7; WITTLICH 2000, 94; ŠLAPETA 2001, 20, 21, 66, 87, 97, 98, 100, 116, 120, 121, 125, 149, 270, 275, 280, 281, 291, 343; UPP NMVV, 441 –2

1900 – Brno – Veveří. Dívčí lyceum spolku Vesna (arch. Antonín Pfeiffer, stav. Antonín Tebich). Figurální a rostlinný vlys Karel Novák, reliéf okřídleného génia Josef V. Pekárek

Literatura: Světozor XXXIII (1898 – 1899), 263; ZP XVII (1899-1900) 83, 84; KALINOVÁ / NOVÁKOVÁ 2007, 21-22

1901 – Praha. Slavobrána pro císaře na Václavském náměstí – provedení návrhu arch. Josefa Fanty

Literatura: ZP XVIII (1900-1901), 384, 393-395

1902 – Praha. Pařížská čp. 1075 (arch. M. Blecha), dekorace fasády (florální motivy s nápisem) podle C. Kloučka.

Literatura: SVOBODA / LUKEŠ / HAVLOVÁ 1997, 31; UPP SMJ, 533 – 4

1902 – Praha. Pražská úvěrní banka, 28. října, čp. 377. Štuky (stropy) - návrh nebo provedení s dalšími. Literatura: AO I (1902), 52-53, Tab. 56-58; Dílo I (1903) 157, 159, 161; UPP SMJ 273 – 4; ŠÁMAL / RYMAREV I, 2006, 15;

1902 – Praha. Pavilon SVU Mánes pro výstavu A. Rodina, provedení (arch. Jan Kotěra)

Literatura: POCHE 1978, 28; WITTLICH 1982, 177, 181; ŠLAPETA 2001, 16, 91, 99, 101, 119, 122, 123, 137, 243, 249, 259, 260, 339, 341, 342

1902 – Praha. Olšanský hřbitov, náhrobek Josefa Blechy (architektonické řešení Matěj Blecha). Provedení Karel Novák spolu s Josefem Pekárkem.

Literatura: AO II (1903), 43, 44, Tab. 56; SÍS 1929, 182

1903 – Praha. Olšanský hřbitov, náhrobek Aloise Blechy (architektonické řešení M. Blecha)

Literatura: Dílo I (1903) 224, 225

1903 – Praha. Senovážné (dříve Havlíčkovy) náměstí čp. 1984. Grabův dům (arch. M. Blecha), reliéf a štuk podle (M. Blechy a C. Kloučka).

Literatura: Dílo I (1903) 220, 221; AO III (1904), 6, 7, 10, 11, Tab. 9; UPP NMVV 695

1903 – 4 Praha. Nájemní dům. Petřínská čp. 1071. (arch. A. Zázvorka). Dekorace fasády. - práce není uvedena v soupisu, doloženo literaturou.

Literatura: AO III (1904), 11, Tab. 14

1903 - 05 Hradec Králové. Úvěrní záložna (arch. V. Nekvasil ?). Od Nováka orlí na portále.

Literatura: *Nekvasil*, 64; BENEŠOVÁ / TOMAN / JAKL 2000, 38-39

1904 – Praha. Dům stav. Matěje Blechy proti Žofínu s portálem od Celdy Kloučka.

Literatura: AO VI (1907), 2, 6, 7, Tab. I; *Pasport* 1978; UPP NMVV, 268

1904 – 05 Praha. Dům od arch. Kamila Hilberta pro spisovatele Jaroslava Hilberta proti Žofínu, Masarykovo nábř. 234/II.

Literatura: MÜLLEROVÁ 1995; UPP NMVV, 267- 268; SVOBODA / LUKEŠ / HAVLOVÁ 1997, 59; WITTLICH 2000, 87

1904 – Hradec Králové. Grandhotel (součást Okresního domu). Vnitřek a fasáda.

Literatura: VS X (1906), 308; HERAIN, 300, 301, 315 – 317; BENEŠOVÁ / TOMAN / JAKL 2000, 33-35; ŠLAPETA 2001, 20, 23, 106, 107, 116 – 119, 125, 149, 191, 270, 275, 284, 287, 343, 347, 350

1904 – 06, Praha, Dörflerův dům (arch. Jiří Justich), Na Příkopě čp. 391/I. Kompletní dekorace fasády.

Literatura: POCHE 1978, 31; UPP SMJ, 280; SVOBODA / LUKEŠ / HAVLOVÁ 1997, 49; ŠÁMAL / RYMAREV I, 2006, 28, 37, pozn. 17

1904 – Praha Vyšehrad. Pamětní deska geologa Jana Krejčího.

Literatura: AO V (1906), 29, Tab. 28; UPP NMVV, 740-741; TP 2003, 226

1905 – Praha. Dům poslance Rožánka, Mikulášská /Pařížská 97/ 11. (stav. M. Blecha, arch. Jiří Justich) Reliéfy, socha sv. Jiří a znaky pánů popravených roku 1621.

Literatura: UPP SMJ, 563 – 4

1905 – Praha Karlín, Škola (arch. Josef Sakař), Lyčkovo nám., čp. 460/II. Reliéf se sv.

Václavem ve štítu, Figury u vchodů Antonín Štrunc. Figury u oken A. Štrunc a A. Mára

Literatura: ČS II (1905-6) nestr.; AO V (1906), 36, 37, Tab. 36-38, 41-44; HAVLÍNOVÁ / TURSKÝ 1998; MAŠEK / SKOŘEPA 2001-2; *Restaurátorská zpráva 2002*; BARTŮNĚK / STŘEDA 2003

1905 – 06, Praha, Dům tiskárny Politika, Václavské nám., čp. 835/II (arch. M. Blecha)

Novobaroční fasáda s putti na suprafenestrách prvního patra (Štrunc) a četnými maskarony.

Literatura: UPP NMVV, 466-467; TP 2003, 348-349

1906 – 1911, Praha. Obecní dům (arch. Osvald Polívka a Antonín Balšánek). Světlonoši nad hlavním vchodem. Můstek k Prašné bráně (provedení Karel Novák)⁹⁵. Maskarony a znak Prahy na průčelí (firma) – spolupráce s fy Vocolka-Babka-Jílek. Smetanova síň - provedení všeho štuku i obou figurálních skupin (firma). Na OD pracoval i bratr K. Nováka, František Novák, se svou stavební firmou.

Literatura: MAŠÍN 1948; Toman 2, 210; UPP SMJ, 537 – 542; PALEČEK 1997; WITTLICH 2000, 87; JIRÁSEK 2002; SVATOŠOVÁ 2002;

1907 – Praha - Staroměstské náměstí. Kašírovaný model Husova pomníku ve skutečné velikosti podle osminového Šalounova modelu (arch. Antonín Pfeiffer) – řízení prací.

Literatura: ZP XXIV (1906-1907), 303-304; VS XI (1907), 177-178; Dílo XIV (1918), 18 ad;

⁹⁵ V rukopisném seznamu sice stojí, že Novák byl autorem provedení můstku k Prašné bráně, v Architektonickém obzoru z roku 1912 je ale toto autorství přiřčeno Antonínu Štruncovi. Nelze vyloučit, že se na provedení můstku Novák nějak podílel (např. práce s pantografem), avšak není nepravděpodobné, že tato atribuce patří k jednomu z pozdějších přepisů v seznamu (provedená až po Novákově smrti) a že tedy nemusí být věrohodná.

Dílo XV (1920), 10 ad; Dílo XVIII (1924 – 25) 57 ad.; WITTLICH 1982, 298 – 9, 301; UPP SMJ 545; ŠÁMAL / RYMAREV III, 2008, 134, 135

1907 – Praha u Národního divadla. Slavobrána k návštěvě císaře a další přilehlé dočasné objekty (arch. Antonín Balšánek).

Literatura: AO VI (1907) 17 – 26, 31, Tab. 21 – 28, 31, 32, 36; ZP XXIV (1906-1907), 349-355, 366-368, 377-380; VS XI (1907), 178

1907 – Mariánské Hory u Moravské Ostravy (nyní Ostrava). Stojanovo nám. Kostel Panny Marie Královny (arch. František Blažek z Králova Pole, arch. Otakar Bém). Dle seznamu „skizy a modely všeho dělal p. Novák sám“. Dle výroční zprávy NPÚ Ostrava, uvedena dekorativní sochařská výzdoba fasády, čtrnáct váz tzv. žardiniéry, tři kříže a dvojice adorujících andělů, akad. sochař Karel Novák, 1907, sneseno pro havarijný stav. PVR 2002 zhotovením kopií; restaur. Mgr. L. Werkmann.

Literatura: *Město Ostrava* 2006, 90-91; Výroční zpráva NPÚ Ostrava 2011, 43

1907 – 08, Hranice na Moravě, Dům továrníka Kunze (letní vila – hrad v Hrabůvce u Hranic). Sgrafita – provedení⁹⁶. Reliéfní výzdoba fasády, pohádkové motivy, rytíři, lvi s erby.

Literatura: BARTOVSKÝ 1924, 214, 215; TOMAN 2, 210; POSPĚCH 2000, 40, 41

1908 – Praha Výstaviště. Pavilony Jubilejní výstavy (výstavy OŽK): Obchodu, Peněžnictví, Města Prahy (nyní Lapidarium NM), Klenotnictví, Polygrafie, Expozice Paroplavby (podle Šalouna). Gambrinus pro Restauraci U slona (firma dle Šalouna)

Literatura: AO VII (1908) 1, 4, 6 – 11, 25, 26, 29 – 31, 33 – 35, 39, 40, 43, 44. Tab. 1 – 4, 7, 8, 11 – 13, 31, 36 – 38, 41, 45, 51; ZP XXV (1907-1908), 382-385, 387-388, 397, 400-401, 404, 444, 567, + 16 čísel tematických příloh „Výstavní časopis Zlaté Prahy“ (64 stran); VS XII (1908), 240-241, 274-275; DVOŘÁK 2010, 82-82

c. **1908** – Praha – Nové Město, Spálená 76/14. Pojišťovna proti škodám z ohně a krupobití (arch. Osvald Polívka). Dva reliéfy podle Šalounových modelů.

Literatura: UPP NMVV, 213

1908 – 11 Čáslav. Obnova a dostavba děkanského kostela sv. Petra a Pavla (arch. Kamil Hilbert). Úpravy a později oprava.

Literatura: VLČEK 2004, 235.

⁹⁶ Na exteriéru se sgrafita nenachází, je ale možné, že jde o interiérovou dekoraci. Dekorace interiéru nám není známa, neboť stavba se nachází v soukromém vlastnictví a již delší dobu není přístupná. Zápis o sgrafitech v rukopisném seznamu také může být omylem (pozdější přípis); mohlo totiž dojít ke konfúsi s Kunzovým palácem v Hranicích z roku 1897, kde se sgrafita nacházejí, avšak kvůli rané dataci není pravděpodobné, že by se na ní Novák podílel.

do **1909** – Praha. Nádraží Františka Josefa I., čp. 300/ XII. (arch. Josef Fanta). Vnitřek císařského salonu - návrhy ornamentu a fontána (provedení). Figury u nástupního schodiště (firma podle Šalouna)

Literatura: AO VIII (1909), 19 – 20, POCHE 1978, 26, 31, 34, 38; WITTLICH 1982, 235, 241; UPP NMVV, 795 – 6, WITTLICH 2000, 84, 87

1909 – Praha. Hotel Palace. Jindřišská/ Panská 12. (arch. Jiří Justich – stav. František Buldra) Provedení výzdoby – firma (Bronzoví světloňosi Antonín Mára)

Literatura: UPP NMVV, 501

1910 – Brno. Refektář augustiniánů (arch. Němec). Strop a krb - provedení. Busty dvou markrabat - podle vlastního návrhu (pravděpodobně též figurální a ornamentální štuk v proboštví).

Literatura: TOMAN 2, 210

1910 – Nymburk. Vila dr. Brzoráda (arch. Josef Pfeifer) Reliéf na téma Vjezd královny Elišky do Nymburka roku 1310.

Literatura: HJKL 2006, 30.

po **1910** – Hradec Králové. Muzeum (arch. Jan Kotěra). Fasáda a interiér (provedení podle Suchardy)

Literatura: BENEŠOVÁ / TOMAN / JAKL 2000, 43-46; ŠLAPETA 2001, 10, 24, 27, 29, 31, 116, 147, 149, 151, 154 – 6, 159, 180, 181, 183, 185, 187, 191, 223, 235, 236, 267, 270, 272, 277, 284, 287, 289 – 292, 316, 343, 347, 349

1911 – 13 Ratboř u Kolína. Zámek cukrovarníka Cyrila Mandelíka (přestavba – arch. Kotěra). Štuk firma pod Novákovým vedením, později zhotoven model.

Literatura: VLČEK 1999, 432 – 423; ŠLAPETA 2001, 31, 39, 201 – 205, 218, 219, 221, 223, 229, 268, 292, 318, 350

1912 – 13 Kolín. Rakousko-Uherská banka (arch. Božimír Kozák) Fasáda a štít průčelí (firma).

Literatura: AO XV (1916), 25, 29, 33, Tab. 9, 10, 13 – 15

1912 – 14 Praha. Všeobecní penzijní ústav. Rašínovo nábřeží 390/II . (arch. J. Kotěra a J. Zasche). Lev na portále (pravděpodobně znak).

Literatura: UPP NMVV, 314 – 15; ŠLAPETA 2001, 35, 159, 201, 213, 228, 229, 350; VS XIV (1918) 197 – 99

1913 – Svatá Hora u Příbrami. Kostel P. Marie (arch. Rudolf Němec). Dekor traktu u stříbrného oltáře (+ strop ?) (+ tamtéž před 2. sv. válkou za redemptoristů neuskutečněný projekt Křížové cesty)

Literatura: TOMAN 2, 210

1913 – Náchod. Hotel Beránek s divadelním sálem, čp. 73-4 (arch. Alois Jan Čenský)
Reliéfni výplně na galeriových poprsnicích.

Literatura: AO XIV(1915) 3 – 8, 25, 26, 37 – 40, 49 – 52, 61, 62, 74, 75 – 79, Tab. 2, 13, 21, 22, 27, 28.

1913 – Holešov / Golešov / Golezow. Slezsko. Kostel sv. Michala Archanděla (arch. Maks Wrany). Práce figurální, ornamentální, mramorářské, výzdoba oltářů, Božího hrobu a kazatelny – K. Novák a B. Stehlík.

Literatura: TOMAN 2, 210

1913 – Praha Vršovice. Záložna (arch. Antonín Balšánek). Provedení výzdoby fasády(firma). Značný podíl i v interiéru (reliéfy Peněžnictví – J. V. Pekárek).

AO XII (1913), 109 – 112, 122, 123, 133 – 135, Tab. 47, 51 – 55

1914 – Praha. Palác Koruna (arch. Antonín Pfeiffer). Reliéfy a ornamenty v interiéru (podle Suchardy)

Literatura: UPP NMVV, 470 – 71

1915 – Olomouc. Katedrála sv. Václava. Náhrobek biskupa Brunera.

Literatura: TOMAN 2, 210

1916 – Praha. Spolupráce na alegorické soše Vltavy a jejích přítoků od J. V. Pekárka pro dnešní Dětský ostrov v Praze. Novák se pravděpodobně podílel na převodu 30 cm vysoké Pekárkovy původní sochy Vltavy (dodnes existující v této velikosti v bronzu) do figury o výšce 2,8 m.

Literatura: Dílo XXIII (1931), 213

1921 – 22 Praha. Podskalská čp. 392/ II. (arch. K. Hilbert). Výzdoba fasády (reliéfni plastiky se zoomorfními motivy).

Literatura: UPP NMVV, 315

1922 Praha. Podskalská čp. 391/ II. (arch. K. Hilbert) Výzdoba fasády (obdélné reliéfy s motivem putti vyrábějícími a prodávajícími cukrovou řepu – dům byl postaven Lounským cukrovarem).

Literatura: UPP NMVV 315

1923 – 28 Praha Podolí. Filtrační stanice (arch. Antonín Engel). Fasáda z umělého kamene.

Literatura: TP 2003, 376-380; VLČEK 2004, 158

1925 – 7? Hradec Králové. Pomník T. G. Masaryka (Otto Gutfreund)

Literatura: WITTLICH 1978, 132

1927 – 32 Praha, Pod Emauzy. Pomník padlým Pražanům / Praha svým vítězným synům (Josef Mařatka). Původní hotový pomník zničen nacisty r. 1940.

Literatura: MASARYKOVÁ 1958, 58-60, obr. 111-117; WITTLICH 1978, 154; HOROVÁ 1, 487- 488; WITTLICH 2002 (neustr.)

1928: Praha. Pomník Ernesta Denise (Karel Dvořák)

Literatura: TOMAN 1, 189; HOROVÁ 1, 153

1928 – Praha. Pomník Woodrowa Wilsona (Albín Poláček). Bronz – odlévací model (provedení Novák a firma). Odstraněn Němci, od 2007 jednání o obnovení.

Literatura: American friends of the Czech Republic: Obnova památníku Woodrowa Wilsona: <http://www.afocr.org/cz/historicke-fotografie-pamatniku.html>, vyhledáno 2. 5. 2011

1931 – Radhošť. Radegast (Albín Poláček). Kašírovaný model nebo práce s pantografem.

Literatura: American friends of the Czech Republic: <http://www.afocr.org/cz/albin-polasek.html>, vyhledáno 2. 5. 2011

1936 (?) Praha. Pomník Bedřicha Smetany (O. Španiel) Zkušební kašírovací model.

Literatura: ŠTECH 1954, 21-22; MAŠÍN / ŠTECH 1955, 15

1938 – Chlumec n. Cidlinou. Pomník selského povstání (Jakub Obrovský). Pravděpodobně práce s pantografem či realizace odlévacího modelu.

Literatura: UPČ I, 507

c. **1950** – zapůjčení lva, medvěda, vodníka a kašny na stanici Praha-Vyšehrad (osobní sdělení ing. Haluzy)

Použité zkratky (v katalogu):

AO – Architektonický obzor

BARTOVSKÝ 1924 – BARTOVSKÝ, V. V. : Hranice a lázně Teplice na Moravě.

Statisticko-topografický a kulturně-historický obraz. Hranice 1924

BARTŮNĚK /STŘEDA 2003 – BARTŮNĚK, Arnold / STŘEDA, Jiří: Restaurátorská zpráva, sochařská štuková výzdoba štítů průčelí budovy školy Lyčkovo nám, Praha 8. Praha, 2003

BENEŠOVÁ / TOMAN / JAKL 2000 – BENEŠOVÁ, Marie / TOMAN, František / JAKL, Jan: Salón republiky. Moderní architektura Hradce Králové, Hradec Králové 2000

ČS – Český svět

DVOŘÁK 2010 - DVOŘÁK, Tomáš: Pražské výletní restaurace, Praha 2010

HAVLÍNOVÁ / TURSKÝ 1998 – HAVLÍNOVÁ, Markéta / TURSKÝ, Jan: Restaurátorská zpráva a dokumentace oprav plastické výzdoby štítu čelní fasády a konzolové (korunní) římsy, Základní škola, Lyčkovo nám. 6, Praha 8. Čp 460/II. Ak. soch Jan Turský, Markéta Havlínová, restaurátoři. Praha 1998

HERAIN – HERAIN, Karel: Ulrichův Hradec Králové, in: Štencovo Umění III (1930), 298 – 356

HJKL 2006 – HAVLOVÁ, Ester / JUNEK, Jiří / KOUKALOVÁ, Šárka / LUKEŠ, Zdeněk: 100 staveb – moderní architektura Středočeského kraje, Praha 2006

HOROVÁ 1 – HOROVÁ, Anděla (ed.): Nová encyklopedie českého výtvarného umění, A – M, Praha 1995

JIRÁSEK 2002 – JIRÁSEK, Václav: Obecní dům hlavního města Prahy, Praha 2002

KALINOVÁ / NOVÁKOVÁ 2007: KALINOVÁ, A. / NOVÁKOVÁ, L.: Dcerám českým ..., Brno 2007

MASARYKOVÁ 1958 – MASARYKOVÁ, Anna: Josef Mařatka, Praha 1958

MAŠEK / SKOŘEPA 2001-2 – MAŠEK, Jiří / SKOŘEPA, Tomáš: Restaurátorská zpráva restaurování malované sgrafitové výzdoby na fasádě školní budovy v Praze 8 – Karlíně, Lyčkově nám. 6, čp. 460/II, Praha 2001-2

MAŠÍN / ŠTECH 1955 – MAŠÍN, Jiří / ŠTECH, V. V.: Otakar Španiel 1881-1955. Životní dílo, Praha 1955

MAŠÍN 1948 – MAŠÍN, Jiří: Umělecká díla Obecního domu v Praze, Praha 1948

Město Ostrava – Město Ostrava. Mariánské Hory a Hulváky – 100 let. Ostrava 2006

MÜLLEROVÁ 1995 – MÜLLEROVÁ, Věra: SHP Hilbertův dům (Masarykovo nábř 26, čp 234/ II), NPÚ, 1995

Nekvasil – WEGER, J. S. / HYAN, J.: V. Nekvasil 1868 – 1928. Praha 1928

PALEČEK 1997 – PALEČEK, Roman (red.): Obecní dům v Praze, Praha 1997

Pasport 1978 – Blokový pasport NPÚ, blok 1103, čp 235/II, Praha 1978

POCHE 1978 – POCHE, Emanuel (ed): Praha našeho věku, Praha 1978

POSPĚCH 2000 – POSPĚCH, Tomáš, Hranická architektura 1815 – 1948, Hranice 2000

Restaurátorská zpráva 2002 – Restaurátorská zpráva základní škola čp. 460/II, Lyčkovo n., Praha 8. Restaurování plastických prvků vnějších fasád, závěrečná zpráva. Akant Art, Praha listopad 2002

SÍS 1929 – SÍS, Vladimír: Olšany, Praha 1929

SVOBODA / LUKEŠ / HAVLOVÁ 1997 – SVOBODA, Jan E. / LUKEŠ, Zdeněk / HAVLOVÁ, Ester: Praha 1891-1918. Kapitoly o architektuře velkoměsta, Praha 1997

SVATOŠOVÁ 2002 – SVATOŠOVÁ, Hana (ed.): Město a jeho dům, Praha 2002

ŠLAPETA 2001 – ŠLAPETA, Vladimír a kol.: Jan Kotěra 1871 – 1923, Praha 2001

ŠÁMAL / RYMAREV I, 2006 – ŠÁMAL, Petr / RYMAREV, Alexandr: Domy na Starém Městě I, Praha 2006

ŠÁMAL / RYMAREV III, 2008 – ŠÁMAL, Petr / RYMAREV, Alexandr: Domy na Starém Městě III, Praha 2008

ŠTECH 1958 – ŠTECH, V. V. / ŠPANIEL, Otakar / NERAD, J. L.: Otakar ŠPANIEL, Praha 1958

TOMAN 1 – TOMAN, Prokop: Nový slovník československých výtvarných umělců I, Praha 1947

TOMAN 2 – TOMAN, Prokop: Nový slovník československých výtvarných umělců II, Praha 1950

TP 2003 – HLUŠIČKOVÁ, Hana (ed.): Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III (P-S), Praha 2003

UPČ I – POCHE, Emanuel (ed.): Umělecké památky Čech I (A-J), Praha 1977

UPP PH – VLČEK, Pavel (ed.): Umělecké památky Prahy, Pražský hrad a Hradčany. Praha 2000

UPP MS – VLČEK, Pavel (ed.): Umělecké památky Prahy, Malá Strana. Praha 1999

UPP SMJ – VLČEK, Pavel (ed.): Umělecké památky Prahy, Staré Město, Josefov. Praha 1996

UPP NMVV – BAŤKOVÁ, Růžena (ed.): Umělecké památky Prahy, Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady. Praha 1998

VLČEK 2004 – VLČEK, Pavel (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004

VLČEK 1999 – VLČEK, Pavel: Ilustrovaná encyklopedie českých zámků, Praha 1999

WITTLICH 1982 – WITTLICH, Petr: Česká secese, Praha 1982

WITTLICH 1978 – WITTLICH, Petr: České sochařství ve XX. století, Praha 1978

WITTLICH 2000 – WITTLICH, Petr: Sochařství české secese, Praha 2000

WITTLICH 2002 – WITTLICH, Petr: Josef Mařatka a Auguste Rodin v Praze 1902, Praha 2002

ZSAI – Zprávy spolku architektů a inženýrů

VS – Volné směry

ZP – Zlatá Praha

6. Soupis díla K. Nováka (z xerokopie rukopisu Antonína Zítka s přípisky Ludmily Novákové)

Předkládaný soupis byl sepsán na základě vzpomínek sochaře Karla Nováka v r. 1953 a později doplněn. Z charakteru pramene vyplývá, že je nutně zlomkovitý a mohou v něm být také omyly, jeho spolehlivost je však značná.

Stránkování je pouze orientační, originál není značen či není stránkování z kopie patrné. Strany 3, 6, 8, 10, 14 a 17 s poznámkami Ludmily Novákové jsou zjevně rubovými stranami předchozích stran, ostatní listy zůstaly asi bez poznámek a tak nebyly xeroxovány. Strana 1 je xerokopií lístku ke zbytku připojeného. Při přepisu nebylo dodrženo řádkování předlohy, bylo však ponecháno původní podtrhávání částí textu. Na několika místech je text nečitelný či neúplně zkopírovaný. Navržené varianty čtení jsou pak v hranatých závorkách a, na rozdíl od původního textu, nejsou psány kurzívou. Jména, navzdory zjevným chybám, vzniklým nejspíše rychlostí zápisu, jsou ponechána v jejich zaznamenané podobě. Místy je pro větší přehled alternovaná interpunkce.

(str. 1)

[Přípis L. N.]

*FOTOKOPIE zápisů p. Ant. Zítka, sestavených u ak. sochaře Karla NOVÁKA v roce 1953
(pro zamýšlenou publikaci K. Štipla o historii Umělecko-průmyslové školy v Praze)*

Doplňky opatřila 11./8. 1988 dcera Ludmila Nováková

(Str. 2)

Karel Novák

práce jeho a jeho péčí a svědomitým dozorem provedené:

jako mladý žák akademie pracoval nejvíce s Pikardtem u Riedlů

s prof. Kloučkem společně prováděl práce (nanášené) vnitřku Strakovy akademie

v roce 18989 založil firmu s J. V. Pekárkem

Kadetní škola byla jedna z prvních jeho prací.

Slavobrána na Václ. nám. (arch. Fanta), návštěva císaře Františka Josefa I. (asi 19001)

Ventova tiskárna v Lounech [Přípis L. N.:] (dle tatínka: mimo jiné byly tam všelijaké masky, které jsem na místě nanášel s Q. Kociánem)

„Domácnost“ – dům kuchař. školy, Lazarská.

Vše p. Novák sám, atlanty dělal Pekárek, pomáhal prý Sucharda a Kocián. Vše orn. nanášel p. Novák sám. Rovněž dětské figury jsou od něj.

Výzdoba facady školy v Kuklenách u Hradce Král. (p. Novák)

Mnoho modelů pro kámen pro stavbu dómu sv. Víta → pokračoval prý pak Drahoňovský

Dal také původ sádrovému modelu chrámu. – Uvedl k Hilbertovi zručného plastika (od Riedlů) Václava Soukupa, který model provedl. Týž je dnes v nechvalném stavu uvnitř dómu.

Výzdoba Kotěrova pavilonu pod Kinského zahradou pro výstavu Aug. Rodina (1902)

(Str. 3)

[Přípis L. N.]

Otec spolupracoval dlouhá léta s Kamilem Hilbertem posledním stavitelem dómu svatého Víta. -

Provádělo se např. přenesení „Wohlmutovy kruchty“, která dříve zakončovala kněžiště, na levou stranu chrámu -

Dále kopie Parlěřovy sochy sv. Václava z kaple svatováclavské (jedna [z nich] byla pro světovou výstavu v Barceloně) – otec měl pak jediný prá[vo] provádět zmenšeniny této sochy, které pak prodávala Jednota svatovítská, Klas Vyšehrad.

Rovněž se pořizovaly kopie Parlěřových hlav Přemyslovců z trifori[a]. L. [N.]

(Str. 4)

Hranice na Moravě – sgrafitový dům továrníka Kunze, provedl sám p. Novák

Zde nutno uvést Velkou slavobránu u Nár. divadla (Balšánek) u příležitosti návštěvy císaře Františka Josefa v Praze 1907. Řady ohňových sloupů po celém nábřeží od Topiče až ke Karlovu mostu. Práce pro bránu zaměstnala všechnu chasu v ateliéru i pak na místě. Liška – Vála, Vajgant, Zítek, na velkém znaku Prahy pomáhal i Beneš. Šalounovy skupiny žen s věnci, lěry a kašírování připravil Zítek, na místě prováděl Kubeš a p. Novák. Figuru Prahy na špici brány dělal za pomoci naši chasy Hergessel.

(Str. 5)

Pražská úvěr. banka (Ovocná, nyní 28. října)

celá vnitřní výzdoba, nanášené stropy (Mára, Tolar, Babka, Hladík, Liška, Vála, Jiras)

Svatá Hora u Příbramě (arch. Němec)

celý dekor traktu u stříbr. oltáře, bohatý strop - Novák – Pavlík – Odehnal. Putti Pekárek. Postranní cvikle jako vlastní práce: Krauman, Mára, Štrunc

Refektář v klášteře Augustiniánů v Brně (Němec) [pozn. L. N.:] = nyní “Mendeliánium”

Bohatý strop. Krb. Poprsí markrabat Jošta a Jodoka [sic!] dělal sám p. Novák. Velký reliéf Apotheosa sv. Augustina – sám Pekárek (Mára - Tolar - B. Vaigant – Babka – Hladík – Zelený)

Dlouhou dobu zabýval se pan Novák dekorem kachlíků, krbů, keramických drobností, váz popelníků, svícňů, dále portrétů Nerudy, Bož. Němcové, Riegra a jiných. Formy kachlových kamen dělal I pro vývoz. Byl to kontakt s firmou Kasalovský a Somerschuh (Senováž. n.) –

později Lichtenstein – Rakovník. Mnoho drobných prací uvedl p. prof. Beneš, tehdy dekor. návrhář Rakovnických závodů.

Na těchto pracích podíleli se dlouho, převážně sami: Vála, brí Vaigantové, Liška – méně v pauzách Zítek, který byl pověřen vedením a prováděním různých stavebních prací mimo Prahu.

Pamětní deska geologa Dra. Jana Krejčího (1904) u Vyšehr. tunelu komponoval p. Novák i sám provedl [...?, část původního textu úmyslně zakryta páskou, snad původní korekce]

(Str. 6)

[Přípis L. N.]

Sv. Hora

V pozdějších letech – za redemptoristů – měl otec vytvořit opě[t] „Křížovou cestu“ v životní velikosti. Jednotlivá zastavení měla být podél cesty z Příbrami na Sv. Horu. Bylo mnoho mode[lů] a příprav, ale zase se dílo neuskutečnilo – pro 2. svět. válku a pak zrušení řádu redemptoristů. Tak se již podruhé otcův sen nesplnil.

Kláster Augustiniánů

Pro kapli téhož řádu v Luhačovicích provedl kříž, svícny, patenu a kalich =(ve stříbře pak provedla firma Franta Anýž) L. N.

(Str. 7)

Šalounův zkušební kašírovaný model Husova pomníku na Starom. nám. (nové zavedeným použitím lérů) (Jenšík [?] – Vosolan [?] – Syss – Bláha – Holinger, úprava všeho figurálního kašírování Zítek)

Škola v Karlíně (arch. Sakař)

na štítu velký reliéf sv. Václava sám p. Novák. Figury u vchodu Štrunc.

Výstava Obchodní a živnostenské komory 1908

Výdoba pavilonů: Obchodu, Peněžnictví, města Prahy (nyní Lapidárium, [r]eliéf na [pr]ůčelí [podl]e Hergessela [dě]lal Babka [...]) a Jilek), Klenotnictví, Polygrafie, Šalounovy figury pro expozici Paroplavby. Upomínkově užitá restaurace “U Slona” – dominující figura Gambrina na sudě dle Šalounova modelu Zítek [šipkou spojeno s restaurací u Slona:](Stehlík, Vála, Liška, Zítek, Vaigant, Babka, Jilek)

Úprava zasedací síně Staroměst. radnice (Chochol)

Štukovou plastiku fabionů, rámy u Brožíkových obrazů před dílenským dalším postupem Zítek

Obecní dům města Prahy (Balšánek)

Mnoho modelů pro vnitřek i facadu. Pýchou p. Nováka je nynější Smetanova síň, kde od cihel všechnu sádrovou architekturu, dále ornam. i figurální výzdobu provedl sám. Na vše návrhy, skizy i modely dělal sám. Na místě pak (na lérové konstrukci) zhruba připravil a před Štruncem nanášel Zítek, - Štrunc dělal vše načisto. (Dvě taneční skupiny “Slovan. Tanců jsou od Šalouna (rovedl Šaur a Kubeš)). Bronzové světloňose před vchodem sám p. Novák, kamenný přechod k Prašné braně rovněž. Znak Prahy – masky nad Špillarovo obrazem – na štítu – Zítek – . Rozmanitostí a hlavně množstvím zaměstnání všichni, zvláště na facádě: Hlavy nad okny Babka, Vála, Zítek, dále Hocek, Votruba, Hrdlička. Vzájemná výpomoc i s firmou Vocolka – Babka – Zítek.

(Str. 8)

[Přípis L. N.]

Dle otcových poznámek:

“Husův pomník kaširovaný dle 1/8 modelů Šalounových – Hus vys. 5 m, ostatní figury 4 m, provedeno za 6 neděl pomocí žebrových konstrukcí v síle 1 cm.” (Na tehdejší dobu úplně nová metoda.) L. N.

Obecní dům – “Smetanova síň”

Na tuto velkou práci rád často vzpomínal i otcův bratr František, který tam se svou stavitelskou firmou i s mnoha sochaři a štukatéry pracoval . Vyprávěl, že dostali jen železobetono[vou] konstrukci síně, vše ostatní se muselo udělat. Ještě se tam dělal některý salónek a cukrárna? L. N.

(Str. 9)

Nádraží Frant. Josefa (arch. Fanta)

později Wilsonovo, nyní Hlavní nádraží

Vnitřek císař. salonu, komposice všeho ornam. p. Novák, glas. fontánku rovněž práce tak zv. kvačované [?], modely všeho dělány v ateliéru. (Liška, Vála, Zítek, Babka). Figury u nást. schodiště u medailonu Wilsonova dle Šalounova modelu provedl Babka. Velké figury v průčelí budovy dle Šalounova mod. na kufšteinové léry připravil a vyzdíl Zítek. Hotově prováděl Štrunc. Mnohé z ornam. prováděl p. Vála – Zítek. (V císařské čekárně při nás současně maloval známý V. Jansa.)

Kostel v Mariánských Horách u Mor. Ostravy (arch. Blažek z Král. Pole)

Skizzy a modely všeho dělal p. Novák sám. Oblaka nad Úprkovým obrazem Zítek, vše ostatní figurální společně s Babkou. Na výzdobě další: sochu sv. Jana Ev., [sochu] madony Úprka Fr., obrazy: hl. oltář Úprka Joža, Frolka a Jan Köler.

Slavkov u Brna

Velké reliéfy Naroz. a Ukřižování Páně v kostele zvaném Kounicově pro sochaře Vosmíka. Ve štuku v Praze připravil a na místě provedl Zítek.

Tábor

Husova výstava. Kopie mnoha věcí týkajících se Jana Husa. – Dále zbraně, vše vedl a imitoval p. prof. Šimák (později prof. na umělecké škole v Bechyni). Pro tuto výstavu modeloval p. Novák velkého rytíře, přesný pancíř těch, které porazil Žižka u Sudoměřic, korigoval dr. Harlas. Všechna práce byla soch. K. Pavlíka, jeho bratr byl výstavy protektorem.

Oprava sgrafit Stárkova domu, Pražská ul.

Vše [?] Pavlík [... ?], poslední řádek této strany soupisu nezkopírován]

(Str. 10)

[Přípis L. N.]

Kostel v Mariánských Horách – nyní součást Ostravy. Nově vystavěný kostel začátku tohoto století, na jehož výstavbě a výzdobě se měli (jak uvedeno v brožuře, kterou však nemám t. č. po ruce) mladí moravští umě[ci]. Je tam velká otcova práce, nemám však mnoho fotografií. L. N.

(Str. 11)

Hradec Králové

Grandhotel – vnitřek i facadu. Kamenný portál Sucharda. (Uvnitř velký obraz Preislera.) Pavlík, Zítek, Rous (brat[r ?]) [Zápis Pavlík, Zítek etc. s nejasnou příslušností, možná patří až následující položce.]

Vila dr. Tvrzskýho [sic!]

Nová biskupská rezidence, správně zvaná Jesuitská kolej (arch. Němec)

facada s beranem na štítě (Pavlík, Zítek). Velká kartuš na štítě vzadu budovy Pavlík, Zítek [ti uvedeni formou repetičních znamének]. Madonu v průč. nanášel sám p. Novák.

Oprava stropů v biskup. rezidenci staré.

Museum – vnitřek i facada. Průčelí – kámen – Suchar[da]

Úvěrní záložna. Orly na portále komp. p. Novák, provedl L. Ben[eš], postranní tympanon pomáhal Zítek

Kolín

budova Rak. Uherské banky. Prvně z uměl. kamene , fasada Průčelný velký štít zíték.

Ústí n/Orl. (arch. Němec)

vil. dům továrníka tureckých fezů Hernycha (Vaigantové, Vála, Liška, Zítek)

Přimda, oprava v zámku hr. Kolowrata (provedl Volman)

Úpice – výzdoba domu továrny bratří Moravců (Štrunc, Liška, Hou[...?])

Mělník (v budovách cukrovaru). Nápisy Zítek

Lovosice – záložna – nepamatujeme dobře

Náchod – Hotel Beránek (arch. Čenský)

skizy p. Novák, některé modýlky Štrunc (na místě Stehlik, Zítek). Umělokamenný portál je od Pekárka, provedla firma Krauman

(Str. 12)

Mladá Boleslav (arch. Pfeifer)

vil. dům továrníka Klementa – nanášené práce Zítek, Votruba. Socha s ozubeným kolem po Štruncovi neslavně shozena, dle Kubešova novou provedl Zítek. Sádrové vnitřky v nově rostoucí továrně (již akc.

společnosti Laurin a Klement).

Nymburk

na domě dra. Brzoráda – velký reliéf: Vjezd královny Elišky, krásný model dělal p. Novák (na místě Štrunc – Zítek)

Radboř u Kolína

zámek cukrovar. Mandelíka (přestavba Kotěra), bohaté sádr. práce vedl p. Novák. Začišťov. Práci zúčastnil se Zítek. Kamenné figury venku jsou od Štursy.

Lwów (Halič)

Filiál. Pražské úv. Banky – vnitřek i facadu (arch. E. Králíček) (Mnoha práci zúčastnil se Zítek.)

Bródy (Halič)

Filiálka téže banky (Králíček), vedl bratr p. Nováka

Přímá oprava v zám. budově hr. Kolowrata (Volman)

Jilové oprava znaku a různé v radnici

Mor. Ostrava na filiál. Živnostenské banky, figury – vnitřek i facadu p. Novák

(Str. 13)

Velký náhrob. reliéf (prov. v uměl. kamen[i])

Portét. figura kardinála Bauera v chrámu sv. Václava v Olomouci (sám p. Novák)

Figur. světlohoše pro banku v Bělehradě. rovně[ž]

Kostely

Vpředu již uvedený kostel v Mariánských Horách (nyní Mor. Ostrava), v tomto jak sám p. Novák uvádí, byl též za války odveden a zjednal si možnost vyloučení z vojančiny tím, že bylo mu dovoleno vyplnit prázdnou plochu nad hlav. oltářem a nanesl tam opravdu velký důstojný reliéf Naroz. Páně ? („Vzkříšení“ ?)

Dále celý jeho rukou provedený kostel v Golešově ve Slezsku. Všechny práce jsou vskutku krásné a důstojné, jak svědčí fotografie (pomáhal Stehlík)

Klatovy v kostele sv. Vavřince – na léry kaširované velké figury pro soch. Vosmíka, ve štuku prov. Zitek

Kratonohy u Chlumce n/Cidl.

V malém kostelíku vsazení nového tabernáku a okolní krápníkovou úpravu. Zitek.

Svícný v kostele v Luhačovicích (bronz Anýž)

(sám p. Novák)

Úprava a později i opravy v kostele sv. Petra a Pavla v Čáslavi (pro Hilberta)

(Str. 14)

[Přípis L. N.]

Olomouc

Náhrob. reliéf kardinála Bauera v kapli dómu sv. Václava. Potom se jednalo o postavení „Křížové cesty“ kolem dómu, v jejímž čele měla stát jezdecká socha sv. Václava. Skupiny měly být v životní velikosti v bronz. Modely byly schváleny, ale nastoupil jiný kardinál, dosazený Vác[? ...?] prelát O. Ehrman, který prosazoval tuto práci, zemřel – a tím i cesta křížová! (dle zápisků otce) L. N.

Kostel v Golešově - Slezsko

práce figurální, ornamentální, mramorářské, výzdoba oltářů, Božího hrobu, kazatelny a pod.

(Str. 15)

Dva bohaté oltáře v Černoušku u Roudnice - vše sám p. Novák

Bystřice u Benešova [nebo] Jemniště ?

Osadu dobře nepamatujeme – vzpomínky říkají něco o patronátu hraběte Šternberka. Zde bohatý oltář – vše sám p. Novák.

Oprava kostela sv. Salvatora (na Star. Městě praž.)

Zítek – Plichta – Liška – Kudrn[a –] Beneš ml. Moderní, nechvalný tehdy portál dělal Vajgan[t]

Oprava facady a různé kostela v Praze na Strahově (vedl Pavlis)

Oprava v paláci kníž. Rohana

[Repetiční znaménka] Lobkovicově

[Repetiční znaménka] Morzinů

[Repetiční znaménka] Černínském úprava nových arch. změn (prof. Janák). Zabezpeč. plast. ornam. pod Reinerovým obrazem a různé Zítek

Oprava figurál. maskaronů v průčelí Karlínské invalidovny (Dinzenhofer)

(výměn dvou) pro Hergesella

Oprava Rudolfova a Španěl. sálu Pražského Hradu (Pavlis – Kudrna – Strnad)

Oprava na budově Rudolfina (Parlamentu) – Pavlis (dílno)

(výměna váz)

Pro Jiráskův most světelné sloupy (Linhart, Pavlis, Frank [?, špatně čitelný xerox], Strnad)

Technicky velmi pracné

Mnoho pamětních desek pro různá místa a účely

Deska geologa dra. Jana Krejčího u Vyšehradského tunelu

Dělal p. Novák (již vpředu uvedena)

(Str. 16)

Deska Neznámého vojína a uložení prsti z bojišť svět. války (Starom. radnice)

Kud[rna]

Deska za dobu Omladinářů na Novoměstské věži (Karlovo nám.)

Kud[rna]

Práce velkých rozměrů provedené zvětš. pantografem

Wilsonův pomník

(pro sochaře Albína Poláčka, rodáka z Frendštátu pod Radhoštěm, žijícího v Americe)

Pracoval na tomto p. Novák – Kudrna – S[...?]

Bronzová figura stojící před Wils. nádražím byla Němci odstraněna

Socha Radegast pro vrch Radhošť od téhož autora

(provedeno z uměl. kamene, Kudrna – Ste[hlík])

Pomník A. Denise pro p. prof. Dvořáka

Pomník padlým Pražanům (J. Mařatka)

Pomník básníka Vuko Karadžiče a Raněného vojína pro jugosláv. sochaře Jovanoviče

Zkušební kašír. model postavy pro pomník Bedř. Smetany pro p. prof. Španiela

Velkou figuru Sedláka (z povstání selského u Chlumce) p. prof. [titul repetičními znaménky]

Obrovský [text zřetelně necelý, za posledním slovem fragment slova, které se mohlo vztahovat i k předchozí položce]

Do výstavy soudobé kultury v Brně:

Pekárkovu „Vltavu“ (uměl. kámen)

Velikých rozměrů hlavu min. Ant. Švehly (kašírovaná)

Zmenšení histor. figur na Karlštejně – pantografem Kudrna

*Mnoho miniatur sádrových modelů budov a objektů, mostů, plastických map, p pro
npamětnou řadu projektantů:*

(Str. 17)

[Přípis L. N.]

Karlštejn.

*Sv. Kateřina, Madona – při pořizování kopie tam bydlel nejlepší otcův modelér p. E. Kudrna
14 dní na hradě*

Otec měl jediný právo vyrábět zmenšeniny těchto soch průmyslově. L. N.

(Str. 18)

Model parlamentu pro Sofii (Kotěra)

[Repetiční znaménko] *přestavby Mandelíkova zámku v Radboři u Kolína (Kotěra)*

[Repetiční znaménko] *Vršovické vodárny (Kotěra)*

[Repetiční znaménko] *Státního zdravot. ústavu – Bulovka*

[Repetiční znaménko] *okolí Prašné brány*

[Repetiční znaménko] *Vranské vodní přehrady*

[Repetiční znaménko] *Nynějšího Švermova mostu s úpravou Letenské stráně*

[Repetiční znaménko] *vodárny v Michli*

Provedení facady z um. kam. na filtrační stanici v Podolí

[Repetiční znaménka] *Úraz. pojišťovny Praha VII*

[Repetiční znaménko] *uměl. kamenných prací Kolumbaria na Olšan. hřbitovech*

Různé modely pro arch. Jurkoviče na Slovensko

Výzdoba domů, facad i vnitřků v Praze

Mnoho domů v Praze V (Assanaci) pro stav. Blechu, architekty Nekvasila, Maška, Makovce, Justicha a jiné.

Dům poslance Rožánka, Mikulášská třída

Sochu sv. Jiří a znaky pánů popravených 1621 na Starom. rynku. Tam Novák. Mnohé spolupracoval Zítek

Dům dra. Votočka, [? – jméno přepisováno; nejspíš čp. 1075] Mikulášská

Ornam. nanáš. v Kloučkově směru (Vála)

Dům od arch. Justicha na rohu Mikulášské a Jánského nám. zmizel bombardováním

[Repetiční znaménka] *Justicha na Příkopě (vedle býv. Vídeňské banky)*

[Repetiční znaménka] *stavitele Blechy (proti Žofínu)*

nanášel myslím Liška a [sic!] Várou. Kamenný portál od prof. Kloučka

Dům od Hilberta pro jeho bratra spisovatele (proti Žofínu)

V paláci Koruna (Faifr) [sic!]

Vnitřek – reliéfy a různý ornam. Stehlík – [... ?; v xeroxu nečitelné, snad Votruba]

(Str. 19)

(Vpředu již uvedena) Velká škola v sadu v Karlíně (Sakař)

Velký reliéf sv. Václava sám pan Novák. Figury u vchodů Štrunc.

Budova pojišťovny proti škodám z ohně a krupobití. Spál[ená] ul. (arch. Polívka)

Velké dva štíty dle Šalounových modelů Štrunc – Zítek – Vála.

Hotel Palace – Jindřišská

Většinou Zítek, bronzové figury světlonošů na vchodu v Panské ul. je Márova práce vlastní.

Všeob. penzijní ústav – býv. Rašinovo nábřeží (Kotěra - Za[sche])

Velký lev na portále p. Novák – Němci odstraněn

Vzadu této budovy v Podskalské třídě dva domy od Hilberta zvané Lounské. (Postavil Lounský cukrovar.)

Prvý gotickomoderní, na druhém několik dětských reliéfů. Pan Novák a Stehlík

Dům tovar. klobouků Hesse v Karlíně (portál Štrunc, další Liška, Zítek)

Dům tiskárny Politika – Václav. nám.

V dílně pro tuto Vála – Liška – Zítek, na místě různé a nadokenní hlavy Kubeš. Děti v patře Štrunc.

Záložna ve Vršovicích (Balšánek)

Znak ve štítu Zítek – Vála, kluky na facadě Štrunc – Hocek. Vnitřek p. Novák, drobné reliéfy Peněžnictví Pekárek

Soupis použité literatury:

Architektonický obzor I (1902), II (1903), III (1904), V (1906), VI (1907), VII (1908), VIII (1909), XI (1912), XII (1913), XIV (1915), XV (1916)

BARTOVSKÝ 1924 – BARTOVSKÝ V. V. : Hranice a lázně Teplice na Moravě. Statisticko-topografický a kulturně-historický obraz. Hranice 1924

BARTŮNĚK, Arnold / STŘEDA, Jiří: Restaurátorská zpráva, sochařská štuková výzdoba štítů průčelí budovy školy Lyčkovo nám, Praha 8. Praha, 2003

BAŤKOVÁ, Růžena (ed): Umělecké památky Prahy, Nové město, Vyšehrad, Vinohrady. Praha 1998

BENEŠOVÁ, Marie / TOMAN, František / JAKL, Jan: Salón republiky. Moderní architektura Hradce Králové, Hradec Králové 2000

Blokový pasport NPÚ, blok 1103, čp 235/II

Český svět II (1905 – 6)

Dílo I (1903), XIV (1918), XV (1920), XVIII (1924 – 25), XXIII (1931)

DRAHOŇOVSKÝ, Vladimír: Štěpán Zálešák, 1934

DVOŘÁK, Tomáš: Pražské výletní restaurace, Praha 2010

GAUDEKOVÁ, Helena: Peterkův dům a jeho sochařská výzdoba, in: Kotěra rulez - I. Bulletin Kotěrova centra, Praha 2009, 6-11

HAVLÍNOVÁ, Markéta / TURSKÝ, Jan: Restaurátorská zpráva a dokumentace oprav plastické výzdoby štítu čelní fasády a konzolové (korunní) římsy, Základní škola, Lyčkovo nám. 6, Praha 8. Čp 460/II. Ak. soch Jan Turský, Markéta Havlínová, restaurátoři. Praha 1998

HAVLOVÁ, Ester / JUNEK, Jiří / KOUKALOVÁ, Šárka / LUKEŠ, Zdeněk: 100 staveb – moderní architektura Středočeského kraje, Praha 2006

HERAIN Karel: Ulrichův Hradec Králové, in: Štencovo Umění III (1930) 298 – 356

HLUŠIČKOVÁ, Hana (ed.) : Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III (P-S), Praha 2003

HOROVÁ, Anděla (ed.): Nová encyklopedie českého výtvarného umění, A – M, Praha 1995

HOROVÁ, Anděla (ed.): Nová encyklopedie českého výtvarného umění – Dodatky, Praha 2006

JIRÁSEK, Václav: Obecní dům hlavního města Prahy, Praha 2002

KOTĚRA, Jan: Práce mé a mých žáků 1899-1901. Vídeň, nedat.

LÍBAL, D. / LANCINGER, L. / ŠIMKOVÁ, D.: Č. p. 777 (Peterkův dům), pasport, SÚRPMO, Praha 1985

MASARYKOVÁ, Anna: Josef Mařatka, Praha 1958

MAŠEK, Jiří / SKOŘEPA, Tomáš: Restaurátorská zpráva restaurování malované sgrafitové výzdoby na fasádě školní budovy v Praze 8 – Karlíně, Lyčkově nám. 6, čp. 460/II, Praha 2001-2

MAŠÍN, Jiří / ŠTECH, V. V.: Otakar Španiel 1881-1955. Životní dílo, Praha 1955

MAŠÍN, Jiří: Umělecká díla Obecního domu v Praze, Praha 1948

Město Ostrava. Mariánské Hory a Hulváky – 100 let. Ostrava 2006

PALEČEK, Roman (red.): Obecní dům v Praze, Praha 1997

POCHE, Emanuel (ed.): Umělecké památky Čech I (A-J), Praha 1977

POCHE, Emanuel (ed.): Praha našeho věku, Praha 1978

POSPĚCH, Tomáš: Hranická architektura 1815 – 1948, Hranice 2000

POSPĚCH, Tomáš: Šumné Hranice in: Šumná města II (kolektiv autorů), Brno 2003

Restaurátorská zpráva základní škola čp. 460/II Lyčkovovo n., Praha 8. Restaurování plastických prvků vnějších fasád, závěrečná zpráva. Akant Art, Praha listopad 2002

RUTH, František: Kronika královské Prahy a obcí sousedních, díl III., Praha 1904

SÍS Vladimír: Olšany, Praha 1929

SVATOŠOVÁ, Hana (ed.): Město a jeho dům, Praha 2002

Světobzor XXVII (1893), XXXIII (1898 – 1899)

SVOBODA, Jan E. / LUKEŠ, Zdeněk / HAVLOVÁ, Ester: Praha 1891-1918. Kapitoly o architektuře velkoměsta, Praha 1997

- ŠÁMAL, Petr / RYMAREV, Alexandr: Domy na Starém Městě I, Praha 2006
- ŠÁMAL, Petr / RYMAREV, Alexandr: Domy na Starém Městě II, Praha 2007
- ŠÁMAL, Petr / RYMAREV, Alexandr: Domy na Starém Městě III, Praha 2008
- ŠISLER, Petr: Karel Novák (1871-1955) a jeho umělecký závod v Praze pod Vyšehradem (1898-1949), 2008 (nepublikovaný rukopis)
- ŠLAPETA, Vladimír a kol.: Jan Kotěra 1871 – 1923, Praha 2001
- ŠTECH, V. V. / ŠPANIEL, Otakar / NERAD, J. L.: Otakar ŠPANIEL, Praha 1958
- ŠVÁCHA, Rostislav: Josef Chochol: Pokus o intimnější portrét, in: Umění XXXXII, 1994, 21-49
- TEICHMANOVÁ, Jana: Osobnost Celdy Kloučka a jeho dílo (diplomová práce Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2007
- TOMAN, Prokop: Dodatky ke slovníku československých výtvarných umělců, Praha 1955
- TOMAN, Prokop: Nový slovník československých výtvarných umělců I, Praha 1947
- TOMAN, Prokop: Nový slovník československých výtvarných umělců II, Praha 1950
- VLČEK, Pavel (ed): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004
- VLČEK, Pavel: Ilustrovaná encyklopedie českých zámků, Praha 1999
- VLČEK, Pavel (ed): Umělecké památky Prahy, Malá strana. Praha 1999
- VLČEK, Pavel (ed): Umělecké památky Prahy, Pražský hrad a Hradčany. Praha 2000
- VLČEK, Pavel (ed): Umělecké památky Prahy, Staré město, Josefov. Praha 1996
- Volné směry IV (1900), X (1906), XI (1907), XII (1908), XIV (1918)
- WEGER, J. S., HYAN, J.:V. Nekvasil 1868 – 1928. Praha 1928
- WITTLICH, Petr: Česká secese, Praha 1982
- WITTLICH, Petr: České sochařství ve XX. století, Praha 1978

WITTLICH, Petr: Josef Mařatka a Auguste Rodin v Praze 1902, Praha 2002

WITTLICH, Petr: Preislerovo Jaro (Slohová syntéza a vývojové tendence českého umění kolem 1900), in: Umění XXVIII, Praha 1980, 401 – 422

WITTLICH, Petr: Sochařství české secese, Praha 2000

Zlatá Praha XVII (1899-1900), XVIII (1901-1902) XXIV (1906-1907), XXV (1907-1908), XXXVIII (1921)

Zprávy spolku architektů a inženýrů XXXV (1901)

Webové odkazy:

<http://polasek.org/>, vyhledáno 2. 5. 2011.

<http://www.afocr.org/cz/historicke-fotografie-pamatniku.html>, vyhledáno 2. 5. 2011

http://slaskie.fotopolska.eu/Goleszow/b40426,Kosciol_katolicki_pw_Sw_Michala_Archaniola.html, vyhledáno 2. 5. 2011.

<http://prerov-zpravy.nejlepsi-adresa.cz/clanky/Tovarnikuv-hrad-se-stal-kulturni-pamatkou-4131> vyhledáno 2. 5. 2011.

Obrazová příloha

Seznam vyobrazení:

Pokud není uvedeno jinak, byly snímky pořízeny autorkou.

1. Spolkový dům Domácnost, Praha, Lazarská, 1898 – 99, celek hlavní fasády
2. Spolkový dům Domácnost, Praha, Lazarská, 1898 – 99, detail štítu
3. Spolkový dům Domácnost, Praha, Lazarská, 1898 – 99, maskaron Dionýsa
4. Spolkový dům Domácnost, Praha, Lazarská, 1898 – 99, detail vázy
5. Spolkový dům Domácnost, Praha, Lazarská, 1898 – 99, detail putti s pánví
6. Spolkový dům Domácnost, Praha, Lazarská, 1898 – 99, detail putti s kachnou
7. Spolkový dům Domácnost, Praha, Lazarská, 1898 – 99 detail atlantů (J. V. Pekárek) a váz
8. Peterkův dům, Praha, Václavské nám. 1899 – 1900, arch. Kotěra. Dobová fotografie, repro: ŠLAPETA, Vladimír a kol.: Jan Kotěra 1871 – 1923, Praha 2001, 120
9. Peterkův dům, Praha, Václavské nám. 1899 – 1900, arch. Kotěra alegorické postavy nad portálem (foto Petr Šámal)
10. Dívčí lyceum Vesna, Brno Veverí, 1900, celek. Repro: Zlatá Praha XVII (1900), 83
11. Dívčí lyceum Vesna, Brno Veverí, 1900, detail génia J. V. Pekárka. Repro: Zlatá Praha XVII (1900), 83
12. Grabův dům, Praha, Senovážné nám (dříve Havlíčkovo), 1903, celek
13. Grabův dům, Praha, Senovážné nám (dříve Havlíčkovo), 1903, detail levého štítu
14. Grabův dům, Praha, Senovážné nám (dříve Havlíčkovo), 1903, detail figurální skupiny pravého štítu
15. Grabův dům, Praha, Senovážné nám (dříve Havlíčkovo), 1903, detail Viktorie v průčelí
16. Grabův dům, Praha, Senovážné nám (dříve Havlíčkovo), 1903, detail Viktorie a florálního dekoru na arkýři v průčelí; 16b Srovnání Grabova a Peterkova domu.
17. Grabův dům, Praha, Senovážné nám (dříve Havlíčkovo), 1903, detail Merkura na hlavním portále
18. Nájemní dům Petřínská čp. 1071, Praha, 1903 – 4, celek
19. Nájemní dům Petřínská čp. 1071, Praha, 1903 – 4, detail reliéfu
20. Nájemní dům Petřínská čp. 1071, Praha, 1903 – 4, detail balkonu
21. Nájemní dům Petřínská čp. 1071, Praha, 1903 – 4, detail štítu
22. Nájemní dům Petřínská čp. 1071, Praha, 1903 – 4, detail ornamentu
23. Dům stavitele Matěje Blechy, Praha, Masarykovo nábřeží 235/II, 1904, detail portálu C. Kloučka
24. Dům stavitele Matěje Blechy, Praha, Masarykovo nábřeží 235/II, 1904, detail štítu
25. Dům stavitele Matěje Blechy, Praha, Masarykovo nábřeží 235/II, 1904, detail fasády od portálu výš
26. Hilbertův dům, Praha, Masarykovo nábřeží 234/II, 1904 – 5, celek fasády

27. Hilbertův dům, Praha, Masarykovo nábreží 234/II, 1904 – 5, detail balkonu nad portálem
28. Hilbertův dům, Praha, Masarykovo nábreží 234/II, 1904 – 5, detail ptáků na pravém štítě
29. Hilbertův dům, Praha, Masarykovo nábreží 234/II, 1904 – 5, detail ptáků na levém štítě
30. Hilbertův dům, Praha, Masarykovo nábreží 234/II, 1904 – 5, detail vodníka a veverek
31. Hilbertův dům, Praha, Masarykovo nábreží 234/II, 1904 – 5, detail zoomorfního štku pod okny
32. Hilbertův dům, Praha, Masarykovo nábreží 234/II, 1904 – 5, detail zoomorfního štku pod okny
33. Dörflerův dům, Praha, Na příkopě 391/ I, 1904 – 5, celek
34. Dörflerův dům, Praha, Na příkopě 391/ I, 1904 – 5, detail suprafenester s pávi
35. Dörflerův dům, Praha, Na příkopě 391/ I, 1904 – 5, detail štítu
36. Dům poslance Rožánka, Praha, Pařížská čp. 97/11, 1905, celek
37. Dům poslance Rožánka, Praha, Pařížská čp. 97/11, 1905, detail „kališnické“ suprafenestry
38. Dům poslance Rožánka, Praha, Pařížská čp. 97/11, 1905, detail „katolické“ suprafenestry
39. Dům poslance Rožánka, Praha, Pařížská čp. 97/11, 1905, detail erbů českých pánů, popravených po bitvě na Bílé hoře
40. Dům poslance Rožánka, Praha, Pařížská čp. 97/11, 1905, detail sv. Jiří
41. Dům poslance Rožánka, Praha, Pařížská čp. 97/11, 1905, detail výzdoby portálu
42. Sakařova škola, Novákův sv. Václav, Z výzdoby školního paláce Karlínského, Český svět II (1905-6), č.4, nestr.
43. Hrad Kunzov (Letní hrádek továrníka Kunze), Hranice na Moravě, 1907 – 8, celek, repro: BARTOVSKÝ V. V. : Hranice a lázně Teplice na Moravě Statisticko-topografický a kulturně-historický obraz. Hranice 1924, 214
44. Hrad Kunzov (Letní hrádek továrníka Kunze), Hranice na Moravě, 1907 – 8, detail se sochou rytíře, repro: BARTOVSKÝ V. V. : Hranice a lázně Teplice na Moravě Statisticko-topografický a kulturně-historický obraz. Hranice 1924, 215
45. Hrad Kunzov, Hranice na Moravě, 1907 – 8, exteriér a pohled do dvora. Repro: POSPĚCH, Tomáš, Hranická architektura 1815 – 1948, Hranice 2000, 40
46. Hotel Palace, Praha, Jindřišská/ Panská 12, 1909, celek
47. Hotel Palace, Praha, Jindřišská/ Panská 12, 1909, detail
48. Hotel Palace, Praha, Jindřišská/ Panská 12, 1909, detail portálu se světloňoši od A. Máry
49. Dům dr. Brzoráda, Palackého třída, Nymburk, 1910, celek. Repro: HAVLOVÁ Ester/ JUNEK Jiří/ KOUKALOVÁ Šárka/ LUKEŠ Zdeněk: 100 staveb, moderní architektura Středočeského kraje, Praha 2006, 31
50. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail levého světloňoše
51. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail levého světloňoše
52. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail pravého světloňoše

53. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail maskaronu (alegorie hudby)
54. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail maskaronu (alegorie písemnictví)
55. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail maskaronu (alegorie obchodu)
56. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail maskaronu (alegorie hojnosti/ úrody)
57. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail maskaronu (alegorie filosofie)
58. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail maskaronu (alegorie letectví/ průmyslu)
59. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail maskaronu (alegorie průmyslu)
60. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail maskaronu (alegorie malířství)
61. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail mužské dvojice (pravděpodobně dílo KN)
62. Obecní dům, Praha, 1906 – 11, detail maskaronu (bohyně Athéna)
63. Občanská záložna ve Vršovicích, Praha 1913, celek
64. Občanská záložna ve Vršovicích, Praha 1913, detail ústřední figurální dvojice
65. Občanská záložna ve Vršovicích, Praha 1913, detail štítu
66. Občanská záložna ve Vršovicích, Praha 1913, detail reliéfu
67. Občanská záložna ve Vršovicích, Praha 1913, detail maskaronů

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

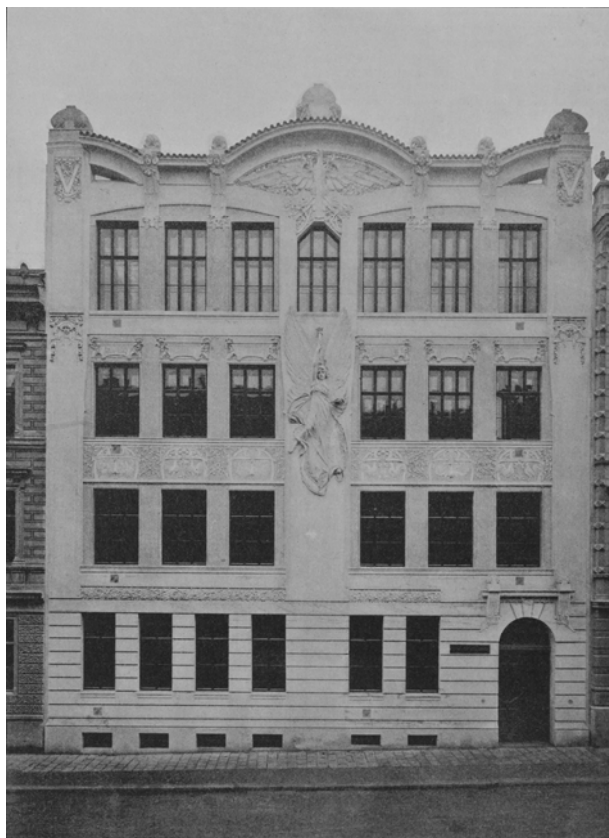

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

16b

17.

18.

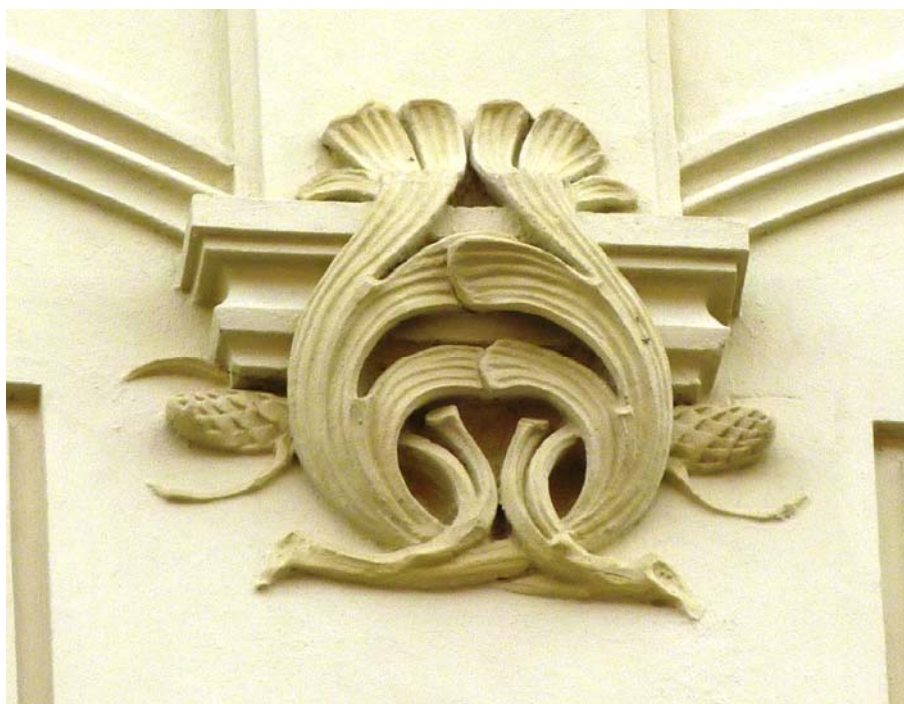

19.

20.

21.

22.

23.

24.

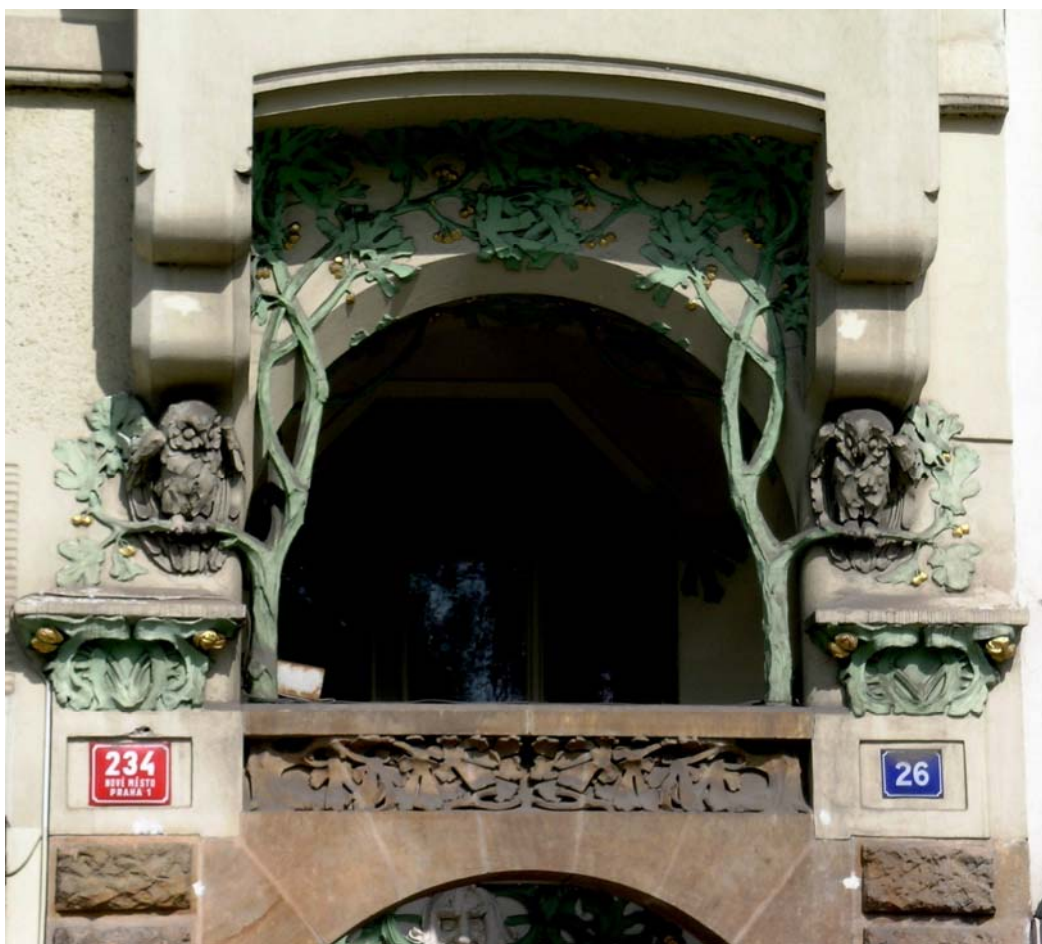

25.

26.

27.

28.

29.

30.

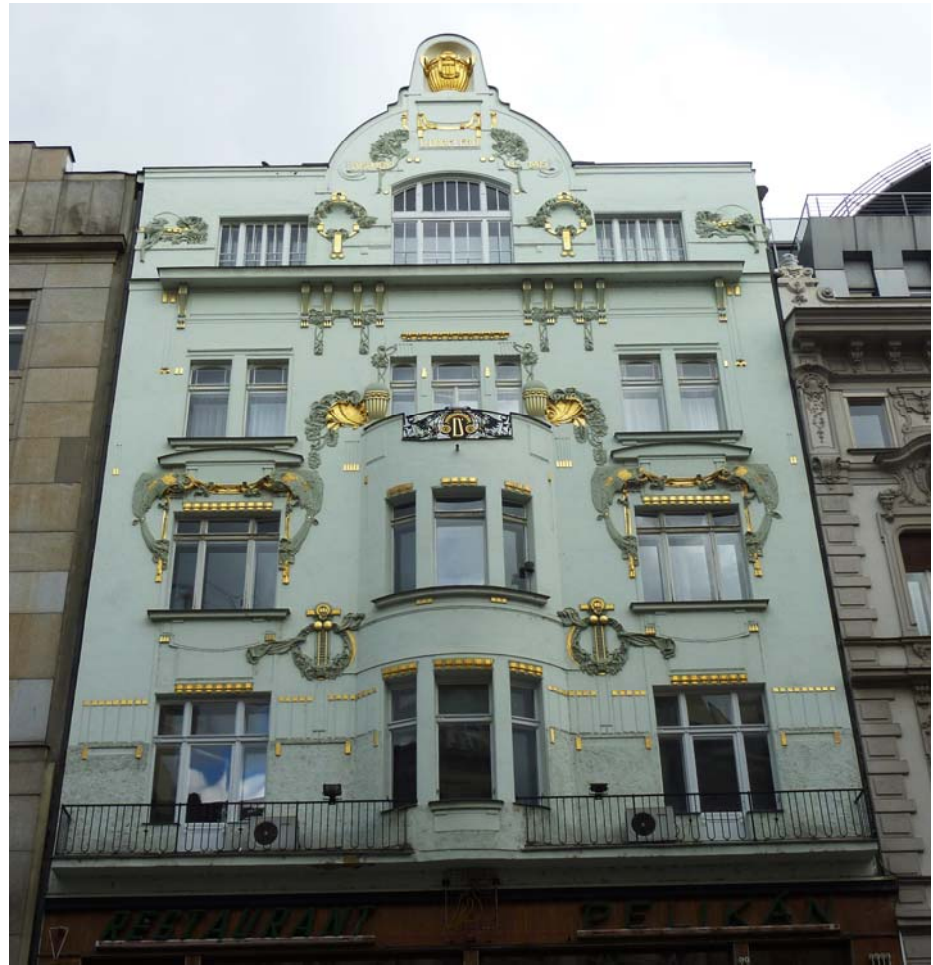

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

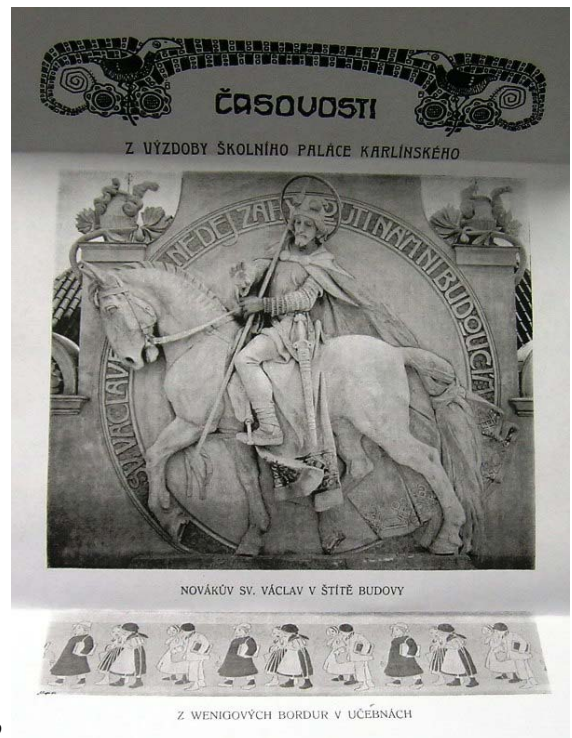

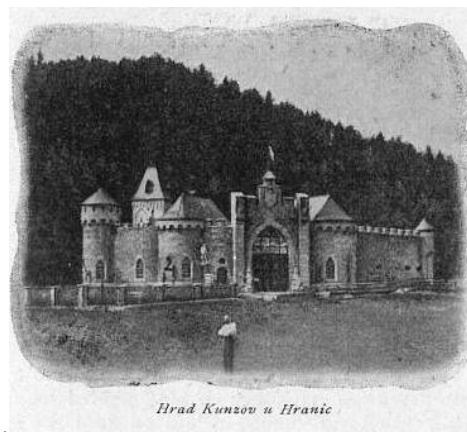
40.

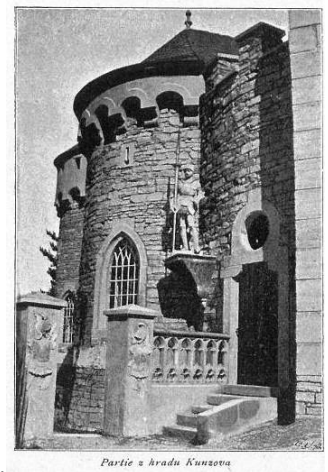
41.

42

43.

44.

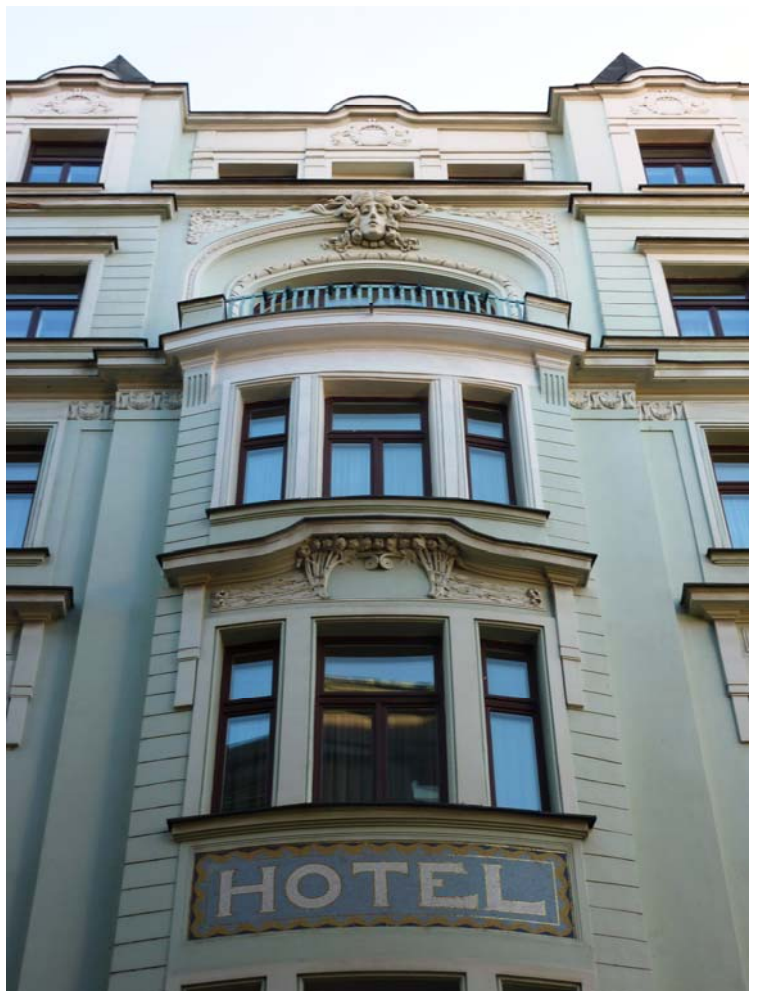
45.

46.

47.

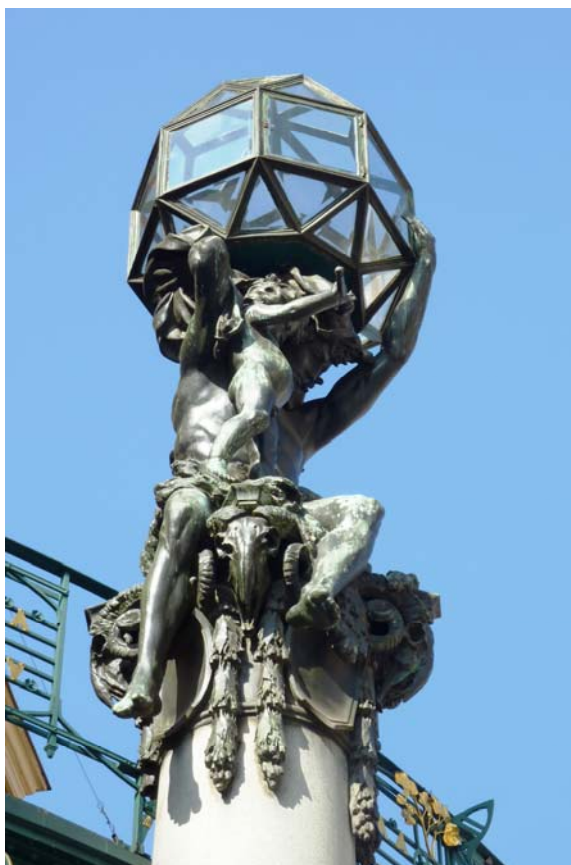

48.

49.

50.

51.

52.

53.

54.

55.

56.

57.

58.

59.

60.

61.

62.

63.

64.

65.

66.

67.

